

ZA VIEROU VALENTOVOU (* 25. 8. 1931 – † 9. 6. 2015)

Začiatkom júna zomrela po krátkej chorobe vo veku 83 rokov etnografka PhDr. Viera Valentová, CSc. Vyrastala v Žemberovciach neďaleko Levíc, kde jej rodičia pôsobili ako učitelia. Po maturite na gymnáziu v Leviciach začala v roku 1951 – ešte ako Viera Bateľová – na základe rozhodnutia štátneho systému umiestňovania absolventov stredných škôl študovať záhradníctvo v Brne. Po niekoľkých týždňoch však odišla do Bratislavy a stala sa študentkou herectva na Vysokej škole múzických umení. Štúdium však musela zo zdravotných dôvodov zanechať. Približne po roku začala na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (ďalej FF UK) v Bratislave študovať národopis a dejiny umenia. V roku 1957 tu obhájila diplomovú prácu o ľudovom odevu v Tekove, štúdium ukončila a začala pracovať ako výskumná pracovníčka v Ústredí ľudovej umeleckej výroby (ďalej ÚĽUV) v Bratislave. Skúmala výrobu i použitie textilu a textílií vo vybraných lokalitách v Tekove, Novohrade, v okolí Nitry, v súčasných okresoch Skalica, Žilina, Krupina, Bardejov i Stará Ľubovňa. Od roku 1959 bola odbornou pracovníčkou Osvetového ústavu v Bratislave pre oblasť amatérskej výtvarnej tvorby, ktorá nadväzovala aj na domácku výrobu a ľudové výtvarné umenie.

Posledná a najdlhšia etapa pracovnej kariéry Viery Valentovej bola spojená s vtedajším Národopisným ústavom SAV (dnes Ústav etnológie SAV). Jeho pracovníčkou bola v období 1963 – 1987, teda 24 rokov. Od počiatku boli jej bádateľské a publikačné ak-

Portrét Viery Valentovej, foto: Arne Mann, 2005, Archív Ústavu etnológie SAV v Bratislave

tivity sústredné na problematiku ľudového bývania a nábytku. Výnimkou boli len dva príspevky z roku 1968 o ľudovom odevu v Tekove, ktoré vychádzali z jej diplomovej práce. V roku 1966 sa Viera Valentová stala vedeckou pracovníčkou NÚ SAV a o rok neskôr bol publikovaný jej prvý odborný text k téme bývania a nábytku v dedinskom prostredí. V roku 1969 získala na základe obhajoby kandidátskej dizertačnej práce o ľudov-

vom nábytku v okolí Starého Tekova titul kandidáta historických vied v odbore národopis.

Pri pohľade na dnes už uzatvorené dielo Viery Valentovej možno jednoznačne povedať, že tvorí neprehradiateľnú súčasť etnologického poznania spôsobu života a kultúry obyvateľov Slovenska v minimálne posledných tristo rokoch. Základnú oblasť Valentovej prínosu nepochybne tvoria výsledky jej výskumných aktivít. Boli to najmä terénne výskumy v jednotlivých obciach či v ich skupinách v Tekove, Hontě, Liptove, Gemeri, na Spiši, v Šariši, Above, v bývalej Bratislavskej, Trenčianskej, Zvolenskej, Užhorodskej župe i v Slovákmi obývaných lokalitách Novohradskej župy v Maďarsku. Unikátne údaje o vývoji a podobách bývania a nábytku, ktoré získala, sú v Ústave etnológie uchovávané vo forme 37 výskumných správ, niekoľkých stoviek fotografií i desiatok kresieb interiérov, nábytkových kusov či ich detailov, ktoré vznikli v spolupráci s výtvarníkmi a výtvarnicami. Potreba systematického skúmania a spracúvania získaných údajov boli pre ňu podnetom pre vypracovanie dotazníka na výskum nábytku (publikovaný v r. 1970) i na budovanie bázy údajov o jednotlivých nábytkových kusoch a ich skupinách na základe funkčného hľadiska.

Záujem V. Valentovej o bývanie a nábytok mal spočiatku povahu retrospektívneho pohľadu, bol zameraný na rekonštrukciu minulosti, na zaznamenávanie ich tradičných až archaických prvkov. V 70. rokoch sa jej výskumné pole – najmä v spojitosti s kolektívnym výskumom súčasného spôsobu života obyvateľov hontianskej obce Sebechleby, ktorý realizoval NÚ SAV – rozšírilo o súdobé prejavy a formy tejto zložky hmotnej kultúry a spôsobu života obyvateľov vidieka. Východiskovou úrovňou odborného pohľadu Viery Valentovej na nábytok a bývanie bol opis jednotlivých nábytkových kusov, koncipovaný však vždy v kontexte údajov o interiéri. Preto v spojitosti s bývaním venovala pozornosť napr. funkciám nielen obytných, ale i hospodárskych objektov. Sledovala aj postupy a techniky zhotovovania

nábytku, jeho výtvarnú stránku, a to aj v rovine vzťahu ľudovej a slohovej kultúry, resp. ľudového a historického nábytku.

Originálne zistenia a poznatky z terénnych výskumov publikovala buď v samostatných príspevkoch alebo v statiach zaradených do monografických prác, ktoré vznikali v NÚ SAV. Svojimi poznatkami obohatila aj dve najkomplexnejšie syntézy slovenskej etnografie a folkloristiky 20. storočia – *Etnografický atlas Slovenska* (1990) a *Encyklopédiu ľudovej kultúry Slovenska* (1995). Ako spoluautorka týchto dvoch – a to pre rozvoj disciplíny i z hľadiska šírenia poznatkov o tradičnej ľudovej kultúre Slovenska – zásadných publikácií, sa v roku 1991 stala nositeľkou *Národnej ceny Slovenskej republiky* (za *Etnografický atlas*) i *Medzinárodnej ceny etnologických a antropologických štúdií Giuseppe Pitrié – Salvatore Salomone Marino*, ktorou Medzinárodné centrum pre etnohistóriu v Palerme v roku 1995 ocenilo *Encyklopédiu ľudovej kultúry*. Slovníkové heslá o ľudovom nábytku Viery Valentovej boli zaradené aj do virtuálnej encyklopédie/galérie ľudovej umeleckej výroby a remesiel, ktorú v roku 2005 začal ÚLUV sprístupňovať na svojej internetovej stránke. Posledným textom z jej pera je kapitola venovaná ľudovému nábytku v národopisnej monografii oblasti Gemer-Malohont, ktorá vyšla v roku 2011.

Na trati, po ktorej Viera Valentová v téme svojej vedeckej a výskumnej práce postupovala zväčša ako osamotený bežec, už prekročila konečný bod. Ako etnografka však zanechala stopu, ktorá je solídny a súčasne dodnes inšpiratívnym východiskom pre ďalšie bádanie. U každej zo svojich kolegýň i u kolegov zároveň ostáva aj jej jedinečný a súčasne jednoduchý ľudský odkaz v podobe spomienok na chvíle prežité počas výskumov v teréne, pracovných stretnutí či mimopracovných príležitostí. Vďaka nim bude náš život aj po odchode pani Viery predsa stále o niečo bohatší. Česť jej pamiatke!

JURAJ ZAJONC,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

ZA PHDR. ONDREJOM KRUPOM, CSc.

(* 1. 10. 1934 – † 14. 7. 2015)

V čase vrcholiacich príprav vydania zborníka príspevkov z konferencie uskutočnenej v októbri 2014 pri príležitosti osemdesiatych narodenín Ondreja (Andrása) Krupu prišla smutná správa o náhlom úmrtí tohto výnimočného znalca tradičnej kultúry a každodenného i sviatočného života obyvateľov slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku, neúnavného etnografa, etnológa a folkloristu, čestného člena Národopisnej spoločnosti Slovenska pri SAV, spolupracovníka a dobrého priateľa mnohých kolegov zo Slovenska. V rámci pripravovaných osláv 25. výročia od vzniku Výskumného ústavu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, kde pôsobil ako vedecký pracovník, sa mu jeho kolegovia chystali publikáciu prezentovať ako dar k 81. narodeninám.

„Bandi“ Krupa patril k popredným maďarským (a tiež slovenským) mimoriadne činorodým a plodným osobnostiam, ktoré svoj pracovný život zasvätili – parafrázujúc titul rozsiahleho „Festschriftu“ k jeho sedemdesiatke z roku 2004 – „službe etnografii“. Výsledkom jeho pôsobenia v oblasti vedy a kultúry je nielen mimoriadne rozsiahly počet publikovaných vedeckých, odborných a populárno-vedeckých prác (podľa bibliografie Zuzany Kunovacovej, uverejnenej v jubilejnom zborníku, je to takmer 470 uverejnených autorských textov plus 20 editor-ských prác a 7 prekladov zo slovenskej literatúry do maďarčiny, napr. z diela Janka Jesenského, Petra Jilemnického, Jaroslavy Blaškovej či Juraja Spitzera), ale tiež významných organizačných, popularizačných či pedagogických aktivít. Pripomeňme opäť aspoň jeho 26 knižných monografií, vydaných v maďarskom, slovenskom i anglickom jazyku.

Najmä tieto sumarizujúce čísla vyznievajú ohromujúco. Jeho dielo sme spolu s výberovou bibliografiou prezentovali v Slovenskom národopise č. 4/2004, ročník 52. S odstupom viac ako desiatich rokov si opäť uvedomujem, že prínos dr. Krupu pre výskum Slovákov v Maďarsku a stredoeurópske minoritné štúdiá zďaleka nespočíva len v čís-

Ondrej Krupa. Foto: Archív Výskumného ústavu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Békešskej Čabe

lach. I keď aj tie o mnohom vypovedajú... A to popri Slovákoch v Maďarsku bádateľ venoval vo svojich terénnych výskumoch pozornosť i slovenským reemigrantom presídleným na územie Slovenska z Maďarska v rokoch 1946 – 1947, či Slovákom v Rumunsku.

Rozsah Krupových vedeckých a odborných záujmov bol široký. Záujemca nájde o nich podrobné údaje v spomínanom jubilejnom zborníku z roku 2004. Pripomeniem aspoň, že okrem záujmu o tradičnú kultúru publikoval (spolu s Annou Divičanovou) tiež práce k problematike vzťahu tzv. „vysokej“ a tradičnej kultúry Slovákov v Maďarsku. On sám bol popri svojich knižkách a štúdiách hrdý najmä na päť medzinárodných sympózií zasvätených aktuálnym výskumom etnických menšín, ktoré spoluorganizoval v Békešskej Čabe v rokoch 1975 – 1993 ako ojedinelé tohto zamerania a rozsahu v strednej Európe a z ktorých v spolueditorstve vždy vydával aj rozsiahly viacjazyčný zbor-

ník s prezentovanými referátmi. Ďalším z významných počinov dr. Krupu bolo editovanie siedmich ročníkov (z toho troch v spolueditorstve) centrálného vedecko-odborného časopisu, mapujúceho aktuálne výskumy kultúry a spôsobu života slovenskej minority žijúcej na území Maďarska, „*Národopisu Slovákov v Maďarsku*“, ktorý vychádza od roku 1975. Bol spoluzakladateľom dnešného Výskumného ústavu Celosťátnej slovenskej samosprávy (pôvodne Slovenského výskumného ústavu a neskôr s názvom Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku) a patril medzi zakladajúcich členov Národnostného oddelenia Maďarskej národopisnej spoločnosti. Nie na poslednom mieste treba pripomenúť rozsiahle vedeckopopularizačné aktivity dr. Krupu, dôležité v zložitej situácii po slovensky hovoriacich obyvateľov Maďarska, charakteristickej vysokou mierou asimilácie s majoritným prostredím.

Ako to už bolo spomenuté v gratulácii dr. Krupovi k sedemdesiatke, v jeho vedeckom diele dominujú dve zásadné témy: 1. tradičná i súčasná obyčajová kultúra (najmä kalendárne obyčaje) a ľudová religiozita („poverový svet“); 2. tradičný folklór a jeho súčasné kontexty (obradový folklór, prozaické podania a jazykový bilingvizmus, piesne, folklorizmus). Obe tieto línie ho sprevádzali počas celého zberateľského a činnorodého vedeckého života. A obe zavŕšil popri niektorých výnimočných štúdiách aj syntetizujúcimi knižnými publikáciami, v ktorých zúročil svoje celoživotné výskumné aktivity. Aj s odstupom času ohlasy a citácie potvrdzujú zásadný význam týchto prác nielen pre oblasť štúdia Slovákov v Maďarsku, ale aj pre štúdium týchto tém v širšom priestore strednej Európy.

V rámci prvej oblasti záujmu dr. Krupu treba vyzdvihnúť jeho chápanie obyčaja ako komplexného kultúrneho fenoménu (vrátane obradového folklóru zapísaného aj s melódiami piesní). Jeho dielo je preto zaujímavým prameňom nielen pre etnografiu, etnológiu a v jej rámci folkloristiku, ale i ďalšie vedné disciplíny (napr. etnomuzikológiu, dialektológiu a pod.).

Čo sa týka folklórnych žánrov, z hľadiska jeho celoživotného diela by som pri tejto príležitosti rada pripomenula prínos dr. Krupu

pre výskum piesní Slovákov v Maďarsku ako súčasť kultúrneho dedičstva. O. Krupa zbieral a publikoval piesne nielen v rámci svojich dlhoročných systematických výskumov obyčajovej kultúry (Krupa, 1996, 1997, 1999) a detského folklóru a kultúry detí (Krupa, 2002). V spolupráci s maďarským muzikológom Pálom Richterom vydal tiež piesňovú monografiu „*Spevy našich Slovákov: Výber zo zbierky Ondreja Krupu*“ (2004), v ktorej predstavil rozsiahly materiál 398 piesní (zapísaných – s výnimkou necelých desiatich – všetkých aj s melódiami). Popri prezentácii základného prehľadu o zastúpenosti jednotlivých hudobných štýlov v repertoári tradičných folklórnych piesní, obohacujúcim slovenskú etnomuzikológiu o ďalší pohľad na minoritnú problematiku, prináša najmä dôkladné zmapovanie najarchaickejšej hudobno-štýlovej vrstvy slovenských piesní v rámci obradového folklóru zaznamenané v období druhej polovice 20. storočia na území Maďarska.

Pokiaľ ide o folklórnu prózu, k jeho najzaujímavejším prácam patria výsledky výskumov u vynikajúcej biligválnej slovensko-maďarskej rozprávačky, „ňaničky Žofky“, ktoré publikoval o. i. v dvoch knižných prácach (1984, 1989) a ktoré sa stretli aj s medzinárodným ohlasom. O tejto rozprávačke dr. Krupa hovoril a osobne ju predstavil aj účastníkom svetového kongresu ISFNR (International Society for Folk Narrative Research) v Budapešti v júni 1989 (Krupa, 1995). Bol to prvý svetový kongres, ktorého sa zúčastnila – tesne pred Novembrom 1989 – aj naša generácia folkloristiek z vtedajšieho Národopisného ústavu SAV v Bratislave (H. Hlôšková, G. Kiliánová, Z. Profantová, E. Krekovičová) a kde som sa s dr. Krupom osobne zoznámila.

Milý Bandi, veľmi nám chýbaš. Česť Tvojej pamiatke!

EVA KREKOVIČOVÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

LITERATÚRA

- Krupa, O. (1984). *Rozprávky ňaničky Žofky – Zsofka néni mesél*. Békéscsaba: Odbor vzdelávania VV Rady Békešskej župy.
- Krupa, O. (1989). *Zsofka néni kétnyelvű meséi – Dvojazyčné rozprávky ňaničky Žofky*. Bé-

kécsaba: Tevan Andor Gimnázium, Nyomdaipari Szakközép- és Szakmunkáskepző Iskola.

- Krupa, O. (1995). Der Einfluss der Dorfgemeinschaft auf den zweisprachigen Märchenerzähler. In: I. Nagy, V. Voigt (Eds.), *Folk Narrative and Cultural Identity. 9th Congress of the International Society for Folk-Narrative Research II.* (= Artes populares 16-17). Budapest, s. 472-478.
- Krupa, O. (1996, 1997, 1998). *Kalendárne obyčaje I., II., III.* Békéscsaba: Slovenský výskumný ústav.
- Krupa, O. (2002). *Omrivinky detského folklóru a hier našich Slovákov.* Békéscsaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.

Krupa, O., Richter, P. (2004). *Spevy našich Slovákov: Výber zo zbierky Ondreja Krupu.* Békéscsaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.

- Kunovacová-Gulyásová, Z. (2004). Bibliografia prác Ondreja Krupu. In: *V službách etnografie - A néprajz tudomány szolgálatában. Zborník na počesť sedemdesiatin Ondreja Krupu - Köszöntőkönyv Krupa András 70. születésnapja tiszteletére.* Békéscsaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Ústav etnológie SAV v Bratislave 2004, s. 28-60.
- Krekovičová, E. (2004). PhDr. Ondrej Krupa, CSc. jubiluje (1. 10. 1934). In: *Slovenský národopis*, 52(4), 437-440.

DOBRÁ VÍLA SLOVENSKEJ ETNOLÓGIE. JUBILEUM Doc. PhDr. HANY HLÔŠKOVEJ, CSc. (* 7. 7. 1955)

Na úvod musím priznať, že pri ponuke napísať krátky príspevok k jubileu docentky „Hanky“ Hlôškovej ma trochu zaskočila myšlienka, že ubehlo pätnásť rokov, odkedy som ju spoznala ako spriaznenú dušu (nielen) v oblasti folkloristického výskumu. Oslava jubilej je príležitosťou uvedomiť si, že náš život ovplyvňujú nielen naše výkony a rozhodnutia, ale i blízkosť a podpora ľudí okolo nás. Keďže – čo si budeme nahovárať – akademické prostredie býva v medziľudských vzťahoch silne vystavované rivalite, závidi a rôznym tým obligátnym kariérnym ješitnostiam, je vzácné mať medzi sebou ľudí ako Hanka, ktorí majú nad týmito vecami nadhľad a prinášajú nielen do každodenných, ale i stresových a konfliktných situácií pohodu, pocit priateľstva a podpory, dobrú náladu, gráciu a osobný šarm. I preto sa v mojich očiach jej obraz spája presne s tou funkciou, ktorú v rozprávkach a povestiach predstavovali „dobré víly“.

Predstavme si však osobu našej jubilantky i z vedeckej stránky. Docentka PhDr. Hana Hlôšková, CSc. absolvovala štúdium národopisu na Katedre etnológie a folkloristiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komen-

PhDr. Hana Hlôšková, CSc. Foto: Archív H. Hlôškovej

ského v Bratislave (1978), následne obhájila rigoróznou prácu o folklorizme (1980) a v roku 1989 i svoju kandidátsku dizertačnú prá-

cu „Historické tradície na Slovensku a ich fabulované formy ako etnokultúrny identifikačný faktor“. V roku 2010 sa stala docentkou na Katedre etnológie a kultúrnej antropológie (dnes Katedre etnológie a muzeológie) Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Ako vedecká pracovníčka pôsobila v rokoch 1981 – 2011 na Národopisnom ústave SAV (neskoršom Ústave etnológie SAV), no už v tomto období sa venovala i pedagogickej práci: v rokoch 1994 – 2004 učila na Katedre etnológie a etnomuzikológie v Nitre (jej zameraním bol úvod do folkloristiky, základy folklorizmu, dejiny folklorizmu a orálna história) a od roku 1998 i na Katedre etnológie (premenovanej neskôr na Katedru etnológie a kultúrnej antropológie a dnešnej Katedre etnológie a muzeológie). V prednáškovej činnosti sa venuje predovšetkým témam folklórnych druhov a žánrov, folklorizmu a folklorizácii, orálnej histórii, aktuálnym problémom etnológie a folkloristiky, masmédiám, osobnostiam folkloristiky a vedeniu diplomových i dizertačných prác. Okrem toho je aktívna i v ďalších oblastiach: jej organizačné kvality sa preukázali najmä v rámci Národopisnej spoločnosti Slovenska, kde v rokoch 2008 – 2014 pôsobila vo funkcii predsedníčky; no a veľkú časť svojej pracovnej energie venovala redakčnej práci ako redaktorka alebo členka redakčných rád viacerých domácich i zahraničných vedeckých časopisov – spomedzi slovenských to bol najmä *Slovenský národopis*, vedecký časopis Ústavu etnológie SAV, kde 11 rokov pracovala ako výkonná redaktorka; okrem toho redigovala etnologický zborník Filozofickej fakulty UK *Ethnologia Slavica et Slovaca*. Potrebné je spomenúť i jej podiel na rozvíjaní medzinárodných vedeckých kontaktov, a to nielen v etnologickej či folkloristickej, ale i v interdisciplinárnej sfére. Mimoriadne intenzívne kontakty udržuje s kolegami v Čechách, kde je pravidelnou účastníčkou konferencií a sympózií, pričom ju okrem profesionálnych vzťahoch spájajú s mnohými českými kolegami i dlhoročné priateľstvá.

Známa je i jej spolupráca so slavistami, s ktorými sa zúčastňuje medzinárodných slavistických kongresov a ich publikačných výstupov, je tajomníčkou Medzinárodnej komisie slovanského folklóru pri Medziná-

rodnom komitáte slavistov a už od roku 1991 je výkonnou redaktorkou medzinárodného bulletinu *Slavistická folkloristika*.

Z hľadiska publikačných výstupov docentky Hlôškovej, ktoré tu, samozrejme, nemožno zhodnotiť úplne vyčerpávajúco, možno vyzdvihnúť jej teoretické bádanie v oblasti povestí. V analýze povestovej tvorby sa venovala ich poetike (napr. „K problematike poetiky povestí“, *Národopisné informácie*, 1987, č. 2, s. 67–74.; „Povešť – jedna z naratívnych foriem osvojenia si priestoru“, *Etnologické rozpravy*, 2000, č. 1–2, s. 44–51, „Moderné povesti – k doterajším výsledkom ich štúdiá v zahraničnej folkloristike“, *Slovenský národopis*, 2001, roč. 49, č. 4, s. 314–323), ako aj prelínaniu sa povestového folklóru a folklorizmu („Povešťová tradícia Bratislavy vo folklóre a v literatúre“, In: *Studia Academica Slovaca*, 29, 2000, s. 97–106; „Povešťová tvorba Jozefa Horáka v kontexte literárneho folklorizmu“, In: Z. Profantová (Ed.): *Folklór a folkloristika na prahu milénia na Slovensku*. Bratislava, 2000, s. 123–132).

V oblasti dejín vedy vo svojich štúdiách predstavuje prácu predstaviteľov novších dejín slovenskej folkloristiky – Viery Gašparíkovej, Márie Kosovej, Jozefa Melichera či Jána Michálka. Ako už bolo naznačené, veľkú časť svojich medzinárodne orientovaných profesionálnych aktivít venovala slavistike. V spolupráci s českými kolegami sa ako editorka i autorka podieľala na hodnotení diel významných osobností československej slavistiky a folkloristiky, akými boli napríklad Jiří Polívka (H. Hlôšková, A. Zelenková (Eds.): *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru*. Bratislava. Brno 2008), Frank Wollmann („Pôsobenie Franka Wollmana na Slovensku v kontexte dejín folkloristiky“, In: I. Pospíšil, M. Zelenka (Eds.): *Česko-slovenské vzťahy, Evropa a svet*. Brno, 2004, s. 27–41; Slavista Frank Wollman a terénne výskumy ľudovej prózy na Slovensku v medzivojnovom období. In: P. Kaleta, P., L. Tyllner (Eds.): *Slovanský svet očima badateľů a publicistů 19. a 20. století*. Etnologický ústav AV ČR, v.v.i Praha 2007, s. 187–198), Oldřicha Sirovátku („K problematike dokumentografického spracovania ústnej histórie – sirovátkovské inšpirácie“, In: E. Krekovičová; J. Pospíšilová (Eds.): *Od pohádky k fámě. Sborník příspěvků ze seminá-*

ře *Hledání cest české slovesné folkloristiky II.*, Brno 6. 6. 2002, s. 36–46) alebo Petra Bogatyriova („Naučnoje tvorčestvo P. G. Bogatyreva i folkloristika v Slovákii“, In: *Sacrum et profanum: jazykovyje, literaturnyje i etničeskije vzajmosviasi christianskoj kultury*. Moskva: Institut slavianovedenija RAN, s. 74–83).

Aj v oblasti metodológie prispela H. Hlôšková svojimi štúdiami do viacerých medzinárodných publikácií (napr. „Research Methods of Folkloristics in Relation to the Research Object“, In: Z. Uherek, J. Grill (Eds.): *Fieldwork and Local Communities*. Praha 2005, s. 211–221; „Oral history at creating historical memory (Who, why and how – until now and in future)“, In: G. Kiliánová, K. Köstlin, H. Nikitsch, R. Stoličná (Eds.): *Ethnology in Slovakia at the beginning of the 21th century*. Bratislava – Wien, 2005, s. 103–116) a kolektívnej pamäte (napríklad publikácia *Individuálna a kolektívna historická pamäť – vybrané folkloristické aspekty*, Bratislava, 2008).

V neposlednom rade treba spomenúť i zaujímavú tému národných mýtov a hrdinov, kde treba vyzdvihnúť Hlôškovej analýzu postavy Juraja Jánošíka v úspešnej interdisciplinárnej kolektívnej monografii *Mýty naše slovenské* („Národný hrdina Juraj Jánošík“, In: E. Krekovič, E. Mannová, E. Krekovičová (Eds.): *Mýty naše slovenské*. Bratislava, Academic Electronic Press, 2005, s. 94–104.)

Práca doc. Hlôškovej bola ocenená viacerými domácimi i medzinárodnými inštitúciami: z domácich sú to početné ocenenia udelené Národopisnou spoločnosťou Slovenska (NSS): v rokoch 1982, 1984, 1986 za vedeckú štúdiu, v rokoch 1984, 1988, 1992, 1993, 1999, 2000 za vedecko-organizačnú činnosť, v roku 1985 za vedecko-výskumnú činnosť a napokon i Mimoriadne čestné uznanie k 50. výročiu založenia NSS za dlhoročné redigovanie Medzinárodného bulletinu Slavistická folkloristika; v rokoch 1984 a 1995 získala prémii Slovenského literárneho fondu a v roku 1995 jej bola udelená Cena SAV za rok 1995 v kategórii vedecko-výskumná činnosť. Na medzinárodnom poli získala ako spoluautorka Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska Cenu etnologických a antropologických štúdií Giuseppe Pitré-Salvatore Salomone Marino v Palerme v ka-

tegórii Cena predsedu poroty za rok 1996 a pred rokom (t.j. v roku 2014) jej bolo udelené čestné členstvo Českej národopisnej spoločnosti.

Životné jubileum docentky Hany Hlôškovej vnímam najmä ako možnosť poďakovať sa človeku, ktorý mi v čase doktorandského štúdia pomohol odkrývať tie sféry bádania, ktoré mi ako študentke boli dlho neznáme, no o to viac ma priťahovali v období dovŕšenia môjho vysokoškolského štúdia. Nezažila som ju vtedy (s výnimkou prednášky o orálnej histórii) priamo ako svoju pedagogičku, no jej prácu som už vtedy poznala z literatúry ako i vďaka blízkym kontaktom katedry s Ústavom etnológie SAV. V období môjho študijného pobytu v Krakove v roku 2000 som „objavila“ žáner súčasných povestí v práci D. Czubalu. Bolo to v čase, keď som písala diplomovú prácu o predstavách o nadprirodzených bytostiach, kde som poverové rozprávania začala vidieť aj v iných súvislostiach, než na aké som bola pripravená dovtedajším štúdiom. Odvtedy som sa snažila zistiť čo najviac o témach a metódach, ktoré sa uplatňovali predovšetkým v anglofónnej folkloristike a ktoré sa snažili postihnúť poetiku modernej narativity pre mňa úplne novým spôsobom. Keďže docentka Hlôšková, ktorá v tej dobe pôsobila na Ústave etnológie SAV, bola nielen neveriteľne nadšeným a novým prístupom otvoreným vedcom, ale i osobne veľmi príjemným človekom, neváhala som s výberom svojej budúcej školiteľky. Práve ona sa totiž v roku 2001 aj vďaka svojmu prehľadu získanému patričnou jazykovou výbavou podujala napísať prvú štúdiu o „moderných povestiach“ v slovenskom vedeckom periodiku (už spomínaná štúdia „Moderné povesti – k doterajším výsledkom ich štúdia v zahraničnej folkloristike“). Bolo to pre mňa vzrušujúce obdobie, keďže sme hovorili o nových metódach, témach a prameňoch výskumu, ktoré sa vo folkloristike otvárajú, – vždy bola ochotná počúvať, radiť, zdieľať moje pocity i inšpirovať k ďalším nápadom.

Podporila ma nielen pri písaní textu, ale svojimi odporúčaniami i pri snahe získať potrebné skúsenosti na zahraničnej stáži. Obzvlášť som jej vďačná za všemožnú podporu a chápaný prístup v čase písania dizertačnej práce, ktorú mi „skomplikovali“ materské

povinnosti (naša Hanka sa zhodou okolností narodila v júli 2005, teda temer presne na 50. narodeniny Hanky Hlôškovej). Nasledovali i ďalšie deti a v situácii, keď som naozaj zvažovala, či dokážem pokračovať vo finalizovaní textu, bola i podpora mojej školiteľky tým, čo rozhodlo, že som dizertáciu dokázala obhájiť a pokračovať vo vedeckej činnosti na Ústave etnológie. Preto mi bolo trochu i ľúto, že ešte pred mojim návratom do zamestnania zmenila pôsobisko, no na druhej strane som rada, že dnes môže ako nadšená vedkyňa, zodpovedná a obetavá pedagogička a obdivuhodná žena na bratislavskej katedre formovať ďalší etnologický a folkloristický dorast – k čomu jej zo srdca želám veľa úspechov!

ZUZANA PANCZOVÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

VÝBEROVÁ BIBLIOGRAFIA

DOC. PHDR. HANY HLÔŠKOVEJ, CSC.

Samostatné publikácie:

- Hlôšková, H. Krekovičová, E. (Eds.): *Folklórne žánre – archívy – katalógy*. Bratislava, Národopisný ústav SAV, 1991, 198 s.
- Hlôšková, H., Leščák, M. (Eds.): *Žena z pohľadu etnológie*. Bratislava, Prebudená pieseň, 1998, 180 s.
- Hlôšková, H. (Ed.): *Tradičná kultúra a generácie*. Bratislava, Ústav etnológie, 2000, 178 s.
- Hlôšková, H., Pospíšilová, J. (Eds.): *Oldřich Sirovátka – Folkloristické studie*. Brno, Etnologický ústav AV ČR, 2002, 197 s.
- Hlôšková, H. (Ed.): *Folklór v kontextoch. Zborník venovaný jubileu doc. dr. E. Droppovej*, CSc. Bratislava, 2005, 216 s.
- Hlôšková, H., Zelenková, A. (Eds.): *Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru*. Bratislava – Brno.
- Hlôšková, H.: *Individuálna a kolektívna historická pamäť – vybrané folkloristické aspekty*. Bratislava, 2008, 111 s.
- Hlôšková, H., Zelenková, A. (Eds.): *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru*. Bratislava – Brno, 2008.
- Hlôšková, H. (Ed.): M. Leščák: *Humoristické rozprávania na Spiši (1962–1967) – pokus o výskum frekvencie a výskytu*. Bratislava,

2010, 200 s.

- Hlôšková, H. (+ I. Zmeták, M. Botíková): *Príspevky k dejinám etnológie na Slovensku (16.–20. storočie)*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010.
- Hlôšková, H. (Ed.): *Stretnutie s rozprávkou – pohľad do života a diela etnologičky PhDr. Viery Gašparíckovej, DrSc.* Bratislava, 2011, 248 s.
- Hlôšková, H., Pospíšil, I., Zelenková, A. (Eds.): *Slavista Jiří Horák v kontexte literatúry a folklóru*. Bratislava – Brno, 2012.

Štúdie:

1987

- K problematike poetiky povesti, In: *Národopisné informácie*, 1987, č. 2, s. 67–74.

1999

- Životné hodnoty v ženskej autobiografii. In: K. Jakubíková (Ed.): *Tradícia, etika a civilizačné zmeny*. Bratislava, 1999, s. 112–121.

2000

- Povešťová tradícia Bratislavy vo folklóre a v literatúre. In: *Studia Academica Slovaca*, 29, 2000, s. 97–106.
- Povešťová tvorba Jozefa Horáka v kontexte literárneho folklorizmu. In: Z. Profantová (Ed.): *Folklór a folkloristika na prahu milénia na Slovensku*. Bratislava, 2000, s. 123–132.
- Povešť – jedna z naratívnych foriem osvojenia si priestoru. In: *Etnologické rozpravy*, 2000, č. 1–2, s. 44–51.
- Ľudové rozprávačstvo v procesoch folklorizmu (Aký je jeho súčasný stav a má vôbec perspektívu?) In: V. Kysel' (Ed.): *Folklorizmus na prelome storočí*. Bratislava, 2000, s. 90–101.

- Dieťa a folklórny festival. In: J. Krist (Ed.): *Folklór pro děti, děti pro folklór*. Strážnice, 2000, s. 98–111.

- Problematika medzigeneračnej transmisie z pohľadu etnológie (K výsledkom štúdia problematiky v slovenskej etnológii). In: H. Hlôšková (Ed.): *Tradičná kultúra a generácie*. Bratislava, 2000, s. 8–17.

2001

- Moderné povesti – k doterajším výsledkom ich štúdia v zahraničnej folkloristike. In: *Slovenský národopis*, 49, 2001, s. 314–323.
- Rómska púť v južnom Francúzsku. In: *Etnologické rozpravy*, 2001, č. 2, s. 172–177.

2002

- Poznámky ku knihe M. Leščáka: O asimilácii folklórnej a literárnej komunikácie (folkloristické pohľady). In: *Etnologické rozpravy*, 1/ 2002, s. 108–111.
- Ústna história vo vytváraní historickej pamäti (Kto, prečo, ako na Slovensku – doteraz a v budúcnosti). In: *Slovenský národopis*, 50, 2002, č. 4, s. 353–363.
- Výskumné metódy slovesnej folkloristiky vo vzťahu k objektu výskumu (k problematike historickej pamäti). In: *Etnologické rozpravy*, 2002, č. 2, s. 18–27.

2003

- Andrej Kmeť v spomienkach – k vytváraniu obrazu kultúrneho hrdinu. In: *Ethnologia Slovaca et Slavica*. 30-31 (1998-1999). Bratislava, 2003, s. 87–112.
- Teaching Folkloristics at Universities in Slovakia. In: Z. Profantová (Ed.): *Traditional Culture as a Part of the Cultural Heritage of Europe*. Bratislava, 2003, s. 45–54.
- Folklór zo Slovenska v Zibrťovom Českom lide. In: *Národopisný věstník*, XIX, 61, Praha, 2002, s. 124–147.
- *Mária Kosová-Kolečányi (1918-1985)*. Bratislava, 2003, 12 str. – osobná bibliografia
- Homo narrans – človek rozprávajúci. (Poznámky o minulosti a súčasnosti rozprávačstva na Slovensku). In: *Tradičia a súčasnosť*, 2003, 4, s. 22–24.

2004

- Pôsobenie Franka Wollmana na Slovensku v kontexte dejín folkloristiky. In: I. Pospíšil, M. Zelenka (Eds.): *Česko-slovenské vzťahy, Evropa a svět*. Brno, 2004, s. 27–41.
- Naratívy o minulosti v kontexte súčasných foriem komunikácie. In: E. Krekovičová, A. Divičanová, A. Uhrinová (zost.): *V službách etnografie/ A néprajztudomány szolgálatában*. Békéscsaba, 2004, s. 98–106.

2005

- Individuálna a kolektívna historická pamäť. In: I. Budil, Z. Horáková (Eds.): *Antropologické symposium III*. Plzeň, 2004, s. 86–92.
- Národný hrdina Juraj Jánošík. In: E. Krekovič, E. Mannová, E. Krekovičová (Eds.): *Mýty naše slovenské*. Bratislava, Academic Electronic Press, 2005, s. 94–104.
- Research Methods of Folkloristics in Relation to the Research Object. In: Z. Uherek, J. Grill (Eds.): *Fieldwork and Local Communities*. Praha 2005, s. 211–221.
- Folklór a folklorizmus (k terminológii

a koncepciám v súčasnom diskurze). In: *Etnologické rozpravy*, 2005, č. 1, s. 16–25.

- Wollmanovská zberateľská akcia a jej význam pre folkloristiku na Slovensku. In: *Studia Academica Slovaca*, 34, 2005, s. 357–367.
- PhDr. Viera Gašparíková, DrSc. – rozhovor. In: *Kontakty*, IV, Bratislava, 2005, s. 33–42.
- K dialogickosti autobiografických naratívov (orálna história z komunikačného aspektu). In: Z. Profantová (Ed.): *Malé dejiny veľkých udalostí I*. Bratislava, 2005, s. 67–74.

2006

- Oral history at creating historical memory (Who, why and how – until now and in future). In: G. Kiliánová, K. Köstlin, H. Nitsch, R. Stoličná (Eds.): *Ethnology in Slovakia at the beginning of the 21st century*. Bratislava – Wien, 2005, s. 103–116.
- Rozhovor s PhDr. D. Klímovou, CSc. In: *D. Klímová: To všechno jsem já*. Nakl. Bor, Liberec, 2006, s. 225–237.
- Předmluva. In: *D. Klímová: To všechno jsem já*. Nakl. Bor, Liberec, 2006, s. 7–8.
- Slovenské ľudové rozprávky I.-III. – publikačné sprístupnenie wollmanovskej zberateľskej akcie. In: *Slavica Slovaca*, 2005, 2, s. 178–179.
- K problematike dokumentografického spracovania ústnej histórie – sirovátkovské inšpirácie. In: E. Krekovičová; J. Pospíšilová (Eds.): *Od pohádky k fámě. Sborník příspěvků ze semináře Hledání cest české slovesné folkloristiky II.*, Brno 6. 6. 2002, s. 36–46.
- Ľudová próza od textu ku kontextu vo vedec-kom diele Márie Kosovej. In: E. Krekovičová; J. Pospíšilová (Eds.): *Od folklórneho textu ku kontextu*. Ústav etnológie SAV, Etnologický ústav AV ČR, Bratislava, 2006, s. 21–34.
- Ľudová próza. In: V. Vrabcová, Š. Cifra (zost): *Komjatice 1256 – 2006*. Komjatice-Bratislava 2006–2008, s. 319–335.

2007

- Slavista Frank Wollman a terénne výskumy ľudovej prózy na Slovensku v medzivojnovom období. In: P. Kaleta, L. Tyllner (Eds.): *Slovanský svět očima badatelů a publicistů 19. a 20. století*. Etnologický ústav AV ČR, v.v.i Praha 2007, s. 187–198.
- Vzťah Jozefa Melichera k ústnej slovesnosti. In: *J. Melicher: Premeny folklórnych textov*. Prešov 2007, s. 173–182.

2008

- Folkloristické dielo Jiřího Polívku vo svetle korešpondencie. In: H. Hlôšková, A. Zelenková (Eds.): *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru*. Bratislava – Brno 2008, s. 127–135.
- 2009
- Ku kontextom prístupu Štefana Mišíka k folklóru. In: K. Žeňuchová, P. Žeňuch (Eds.): *Ludová próza vo svetle vied o kultúre a umení*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, s. 27–46.
 - “Folklór” či “folklove”? In: Lukáčová, A. (Ed.): *Folklorizmus a jeho fenomény včera a dnes*. Banská Bystrica 2009, s. 2–12.
 - PhDr. Viera Gašparíková, DrSc. and Her Fairytale Groschen. In: *Ethnologia Slovaca et Slavica XXXIII*, 2010, s. 61–65.
- 2011
- Obraz zbójnika – od bohatera ludowego do narodowego. In: *Etnologiczne i antropologiczne obrazy świata-konteksty i interpretacje*, Cieszyn-Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2011, s. 141–149.
 - Ludová próza z Oravy v tzv. Wollmanovom archíve. In: *Kontakty* 10, Kraków: Scriptum, 2011, s. 29–36.
- 2012
- K slovensko-českým paralelám látky o spiacom vojsku v hore. In: *Zajedničko u slovenskom folkloru = Common elements in Slavic folklore*, Beograd: Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti, 2012, s. 227–244.
 - Slavistická problematika v dejinách Katedry etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave / Hana Hlôšková, Magdaléna Paríková. In: *Slovenská slavistika včera a dnes*, Bratislava: Slovenský komitét slavistov, 2012, s. 240–251.
 - Možnosti metódy oral history v múzejnej dokumentácii a prezentácii. In: *Dokumentácia druhej polovice 20. storočia a súčasnosti*, Martin: Slovenské národné múzeum, 2012, s. 22–28.
- Naučnoje tvorčestvo P. G. Bogatyreva i folkloristika v Slovačii. In: *Sacrum et profanum: jazykovye, literaturnye i etničeskije vzaimosviazi christianskoj kultury*. Moskva: Institut slavianovedenija RAN, s. 74–83.
- 2013
- Fenomény folklorizmu medzi globálnym a lokálnym (na príklade troch podujatí) In: *Slovenský národopis*, roč. 61, č. 4, 2013, s. 408–429.
 - Obraz zbojníka – od ľudového k národnému hrdinovi. In: *Studia Academica Slovaca* 42, Bratislava: Univerzita Komenského, 2013, s. 247–256.
 - Naratívy s veľkomoravskou tematikou v kolektívnej historickej pamäti Slovákov. In: *15. medzinárodný zjazd slavistov v Minsku: príspevky slovenských slavistov*. Bratislava: Slovenský komitét slavistov, 2013, s. 135–154.
- 2014
- Ludová slovesnosť na Slovensku. In: *Múzeum*, roč. 60, č. 4, 2014, s. 5–7.
 - Vedecko-pedagogické dielo profesora Jána Michálka v kontexte bádania o ľudovej próze na Slovensku. In: *Studia Academica Slovaca* 43, Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 196–216.
 - Prípravy etického kódexu na pôde Národopisnej spoločnosti Slovenska a problematika etiky výskumu vo výučbe na etnologických katedrách na Slovensku / Hana Hlôšková, Katarína Nováková In: *Národopisný věstník*, roč. 31, č. 2, 2014, s. 62–69.
 - Orálna história na Slovensku k dejinám a teoretickým výsledkom. In: *Výzkumné a metodické postupy súčasné slovenské etnologie: (problematika rodiny, obrádní studia, oral history, aplikovaná etnologie)*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 6.
- Výber z bibliografie spracovala
ZUZANA PANCZOVÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

ŽENA S CIELOM.

Prof. PhDr. MARTE BOTÍKOVEJ, CSc. K NARODENINÁM
(* 29. 10. 1955)

Hoci sa profesionálny život Marty Botíkovej podľa jej vlastných slov spája vyše tridsať rokov predovšetkým s Katedrou etnológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave – naše zoznamovanie sa začalo inak. V mojich prvých spomienkach sa mi vybavuje ako elegantná dáma v talári počas imatrikulácie prvákov. No prvýkrát som sa s ňou stretla a rozprávala o pár týždňov neskôr ako nádejná pedagogička Detského folklórneho súboru Fialôčka v Dunajskej Lužnej, ktorú hľadali spolu s Lacom Mlynkom. Spoznala som ju teda ako osobu, ktorá sa zaujíma o dianie okolo seba a má vôľu veci meniť. Zároveň ma zaujala farba jej vlasov. Po tom, ako sme sa bližšie spoznali, by som si Martu Botíkovú ani nevedela predstaviť inak. Prirodzená farba vlasov jednoducho odráža jej postoj k životu: nezakrývať to, čo ju robí ňou samotnou, a neriešiť to, čo podľa nej nie je podstatné. Veci, ktoré pre ňu dôležité sú, naopak rieši s príkladnou dôslednosťou a nezriedka razantne, najmä však priamo a otvorene. Občas treba otvoriť okno a vyvetrať, aby sa nám potom v lepšom vzduchu spoločne ľahšie hľadali riešenia.

Hľadanie praktických riešení je spôsob celoživotného nastavenia, ktorý sa u Marty Botíkovej prejavuje aj v spôsobe písania mailových správ. Pri písaní mailu vždy dáva do riadku pre predmet začiatok vety – v prípade, že je informácia stručná, skoro ani nepotrebuje správu čítať ďalej. Marta, ako moja dlhoročná učiteľka, ma učila vnímať podstatu problému a snažiť sa ju koncentrovane vyjadriť – prostredníctvom metafor, či „esencií“, ako ich niekedy nazýva. Práve používanie koncentrovaných obrazov a metafor, ale aj brisných postrehov a poznámok – nezriedka plných humoru –, sú dôvodmi, ktoré robia jej prednášky a semináre pre poslucháčov a poslucháčky pútavými. Je známa ako prísna pedagogička, ktorá vie oceniť pracovitosť a usilovnosť, zrejme posilnená vlastnou skúsenosťou, keďže – ako sama tvrdí – počas školy nelenila a robila výsku-

Prof. PhDr. Marta Botíkovej, CSc. Archív M. Botíkovej

my, kde sa len dalo. Študentov a študentky motivuje k samostatnému vedeckému bádaniu, je školiteľkou, konzultantkou i oponentkou mnohých bakalárskych, diplomových i dizertačných prác. Mladších kolegov a kolegyné podporuje aj v publikačnej činnosti a dáva im možnosť, aby si podporení jej radami vyskúšali prácu, ktorá sa skrýva za vydaním knižky či zborníka z konferencie. Na poste vedúcej Katedry etnológie a kultúrnej antropológie a neskôr muzeológie sa od roku 2003 snaží o to, aby katedra žila ako jeden organický celok, podporuje študentské aktivity smerujúce k tomuto cieľu, ako aj zapájanie sa externých lektorov a bývalých kolegov a kolegyň do života katedry.

Paradoxne som Martu ako učiteľku spoznala až v letnom semestri štvrtého ročníka svojho štúdia, pretože sme sa kvôli rôznym študijným a prednáškovým pobytom mimo

Slovenska „míňali“. Vybrala som si tému rodiny a príbuzenstva, ktorá je jednou z jej hlavných oblastí záujmu: publikácia *Tradície slovenskej rodiny* (1997), ktorej je Marta Botíková zostavovateľkou, patrí ku knihám, bez ktorej sa v našom prostredí pri výskume rodiny a príbuzenstva nezaobídeme. Viazma k nej i osobné venovanie autoriek o tom, že raz spolu napíšeme lepšiu. Hľadím naň s podobnou pokorou, s akou sa Marta Botíková pozerá na výskumníčky rodiny v etnologickom bádani na Slovensku pred ňou – dokázali podľa jej slov neuveriteľné veci.

Téma mojej diplomovej práce sa týkala rodiny a príbuzenstva – nad možnosťou vybrať si za školiteľku práve Martu Botíkovú som ani na chvíľku nezaváhala. Pri diplomovom seminári a samotnom písaní práce ma učila nielen jasne formulovať svoje myšlienky, cibriť naše „remeslo“, no najmä byť otvorená novým inšpiráciám mimo rámca našej vednej disciplíny. Táto odvaha i radosť z púšťania sa po nových cestičkách viedli Martu Botíkovú od témy rodinných obyčajov k využitiu štatistických metód pri výskume rodiny, ktoré presne odzrkadľovalo vtedajšie dianie, a príklon ku kvantitatívnemu spôsobu bádania vo vedách o spoločnosti a kultúre v Európe v osemdesiatych rokoch 20. storočia.

Pri výskume spojenom s dizertačnou prácou *Postavenie roľníckej ženy v rodine a spoločnosti (Pokus o vytypovanie etnodiferenčných činiteľov)*, ktorá bola obhájená v roku 1986 na Katedre etnológie FiF UK, sa opäť pustila do neprebádaných vôd obmedzenej reprodukcie či „jednodetného“ systému na juhu Slovenska. (Jej školiteľka Emília Horváthová vraj vtedy len poznamenala, že si robí, čo chce...) I tento druh výskumu minulosti – teda sústredenej za život jednotlivca v intenciách historickej antropológie – šiel s dobou a zodpovedal vývoju v iných krajinách, ktorý sme však za „železnou oponou“ nie vždy mali možnosť spoznať v dostatočnej miere.

Téma života jednotlivých osôb, najmä žien, bola Marte Botíkovej vždy blízka. Od rodinného života sa dostala i k ďalším témam, najmä v rozprávaniach o minulých obdobiach, ktoré zbierala a analyzovala v projekte *Pamäť žien* (2002 – 2004). Pri biografickom výskume so ženami z mestského,

ale i vidieckeho prostredia sa opäť a opäť objavovalo rozprávanie o tele a telesnosti v rôznych odtienkoch. Tento prúd jej vedeckého záujmu napokon vyústil do vedenia projektu s názvom *Spoločensko-kultúrna reflexia telesnosti v životnom cykle ženy* (2014 – 2016).

Ako sama hovorí, v rodine bola vedená k otvorenosti, vnímaniu a prijímaniu podnetov okolitého sveta, čo ju primalo k ďalšej z oblastí záujmu – téme etnicity, etnickej identifikácie a migrácii. Kým ju osud po získavaní skúseností na Výskumnom ústave sociálneho rozvoja a práce, Výskumnom oddelení Odboru pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave a Biografickom oddelení Matice slovenskej v Martine priviedol v roku 1990 späť na katedru, mala možnosť spoznať život spoločenstiev Slovákov žijúcich na Dolnej zemi, či v Maďarsku alebo v srbskej Vojvodine.

Túžby spoznávať nové prostredie a ľudí ju viedli aj k absolvovaniu dvoch dlhodobých študijných a prednáškových pobytov v Spojených štátoch amerických. Materiály z výskumov tradícií *Indiánov severozápadného pobrežia severnej Ameriky* pretavila do samostatného cyklu prednášok. Bol i základom pre rovnomennú odbornú publikáciu, ktorá bola zároveň jej habilitačnou prácou (2001), ako aj pre úspešnú výstavu s názvom *V krajine totemových stĺpov*. Výstava znamenala aj prepojenie na inú vášeň Marty Botíkovej, ktorou je obrazové stvárnenie javov tradičnej kultúry, tú zdieľa i so svojim manželom Jánom Botíkom, ktorý sa na výstave spoluautorsky podieľal ako fotograf.

Obrazy sprevádzajú Martu Botíkovú od začiatku jej záujmu o tradície – druhý prúd jej rodinnej výchovy podporoval vnímanie krásy slovenského ľudového umenia, keďže v rodine mali významnú návrhárku krojov pre SLUK a Lúčnicu Šarlotu Kišovú. Niet sa asi prečo čudovať, že za tému diplomovej práce si zvolila umenie Martina Benku, podobne ako i pri rigorózne práci *Zobrazenie ľudovej kultúry v diele národného umelca Martina Benku*, obhájenej v roku 1980 na Katedre etnológie. Už táto voľba bola znamením spomenutej odvahy pustiť sa do interdisciplinárneho výskumu, vtedy medzi dejinami umenia a etnológiou. Záujem o vizuálnu stránku ľudovej kultúry ju sprevádzal aj pri sústredení sa na rôzne iné témy

– napríklad blízke spoločenstvu rodiny (bádanie o rodinnej fotografii, či v súčasnosti napríklad zobrazovanie starých ľudí na fotografiách tvorcov, resp. dokumentárnych fotografov z 1. polovice 20. storočia).

Milá Marta, želim Ti, aby Ťa neopúšťala odvaha púšťať sa do bádania o nových otázkach a zároveň aby si mala dostatok energie vracat' sa k témam, ktoré si skúmala rada a pri ktorých máš pocit, že by si ešte zaslúžili pozornosť. Zároveň želim študentom a študentkám, aby mali ešte dlho možnosť okúsiť prísno-láskavé diskusie s Tebou. Všetkým nám ostatným s Tebou želim množstvo príjemných stretnutí a spolupráce najrôznejšieho druhu. Za tie doterajšie zo srdca ďakujem!

LUBICA VOĽANSKÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

ZOZNAM PUBLIKAČNEJ ČINNOSTI PROF. PHDR. MARTY BOTÍKOVEJ, CSC. V ROKOCH 2005 – 2015

Vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách

Botíková, M. (2008): *K antropológii životného cyklu: kultúra a spôsob života ženskými očami na Slovensku v 20. storočí*. Bratislava, Univerzita Komenského, 148 s.

Kapitoly vo vedeckých monografiách vydané v domácich vydavateľstvách

Botíková, M. (2004): Slováci v zahraničí. In: *Slovacicum: kapitoly z dejín slovenskej kultúry*. Bratislava, AEP, s. 325–354.

Botíková, M. (2006): Výber partnera v životopisných rozprávaniach žien. In: *Pamäť žien: o skúsenosti sebautvárania v biografických rozhovoroch*. Bratislava, Iris, s. 279–301; angl. preklad Women's memory: the experience of self-shaping in biographical interviews. Bratislava, Iris, s. 184–206.

Botíková, M. (2005): Šport a rekreácia v biografických rozprávaniach žien. In: *Etnologické rozpravy*, roč. 12, č. 2, s. 17–30.

Botíková, M. (2006): Neroľnícka rodina na Slovensku: predmet, dejiny a novšie výsledky bádania. In: *Človek a spoločnosť* [elektronický zdroj], roč. 9, č. 4, s. 1–6.

Botíková, M. (2006): Problematika neroľníckej

rodiny v slovenskej etnológii. In: *Slovenský národopis*, roč. 54, č. 3, s. 303–309.

Botík, J., Botíková, M. (2009): Slovenská komunita v Níredháze = Slovak community in the town of Níredhaza: k formovaniu skupiny Tirpákov. In: *Slovenský národopis*, roč. 57, č. 1, s. 5–43.

Botík, J., Botíková, M. (2011): Slovensko-maďarská kontaktná zóna ako špecifický priestor kultúrnych súvislostí. In: *Etnologické rozpravy*, roč. 18, č. 1-2, s. 44–53.

Botíková, M. (2011): Rodina a jej tradície v našej každodennosti. In: *OS*, roč. 15, č. 3, s. 19–31.

Vedecké práce v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách

Botíková, M., Botík, J. (2010): K fenoménu Dolná zem a dolnozemskí Slováci = Lowland Slovak identity. In: *Kontexty identity = Az identitás összehingései*, Békešká Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 59–71.

Vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách

Botíková, M., Kotsch, R. (2014): Prvá svetová vojna v spomienkach a v pamäti = First World War in memories and memory. In: *Studia Academica Slovaca* 43, Bratislava: Univerzita Komenského, s. 13–27.

Botíková, M. (2014): Uplynulé desaťročie etnologických príspevkov v zborníkoch *Studia Academica Slovaca* (2004–2013) = Ethnological papers in the past decade in almanacs of *Studia Academica Slovaca*. In: *Studia Academica Slovaca* 43, Bratislava: Univerzita Komenského, s. 424–432.

Vedecké práce v domácich nerecenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách

Botíková, M. (2006): O čom ženy rozprávajú: reflexia spôsobu života v životopisných rozprávaniach žien. In: *História žien: aspekty písania a čítania*. Bratislava: Aspekt, s. 114–124.

Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách

Botíková, M. (2012): Kultúra dolnozemskej Slovákov v kontexte globalizácie a lokalizácie. In: *Svedectvá dolnozemskej bytia: aspekty zo slovenskej dolnozemskej kultúrnej histórie a kultúrnej antropológie*. Nadlak: Vyd. Ivan Krasko, s. 8–14.

Botíková, M. (2013): Problematika výskumu

- rodiny v etnologickom výskume na Slovensku. In: *Výzkumné a metodické postupy súčasnej slovenskej etnologie: (problematika rodiny, obřadní studia, oral history, aplikovaná etnologie)*. Brno: Masarykova univerzita, s. 9–47.
- Botíková, M. (2014): The construction of pre-Christmas symbols - the case of history and nowadays Slovakia = Struktura predoždeštvenných simvolov - istorija i Slovákija segodňa. In: *Aktualnyje problemy etnoekologiji na zapade i vostoce slavianskogo mira*. Kirov: Avers, 2014, s. 70–77.
- Botíková, M. (2014): Problematika zahraničných Slovákov (s dôrazom na Slovákov vo Vojvodine) vo výučbe vysokoškolského študijného programu Etnológia na Slovensku. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*, Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, s. 19–26.
- Botíková, M. (2014): Súčasná (pracovné cezhraničné) migrácie a ich etnologické štúdiá na Slovensku. In: *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika (Náhled na problematiku v kontextu vývoje světových migrací: vznik moderních diaspor a transnacionálních společností)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, s. 186–194.
- Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách**
- Botíková, M. (2007): Problematika výskum nerolníckej rodiny. In: *Nerolnícka rodina na Slovensku*. Bratislava: Prebudená pieseň, s. 7–16.
- Botíková, M. (2007): Remeselnícka rodina v malom meste a tendencie homogamie. In: *Nerolnícka rodina na Slovensku*. Bratislava: Prebudená pieseň, s. 101–109.
- Botíková, M. (2010): Homogamia a jej reflexia v spôsobe života a vo folklóre. In: Pavlova misia a multikultúrna spoločnosť. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 45–49. Angl. verzia: Homogamy and its reflection in the way of life and in folklore - The mission of Paul and the multicultural society. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010, s. 47–53.
- Odborné knižné publikácie vydané v zahraničných vydavateľstvách**
- Botíková, M. (2006): The Greenwood encyclopedia of world folklore and folklife. Westport: Greenwood Press, 550 s.
- Odborné knižné publikácie vydané v domácich vydavateľstvách**
- Spolupracovala na:
- Encyclopaedia Beliana: slovenská všeobecná encyklopédia v dvanástich zväzkoch. 4. zv., Eh – Gala. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV, 2005, 698 s.
- Encyclopaedia Beliana: slovenská všeobecná encyklopédia v dvanástich zväzkoch, 5. zv., Galb – Hir. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV, 2007, 670 s.
- Encyclopaedia Beliana: slovenská všeobecná encyklopédia, 6. zv., His – Im. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV, 2010, 686 s.
- Encyclopaedia Beliana: slovenská všeobecná encyklopédia, 7. zv., In – Kalg. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV, 2013, 684 s.
- Kapitoly v odborných knižných publikáciách vydané v domácich vydavateľstvách**
- Botíková, M. (2006): Slovensko – Slováci v zahraničí. In: *Slovensko: dejiny, divadlo, hudba, jazyk, literatúra, ľudová kultúra, výtvarné umenie, Slováci v zahraničí*. Bratislava: Perfekt, s. 333–371. Nem vyd.: Slowakei: Geschichte, Theater, Musik, Sprache, Literatur, Volkskultur, bildende Kunst, Slowaken im Ausland, Film. Klagfurt: Wieser Verl., s. 338–77.
- Skriptá a učebné texty**
- Botíková, M., Hlášková, H., Vrzgulová M., Zmeták, I. (2010): Príspevky k dejinám etnológie na Slovensku (16.–20. storočie) [elektronický dokument]. Bratislava: Univerzita Komenského, 218 s. URL: <https://stella.uniba.sk/texty/etnologia.pdf>
- Botíková, M., Hlášková, H., Vrzgulová M., Zmeták, I. (2011): Príspevky k dejinám etnológie na Slovensku (16.–20. storočie) [elektronický dokument]. 2. rozš. vyd., Bratislava: STIMUL, 234 s.
- Odborné práce v ostatných zahraničných časopisoch**
- Botík, J., Botíková, M. (2005): Rodina v prostredí dolnozemskej Slovákov. In: *Dolnozemskej Slovákov*, roč. 10(25), č. 1, s. 13–18.
- Botíková, M. (2011): Študijný program etnológia na FF UK v Bratislave (a výučba dejín

odboru) = Ethnology degree programme at the Faculty of arts of the Comenius university in Bratislava. In: *Národopisný věstník*, roč. 28 (70), č. 2, s. 55-63.

Botíková, M., Constantino, M. (2014): Dielo Martina Benku pre najmladších návštevníkov múzea = Martin Benka: his art through the eyes of a young visitor. In: *Folia ethnographica*, roč. 48, č. 2, s. 19-30.

Odborné práce v domácich recenzovaných zborníkoch (konferenčných aj nekonferenčných)

Botíková, M. (2010): Spolupráca medzi katedrami etnológie a jej perspektívy. In: *90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Lublane*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 390-397.

Pekarovičová, J., Botíková, M. (2011): Ako docent Ladislav Mlynka zanietene propagoval sasistom národnú kultúru = How Ladislav Mlynka promoted the national culture to the SAS participants. In: *Studia Academica Slovaca* 40, Bratislava: UK, s. 21-25.

Odborné práce v zahraničných zborníkoch (konferenčných aj nekonferenčných)

Botíková, M. (2006): Historical family structure in Slovakia. In: *Ročenka CGSI. - St. Paul : CGSI*, s. 28-31.

Botíková, M., Kačírek, L. (2013): „Taká bola Petržalka“ - výstava a sprievodný program pre žiakov z Petržalky. In: *Acta musealia, supplementa 2013/1: Muzeum a škola*. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy, s. 55-60.

Odborné práce v domácich zborníkoch (konferenčných aj nekonferenčných)

Botíková, M. (2005): K výskumu rodinného života = Familienforschung. In: *Kultúrny dialóg medzi Viedňou a Bratislavou včera a dnes*. Bratislava: Stimul, s. 153-160.

Botíková, M. (2006): Slovensko - ľudová kultúra. In: *Slovensko: dejiny, divadlo, hudba, jazyk, literatúra, ľudová kultúra, výtvarné umenie, Slováci v zahraničí*. Bratislava: Perfekt, s. 257-273. Nem. prekl.: Slowakei: Geschichte, Theater, Musik, Sprache, Literatur, Volkskultur, bildende Kunst, Slowaken im Ausland, Film. Klagenfurt: Wieser Verl., s. 262-279.

Editovanie zborníka z konferencie

Botíková, M., Herzánová, L., Bobáková, M. (2007): *Neroľnícka rodina na Slovensku*. Bratislava: Prebudená pieseň, 191 s.

K tejto bibliografii by sa dali priradiť aj desiatky správ z konferencií, projektov, rozhovorov so zaujímavými ľuďmi, recenzií na rôzne druhy publikácií, odborných i popularizačných článkov, či redakčné a zostavovateľské práce knižného charakteru (bibliografie, encyklopédie, katalógy, slovníky, zborníky, atlasy...).

Výber z bibliografie spracovala
EUBICA VOLANSKÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

VŠETKO NAJLEPŠIE JUBILANTKE KATARÍNE POPELKOVEJ (* 18. jún 1965)

V júni tohto roku oslávila okružle životné jubileum PhDr. Katarína Popelková, CSc., samostatná vedecká pracovníčka Ústavu etnológie SAV. Je to predovšetkým príležitosť zaželať jej pevné zdravie, spokojnosť v osobnom živote, radosť z detí, rodiny i z práce. Päťdesiatka je zvyčajne aj podnetom k prvému sústredenému pohľadu na profesionálnu dráhu, ktorú jubilujúca osoba doteraz prešla, i na pripomenutie úspechov, ktoré na

nej dosiahla. Preto nasledujúce riadky - a to s radosťou - venujem práve tejto rekapitulácii.

Hoci sa Katarína (ako Magalová) narodila v Bratislave, detstvo prežila v malokarpatskej obci Dubová. Po absolvovaní gymnázia v Modre v roku 1983 začala v tom istom roku študovať národopis na Katedre etnografie a folkloristiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Podnetom, kto-

rý ju podľa jej slov priviedol k tomuto odboru, bol záujem hľadať odpovede na otázky týkajúce sa vzťahov ľudí v každodennom živote i fungovania vecí, javov vo svete okolo nich. Štúdium ukončila roku 1987 štátnou záverečnou skúškou a obhájením diplomovej práce s názvom *K problematike štúdia kroník ako prameňa národopisu*, ktorú napísala pod školiteľským vedením doc. PhDr. Jána Michálka, CSc. Hoci výber témy práce bol - vzhľadom na materské povinnosti diplomantky - podmienený predovšetkým snahou minimalizovať nutnosť dlhodobého terénneho výskumu, nepriamo predznačil jej neskoršie smerovanie pri vyhľadávaní etnologickej údajov. Trvalou a dôležitou zložkou škály prameňov, ktoré sú dodnes objektom vedeckovýskumnej práce K. Popelkovej, sú totiž písomné, najmä archívne dokumenty.

V roku 1987 nastúpila na základe konkurzu do Národopisného ústavu SAV (ďalej NÚ SAV) v Bratislave na študijný pobyt, v ktorého rámci sa zaoberala spoločenským životom v malom meste na Slovensku v období prvej polovice 20. storočia. Okrem štúdia literatúry, terénnych i archívnych výskumov k danej téme sa v oddelení etnografie podieľala na riešení úlohy sledujúcej funkcie sociálnych skupín. V oddelení dokumentácie sa zapojila do prvého pokusu počítačového spracovania dát v NÚ SAV, ktorý bol realizovaný na vybranom súbore údajov o svadbe. Bola prizvaná aj k tvorbe *Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska*. V oddelení Encyklopédie národopisu Slovenska vykonávala redakčné práce pri úprave heslára budúcej Encyklopédie, pre ktorú napísala i autorské texty. Išlo o heslá, na ktorých tvorbu sa aktuálne nepodarilo nájsť vhodných autorov z radov kvalifikovaných odborných a vedeckých pracovníkov. A hoci heslá obsahovo nesúviseli s témou Popelkovej študijného pobytu a boli z rozličných oblastí tradičnej kultúry (napr. heslá fajkárstvo, hájnik, kmetovstvo na robotách, uskladnenie plodín, zosyp, skupina hesiel o tradičných technikách a materiáloch používaných v ľudovom staviteľstve), boli - ako vyplynulo z odborných posudkov tematických celkov hesiel - kvalitou porovnateľné s heslami z pera jej starších kolegov a špecialistov na ňou spracované témy. Počas študijného pobytu v ro-

PhDr. Katarína Popelková, CSc. Foto: Archív K. Popelkovej

ku 1988 získala na vyššie uvedenej katedre titul doktor filozofie (PhDr.).

Po ukončení študijného pobytu bola K. Popelková v roku 1990 opäť konkurzom prijatá do NÚ SAV (od 1994 Ústav etnológie SAV) na internú aspirantúru. Pod vedením školiteľa PhDr. Petra Salnera, CSc. študovala sociálnu komunikáciu z pohľadu urbánnej etnológie. V rokoch 1993 - 1995 aspirantúru z dôvodu materskej dovolenky prerušila. Počas aspirantúry sa ďalej podieľala na príprave *Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska*, ktorá vyšla v roku 1995. Autorský tím, ktorého bola K. Popelková členkou, v nasledujúcom roku získal za dielo *Medzinárodnú cenu etnologických a antropologických štúdií Giuseppe Pitré - Salvatore Salomone Marino*. V tom istom roku absolvovala na Oddelení komparatívnej sociálnej histórie Freie Universität v Berlíne kurz *Podmienky a formy diktatúry a demokracie vo východnej a západnej Európe v 19. a 20. storočí*, ktorý viedli prof. Jürgen Kocka a doc. Hannes Siegrist. Aspirantúru ukončila úspešnou obhajobou dizertačnej práce *Urbánna etnológia a jej možnosti pri štúdiu problematiky sociálnej komunikácie (s dvoma príkladmi miest na Slovensku v rokoch 1918 - 1939)* v roku 1997. Na základe toho jej bola v tom istom roku udelená hodnosť kandidáta historických vied (CSc.) a stala sa zamestnankyňou Ústavu etnológie SAV (ďalej ÚEt SAV), v ktorom

od roku 1998 dodnes pôsobí ako vedecká pracovníčka.

Téma dizertačnej práce nasmerovala Katarínu Popelkovú do oblasti urbánnej etnológie, ktorú ona sama označuje za urbánne štúdium v slovenskej etnológii. To dodnes tvorí hlavný tematický i teoretický rámec jej vedeckých aktivít rovnako, ako pre ňu ostali opakovane priťažlivým terénom dve nepriamo spomenuté mestá – Pezínok a Skalica. V reálnom i sociálnom priestore týchto, ale i ďalších miest na Slovensku, sleduje širokú škálu tém spojených so sociálnymi vzťahmi v 20. storočí. Prvé výsledky takto zameraných vedeckovýskumných aktivít publikovala už počas aspirantúry. V roku 1990 to boli texty o trhoch v spoločenskom živote medzivojnového mesta, o tanečných zábavách ako komunikačnej príležitosti a o mládeži v medzivojnovom meste, ktoré vychádzajú z výskumov v Pezínku. O podmienkach sociálnej komunikácie (publikované 1991) a o vplyve politiky na spoločenský život medzivojnového mesta (1992) písala na základe zistení zo Skalice. V druhej polovici 90. rokov do svojho výskumného priestoru začlenila aj Modru a pri publikovaní zistení buď zotrvala v lokálnom kontexte (napr. príspevok z roku 1997 o medzivojnovom Pezínku), alebo sa pokúšala o syntézu umožňujúcu zovšeobecňujúci pohľad na sociálne vzťahy v medzivojnových mestách (1998) a na mestskej strednej vrstve (2005). Od roku 1999 svoje bádateľské aktivity zamerala aj na Nitru, ktorá bola vytipovaná ako výskumná lokalita projektu VEGA¹ s názvom *Mesto ako priestor sociálno-kultúrnych interakcií (Na príklade Nitry v období 1918 – 1948)*. Projekt bol riešený v rokoch 1999 – 2001, od roku 2000 pod vedením K. Popelkovej. Na zistenia z tohto výskumu nadviazala v projekte VEGA *Urbánne prostredie ako priestor diverzity* (riešený v rokoch 2008 – 2010). Jedným jeho výsledkom bol príspevok, v ktorom na základe analýzy spoločenstva mesta Nitra v dobe po vzniku Československej republiky uvažovala o etnologických možnostiach štúdia dynamiky pamäti mesta (2009).

V uvedenej tematickej oblasti je nateraz posledným a širšou problematikou najrozsiahljším textom K. Popelkovej kapitola o každodennom spôsobe života obyvateľov Slovenska. Ide o syntézu poznatkov autorky o medzivojnovom meste a zistení etnológov z výskumov, ktoré boli zamerané nielen na sociálne, ale aj na ekonomické, konfesijné a ďalšie aspekty života obyvateľov rurálnych sídel. Podnet k napísaniu kapitoly, zaradenej v monografii *Slovensko v 20. storočí. 3. zväzok. V medzivojnovom Československu 1918 – 1939* (Bratislava 2012), prišiel od tímu historikov, čo dokazuje, že autorka je aj mimo vedeckej etnologickej komunity považovaná za renomovanú odborníčku na danú problematiku. Vedeckú kvalitu jej textu potvrdil i fakt, že spolu s ostatnými členmi autorského tímu získala v roku 2013 za túto monografiu *Cenu Slovenskej akadémie vied*.

Skúmanie sociálnych vzťahov v mestách na Slovensku, chápaných ako dynamické sociálne organizmy, začala K. Popelková po roku 2000 smerovať aj do obdobia po roku 1989. Výsledky tejto sondy, publikované v spoluautorstve v zahraničí v roku 2007, vypovedajú o hodnotovom systéme stredných vrstiev slovenskej spoločnosti v dobe postkomunistických zmien.

Druhou tematickou oblasťou, na ktorú sa Popelková určitú dobu v urbánnom prostredí zameriavala, boli prejavy procesov modernizácie, a to najmä v živote tam žijúcich sociálnych skupín. V roku 1999 sa stala členkou tímu pracujúceho v ÚEt SAV, ktorý reagoval na výzvu zapojiť sa do medzinárodnej diskusie o okolnostiach vzniku a percepcii diela *Rakúsko-uhorská monarchia slovom a obrazom*² v jednotlivých krajinách bývalej habsburskej monarchie. Spoluautorsky sa podieľala na dvoch štúdiách k danej téme (2001, 2008 v nemečine) a možnosť analyzovať dielo prijala aj ako príležitosť sledovať prejavy modernizácie u rozličných skupín obyvateľov na území dnešného Slovenska, teda nielen v urbánnom prostredí. Naopak výlučne v mestách skúmala prejavy tohto fenoménu v projekte VEGA *Modernizačné pro-*

1 VEGA je skratka názvu Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied. Ak nie je uvedené inak, všetky v texte spomenuté projekty boli riešené v Ústave etnológie SAV.

2 Táto vyše 20-zväzková encyklopédia vyšla v rokoch 1886 – 1902 v nemeckej a maďarskej jazykovej verzii.

cesy na Slovensku z pohľadu etnológie (2000 – 2002).

Ďalšou témou Popelkovej vedeckovýskumných aktivít sú sociálne a kultúrne aspekty vývoja skupiny samostatných vinohradníkov ako súčasť stredných vrstiev Slovenska v 20. a 21. storočí v prostredí vinohradníckych miest Slovenska. Počas terénnych i archívnych výskumov, ktoré boli zamerané na minulosť i súčasnosť a realizované počas riešenia viacerých projektov, sa opäť vracala do Modry a Pezinka. Mestským vinohradníkom ako sociálnej skupine venovala príspevok (1999), ktorý vznikol v projekte VEGA *Procesy diferenciacie lokálneho spoločenstva. Na príklade skupinových vzťahov v mestskom a vidieckom prostredí* (1997 – 2000). V rámci štátneho programu *Regionálna diferenciacia a regionálny rozvoj v kontexte integráčných dosahov* (2003 – 2005), koordinovaného Sociologickým ústavom SAV, publikovala stať o súčasných vinohradníkoch v spoločenstve mesta Modra (2006). Ako spoluriešiteľka projektu VEGA *Miestny a regionálny rozvoj v kontexte európskej integrácie* (2005 – 2007) publikovala v záverečnej monografii *Mestá a dediny pod Malými Karpatmi: etnologické štúdie* (Bratislava 2007) kapitolu o vinohradníkoch a vinohradníctve v mestách malokarpatskej oblasti v súčasnosti.

Vo vinohradníckej oblasti pod Malými Karpatmi sledovala K. Popelková aj ďalšie vybrané aspekty spôsobu života, kultúry či sociálnych vzťahov jej obyvateľov. V jednej štúdií sa zamerala na etnologické štúdium rodiny vo vinohradníckom prostredí (2006) a tejto téme venovala ešte jeden, do Modry lokalizovaný príspevok (2007). V dvoch textoch sa vrátila aj k fenoménu pamäti, a to prostredníctvom spomínania a zabúdania obyvateľov vinohradníckych miest (2007) a cez vzťah vinohradníckych a vinárskych tradícií k lokálnej pamäti (2008).

Pre K. Popelkovú bola malokarpatská oblasť priestorom, v ktorom študovala aj regionálny rozvoj v období postsocialistickej transformácie na prelome 20. a 21. storočia. V rokoch 2000 – 2001 sa zapojila do riešenia aplikovaného projektu *Informačné centrum Malokarpatského regiónu – aktívny podporovateľ regionálneho rozvoja* (2000 – 2001), ktorého koordinátorom bola výskumná

a vzdelávacia inštitúcia Academia Istropolitana Nova v Svätom Jure. Etnologickú interpretáciu údajov a zistení o podmienkach a perspektívach rozvoja danej oblasti publikovala s druhou riešiteľkou z ÚEt SAV vo forme vedeckej štúdie (2003). V samostatných príspevkoch sledovala vzťah regionálneho rozvoja a vinohradníctva v súčasnosti (2005) a miesto vinohradníckeho spolku v rozvojových procesoch lokalít a regiónov (2007).

V súvislosti s historicko-politickými zmenami v 20. storočí Popelková ako ďalší samostatný tematický okruh sledovala problematiku identít, stereotypov a národných symbolov. Jej výskumné i publikačné aktivity v tomto prípade zastrešoval projekt VEGA *Funkcia a prejavy etnického vedomia v spoločenskom vývoji Slovenska* (1995 – 1998). V ňom (spolu s ďalšou spoluriešiteľkou) na príklade zmien priebehu hranice Slovenskej a Českej republiky v osade Sabotovci (súčasť obce Vrbovce), ktoré boli vyvolané rozdelením Česko-Slovenska v roku 1993, sledovali tvorbu etnickej identity tamajších obyvateľov (1998). Objektom jej záujmu v prostredí medzivojnového mesta na Slovensku bola identita Čechov (1998). K uvedenému tematickému okruhu sa vrátila v roku 2007 ako spoluautorka štúdie o úlohe stereotypov v politike a súčasne ako členka tímu medzinárodného vedeckého projektu *Historische Stereotypenforschung* (2000 – 2001), ktorý viedol prof. Hans Henning Hahn z univerzity v Oldenburgu.

V roku 2011 sa dostali do poľa vedeckého záujmu K. Popelkovej sviatky v súčasnosti. So škálou a formami tradičných sviatočných príležitostí sa zoznámila už pri vyhodnocovaní údajov a tvorbe podkladov pre mapové zobrazenie výskytu javov tradičnej kultúry pre *Atlas ľudovej kultúra Slovansku* [...] (1998). V roku 2011 začala ako vedúca vedeckého tímu riešiť trojročný projekt VEGA *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku? K otázke sociálneho kontextu rituálov*, ktorý priniesol nový pohľad ako na kategóriu sviatku, tak aj na jeho etnologické skúmanie. Východiská projektu Popelková publikovala v štúdií, v ktorej zhrnula doterajšie prístupy etnológie k výskumu sviatkov a načrtla jej aktuálne možnosti (2012). Projekt, založený na solídnom kvalitatívnom i kvantitatívnom výskume, Popelková so svojim tímom posta-

vila na chápaní sviatku ako kultúrneho prvku, pričom jeho poznaním možno získať špecifický pohľad na spoločenstvo či spoločnosť, ktoré sviatok slávia, tolerujú alebo i odmietajú. Ona sama sa v projekte zamerala na výskum baníckeho sviatku Salamander (2013 v spoluautorstve), oberačkových slávností (2014) a sviatkovej legislatívy na Slovensku. Tej venovala jednu z kapitol vedeckej monografie *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* (Bratislava 2014), ktorú editovala, napísala k nej úvod a v spoluautorstve i záver. V skúmaní uvedenej problematiky pokračuje – avšak už na základe odlišných teoretických východísk – v projekte VEGA *Rituálne správanie ako strategický nástroj skupinovej identifikácie: Sociálne a kultúrne kontexty súčasných sviatkov na Slovensku* (2014 – 2016), ktorý aj vedie.

Už zbežný pohľad do bibliografie K. Popelkovej ukazuje, že nemalý priestor vo svojej vedeckej práci doteraz venovala aj teoretickým otázkam vývoja etnológie na Slovensku, predovšetkým vo vzťahu k urbánnemu štúdiu. Od roku 1995, keď vyšiel jej prvý text o východiskách a trendoch urbánnej etnológie, sa v ďalších príspevkoch zaoberala otázkou urbánno-etnologického štúdia sociálnej komunikácie (1999), štúdiom miest Slovenska z etnologickej perspektívy (2002 v angličtine), pozíciu výskumu mesta v slovenskej etnológii (2002 ako spoluautorka), ale i koncepciou slovenskej etnológie po roku 2000 vo vzťahu k jej pracovisku (2003). Cez vzťah etnológie a antropológie komentovala vzťah urbánneho štúdia k slovenskej etnológii (2005 v nemčine, 2010) a v projekte VEGA *Dopad globálnych procesov na každodennú kultúru a spôsob života na Slovensku. Etnologický pohľad* (2003 – 2005) sa venovala poznávacím možnostiam etnológie pri štúdiu transformačných procesov cez skúmanie sociálnych skupín v meste v minulosti (2005).

K tematickým okruhom, ktorých štúdiom považuje K. Popelková za nevyhnutný predpoklad progresu v každej vednej disciplíne – a preto sa im venuje –, patria dejiny odboru.

Jej prvá takto zameraná stať bola venovaná osobnosti etnografky Emílie Horváthovej (2008 v spoluautorstve). V roku 2011 vyšla aj v nemeckom preklade v publikácii z nemecko-rakúskeho vydavateľstva. S tou istou spoluautorkou napísala aj ďalšie dve vedecké štúdie k dejinám slovenskej etnológie. Prvá, ktorá bola jedným z výsledkov projektu VEGA *Etnológia na Slovensku v druhej polovici 20. storočia. Dejiny vedeckého myslenia* (2008 – 2010), sa týka vývoja vedeckého myslenia v etnológii na Slovensku v kontexte šírenia marxistickej metodológie po 2. svetovej vojne. Druhá štúdia, ktorá prináša pohľad na etnológiu na Slovensku v období socializmu (2011 v angličtine), bola začlenená do publikácie o vedeckej sebareflexii v postsocialistických krajinách, vydané v Nemecku.

K základným podmienkam rozvoja odboru patrí podľa Popelkovej aj budovanie, ochrana a sprístupňovanie fondov a báz etnologických údajov a poznatkov, teda dokumentačno-informačná činnosť. V kontexte elektronizácie tejto oblasti preto v projekte *Etnologické elektronické informačné databázy Ústavu etnológie SAV* (koordinovaný a riešený v ÚEt SAV v rokoch 2004 – 2006) skúmala a publikovala postupy efektívnej multiaspektovej formálno-obsahovej analýzy ikonografických prameňov (2004 v spoluautorstve). Bola aj spoluriešiteľkou dvoch projektov koordinovaných a riešených v ÚEt SAV³, zameraných na overenie možností budovania elektronických katalógov k textovým fondom Vedeckých archívov ÚEt SAV (ďalej VA ÚEt SAV) na príklade spracovania Wollmanovského archívu⁴ (2007 v spoluautorstve). V projekte *Tradičná kultúra Slovenska ako súčasť kultúrneho dedičstva Európy* (2007 – 2009) za účasti Agentúry na podporu výskumu a vývoja⁵ overovala možnosti tvorby elektronického katalógu obrazových dokumentov z VA ÚEt SAV s využitím multiaspektovej analýzy (2008 v spoluautorstve).

V súvislosti s budovaním bázy poznatkov o tradičnej kultúre Slovenska a ich sprístup-

3 Išlo o nadväzujúce projekty *Katalóg Wollmanovského archívu: elektronická a tlačená verzia* a *Budovanie Elektronického katalógu Wollmanovského archívu* (2007 – 2009 – 2013).

4 Fondov Vedeckých archívov ÚEt SAV obsahujúcich zbierky najmä prozaických textov. Zbierky sú výsledkom zberateľskej akcie študentov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ktorú v rokoch 1928 – 1940 viedol slavista Frank Wollman.

5 Agentúra podlieha Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

ňovaním treba spomenúť aj Popelkovej podiel na tvorbe publikácie *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry* (Bratislava 2000), pre ktorú v spoluautorstve zostavila predmetový a územný register. Ako členka autorského tímu sa stala aj nositeľkou *Ceny Slovenskej akadémie vied za vedeckovskumnú činnosť za rok 2000*. Tím ju za publikáciu získal v roku 2001.

Výskumné skúsenosti a vedecké poznatky K. Popelkovej sú aj východiskom jej aplikovaných činností v rámci spolupráce so štátnymi inštitúciami a lokálnou samosprávou. Doteraz najrozsiahlejšou formou tejto spolupráce bola Popelkovej účasť v autorských kolektívoch odborných a vedeckých historicko-vlastivedných knižných monografií. V rokoch 2001 až 2014 sa takto podieľala na publikáciách o Bernolákove, Blatnom, Lozorne, Modre, Plaveckom Štvrtku a Svätom Jure. Tvorbu kapitol o tradíciách a spôsobe života obyvateľov lokalít vnímala nielen ako príležitosť uplatniť svoje poznatky, ale aj ako možnosť ich rozšírenia. Rovnaký význam malo pre ňu aj členstvo v Komisii pre Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Pezínok (2007) i aktuálne vykonávaná funkcia členky Komisie kultúry pri Mestskom zastupiteľstve v Pezinku (vo volebných obdobiach 2010 – 2014, 2015 – 2018). V rokoch 2001 – 2002 spolupracovala s lokálnymi samosprávami obcí v okrese Pezínok formou výskumu a verejnej prezentácie výsledkov v projekte *Informačné centrum Malokarpatského regiónu – aktívny podporovateľ regionálneho rozvoja*, ktorý koordinovala Academia Istropolitana Nova. V kooperácii s ňou sa v roku 2011 podieľala aj na koncepcijnej príprave diskusného panelu seminára *Zaostrené na kultúrne dedičstvo*, ktorého bola aj aktívnou účastníčkou.

Ako redaktorka i autorka textov o sviatkoch, zvykoch, názoroch a predstavách spätých s človekom a prírodou v tradičnej kultúre Slovenska pracovala v rokoch 2009 – 2011 v tíme aplikatívneho projektu *Ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom: Budovanie centrálnej databázy dokumentov o tradičnej ľudovej kultúre Slovenska [...]*. Projekt bol riešený v ÚEt SAV v spolupráci s Národným osvetovým centrom, resp. Koordináčnym centrom tradičnej ľudovej kultúry pri Slovenskom ľudovom umeleckom kolektíve.

Cieľom bolo vytvoriť elektronickú encyklopédiu poskytujúcu širokej verejnosti poznatky o podobách tradičnej ľudovej kultúry Slovenska do polovice 20. storočia. V roku 2013 bola K. Popelková ako členka autorského tímu encyklopédie *Tradičná ľudová kultúra slovom a obrazom*, prístupnej na internete od marca 2012, odmenená *Cenou Slovenskej akadémie vied v kategórii vedecko-popularizačná a vzdelávacia činnosť*.

Popelková svoje poznatky sprístupňovala aj študentom, najmä počas pedagogického pôsobenia v Kabinete slovakistiky na Ústave slavistických a východoeurópskych štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Počas troch semestrov tam mala cyklus výberových prednášok *Slovenská etnológia* (akademický rok 2002-2003), *Vybrané problémy slovenskej etnológie* (2003/2004) a *Vybrané témy z aktuálnych problémov slovenskej etnológie* (2007/2008). Približne od roku 2000 oboznamovala so svojím bádáním a jeho výsledkami aj študentov Katedry etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave prostredníctvom jednorazových prednášok. Ich témami boli urbánna etnológia, etnologické skúmanie transformačných procesov Slovenska po roku 1989, regionálny rozvoj a súčasné sviatky.

K už spomenutým editorským a redaktorským aktivitám K. Popelkovej treba v rokoch 2004 až 2008 doplniť údaj o jej pôsobení na poste zodpovednej redaktorky vtedy Ústavom etnológie SAV vydávaného periodika *Etnologické rozpravy*. Celkovo pripravila 10 jeho čísel. V roku 2014 bola hosťujúcou editorkou jedného čísla *Slovenského národopisu*.

Pri rekapitulácii doterajších vedeckovskumných, aplikatívnych, pedagogických i nespomenutých popularizačných aktivít Kataríny Popelkovej sa zdá až neskutočným fakt, že okrem nich dokáže nemalú časť svojej pracovnej kapacity venovať aj riešeniu vedecko-organizačných otázok pracoviska a úloh, ktoré jej vyplývajú z funkcií vedeckej tajomníčky (1998 – 2005 a od 2008 dodnes) i zástupkyne riaditeľky ÚEt SAV, ktorú vykonáva už od roku 2000. Okrem toho bola od roku 1998 dve funkčné obdobia členkou Vedeckej rady ÚEt SAV. A nie je to len zostavenie výročnej správy pracoviska, ktorú väč-

šina z nás vníma ako pravidelný najväčší výstup tajomníckej činnosti. S jej prípravou, ale i so zabezpečením celkového fungovania pracoviska je totiž spojená rozsiahla a nepretržitá administratívna práca, ktorej rozsah sa navyše od roku 2000 nezanedbateľne zväčšil. Preto chcem na tomto mieste vysloviť Kataríne Popelkovej poďakovanie a uznanie aj za túto prácu. Bez nej by totiž pracovisko nemohol napredovať, ani odolávať vonkajším okolnostiam tak, ako je to v súčasnej transformačnej etape existencie Akadémie. A fakt, že postrehy a poznatky zo svojej vedecko-organizačnej práce prezentuje aj v publikovanej forme – mám na mysli jej text o hodnotení kvality vedeckých organizácií SAV (2008) – je pre mňa dokladom toho, že aj túto časť svojej vykonáva s plnou vážnosťou.

A práve v tejto súvislosti jej prajem, aby mala možnosť utlmiť spomenuté vedecko-organizačné aktivity a aby mohla naplno realizovať svoje vedecké zámery a nápady, či už ako sólová bežkyňa alebo tímová hráčka. Taktiež jej želim, aby si zachovala dôveru, ktorú prechováva voči svojim kolegom, a schopnosť počúvať i pomáhať. Pevné zdravie, veľa radosti – všetko najlepšie!

JURAJ ZAJONC,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

PhDr. KATARÍNA POPELKOVÁ, CSc.
VÝBEROVÁ PERSONÁLNA BIBLIOGRAFIA
1987 – 2014

Štúdie v rozsahu vedeckej monografie:

Načo sú nám zákony o sviatkoch? In: Popelková, K. a kol.: *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Etnologické štúdie 21. Editorka K. Popelková. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2014, s. 12–64.

Kapitoly vo vedeckých monografiách:

Identita Čechov v medzivojnovom meste na Slovensku. In: *Identita etnických spoločností: výsledky etnologických výskumov*. Zostavila G. Kiliánová. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1998, s. 93–106.

The Identity of Czechs in a Slovak Town between the World Wars. In: *Identity of Ethnic*

Groups and Communities. The Results of Slovak Ethnological Research. G. Kiliánová, E. Riečanská (Eds.). Etnologické štúdie 7. Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, 2000, s. 121–136.

Vinohradníci ako súčasť strednej vrstvy mesta Modra v prvej polovici 20. storočia. In: *Regionálna diferenciácia Slovenska v podkladových štúdiách* [elektronický zdroj]. Editor L. Falťan. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2006, s. 296–205.

Samostatní vinohradníci a ich pozícia v spoločenstve mesta Modra v súčasnosti. In: *Regionálna diferenciácia Slovenska v podkladových štúdiách* [elektronický zdroj]. Editor L. Falťan. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2006, s. 588–597.

Vinohradnícke tradície. In: *Dejiny Modry*. Modra: Mestský úrad Modra, 2006, s. 541–560.

Das Spiel um die Grenze: die Rolle von Stereotypen in den politischen Repräsentationen der Realität ... In: *Nationale Wahrnehmungen und ihre Stereotypisierung: Beiträge zur Historischen Stereotypenforschung*. H. Hahn Henning, E. Mannová (Hrsg.). Frankfurt am Main: Peter Lang, 2007, s. 373–400.

Vinohradníci a vinohradníctvo v mestách pod Malými Karpatmi. In: *Mestá a dediny pod Malými Karpatmi: etnologické štúdie*. Editori O. Danglová, J. Zajonc. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2007, s. 45–81.

Dialektischer Materialismus, Formalismus, Strukturalismus als Mittel zwischen den Zeiten: Emília Hováthová (1931–1996). In: *Maß nehmen Maß halten: Frauen im Fach Volkskunde*. E Wallnöfer (Hrsg.). Böhlau – Wien – Köln – Weimar: Böhlau Verlag Ges.m.b.H. und Co.KG, 2008, s. 123–144. [spoluautorka Gabriela Kiliánová].

Spoločnosť mesta Nitra v podmienkach nového štátneho režimu po roku 1918: etnologické možnosti štúdia dynamiky pamäti mesta. In: *Paměť města: obraz města, veřejné komemorace a historické zlomy v 19. – 21. století*. Výkonné redaktorky M. Ferencová, J. Nosková. Brno – Bratislava: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., pracoviště Brno – Statutární město Brno – Archiv města Brna – Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied, 2009, s. 239–271.

Svätý Jur v 20. storočí. In: Turcsány, J. a kol.: *Svätý Jur 1209 – 2009: dejiny písané vínom*.

- Svätý Jur: Mesto Svätý Jur, 2009, s. 163–212. [spoluautorka Beata Vlasáková].
- Spoločnosť a jej premeny v medzivojnovom období. 4. Každodennosť a životné svety obyvateľov Slovenska. In: *Slovensko v 20. storočí. 3. zväzok. V medzivojnovom Československu 1918 - 1939*. Vedúci autorského kolektívu B. Ferencuhová, M. Zemko. Bratislava: Veda - Historický ústav SAV, 2012, s. 126–143.
- Vedecké práce v časopisoch:**
- Mládež v spoločenskom živote malého mesta (Pezinok, okr. Bratislava) v medzivojnovom období. In: *Národopisné informácie: informatívny bulletin Národopisného ústavu SAV a Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV*, 1990, č. 2, s. 67–74.
- Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období (na príklade tanečných zábav v meste Pezinok, okres Bratislava-vidiek). In: *Slovenský národopis*, roč. 38, 1990, č. 1-2, s. 199–204.
- Urbánna etnológia - východiská a trendy. In: *Etnologické rozpravy*, roč. 2, 1995, č. 2, s. 124–154.
- Napríklad: Pezinok (Medzivojnové tváre a masky jedného mesta). In: *OS - Občianska spoločnosť*, roč. 1, 1997, č. 4, s. 25–28.
- Sociálne vzťahy mesta vo svetle udalostí rokov 1918-1939. In: *Journal of Urban Ethnology*, Vol. 3, 1998, s. 55–66.
- Vrbovce, osada Sabotovci – permanentný život na hranici (k problematike procesov tvorby etnickej identity). In: *Etnologické rozpravy*, roč. 5, 1998, č. 2, s. 66–105. [spoluautorka Monika Vrzgulová].
- Východiská urbánno-etnologického štúdia otázok sociálnej komunikácie (teoreticko-metodologické úvahy slovenskej etnológie mesta v polovici 90. rokov). In: *Etnologické rozpravy*, roč. 6. 1999, č. 1, s. 7–24.
- Slovensko a Slováci v diele „Rakúsko-uhorská monarchia slovom a obrazom“: (k formálnej a obsahovej analýze textov a vyobrazení z pohľadu slovenskej etnológie na konci 20. storočia; percepčia diela súdobou slovenskou spoločnosťou a národopisom). In: *Slovenský národopis*, roč. 49, 2001, č. 1, s. 5–31. [spoluautorky G. Kiliánová, M. Vrzgulová a spoluautor J. Zajonc].
- Urbánny svet v slovenskej etnológii – pokus o dialóg. In: *Slovenský národopis*, roč. 50, 2002, č. 3–4, s. 444–451. [spoluautor Peter Salner].
- Towns in Slovakia from the Perspective of an Ethnologist. Background and Results. In: *Human Affairs: Postdisciplinary Humanities and Social Sciences Quarterly*, Vol. 12, 2002, č. 2, s. 198–204.
- Podmienky a perspektívy miestneho a regionálneho rozvoja obcí malokarpatského regiónu / In: *Slovenský národopis*, roč. 51, 2003, č. 3, s. 299–320. [spoluautorka Oľga Danglová].
- Ústav etnológie SAV – poznámky ku koncepcii disciplíny po roku 2000. In: *Ethnologia Actualis Slovaca: Etnologické a folkloristické inštitúcie na Slovensku: revue pre etnológiu, folkloristiku a sociálnu antropológiu*, roč. 3, 2003, s. 99–104.
- Stredné vrstvy v urbánnom prostredí – transformácia skupinových hodnôt? In: *Slovenský národopis*, roč. 53, 2005, č. 4, s. 381–397. [spoluautorka Monika Vrzgulová].
- Vinohradníctvo, vinohradníci a turizmus (obchodné záujmy podnikateľov jedného odvetvia ako nosná rovina regionálneho rozvoja). In: *Etnologické rozpravy*, roč. 12, 2005, č. 2, s. 112–120.
- Etnologické aspekty štúdia rodiny vo vinohradníckom prostredí. In: *Slovenský národopis*, roč. 54, 2006, č. 4, s. 443–454.
- Das Wertesystem des Mittelstandes und die postkommunistische Umwandlung der Slowakei. In: *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*, roč. LXI/110, 2007, č. 1, s. 1–28. [spoluautorka Monika Vrzgulová].
- Elektronický katalóg Wollmanovského archívu: aktuálny stav spracovania. In: *Národopisná revue*, roč. 17, 2007, č. 1, s. 39–49. [spoluautor Juraj Zajonc].
- Po prvej tisícke... Skúsenosti z tvorby elektronického katalógu obrazových dokumentov Ústavu etnológie SAV. In: *Slovenský národopis*, roč. 56, 2008, č. 4, s. 445–466. [spoluautor Juraj Zajonc].
- Viticultural Traditions and Local Memory. In: *Lidě města*, roč. 10, 2008, č. 2, s. 76–91.
- Urbánne štúdium v slovenskej etnológii – poznámky k aktuálnemu dialógu etnológie s antropológiou. In: *Slovenský národopis*, roč. 58, 2010, č. 2, s. 143–158.
- Zavádzanie marxistickej etnografie v národopise na Slovensku: zmena vedeckého mys-

- lenia? In: *Slovenský národopis*, roč. 58, 2010, č. 4, s. 410–424. [spoluautorka Gabriela Kiliánová].
- Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku (poznámky k možnostiam etnologického výskumu). In: *Ethnologia Actualis Slovaca: revue pre výskum kultúr etnických spoločností*, roč. 12, 2012, č. 2, s. 8–28.
- K otázke dynamiky sociálnych funkcií mestského sviatku: obaračkové slávnosti. In: *Slovenský národopis*, roč. 62, 2014, č. 3, s. 313–334.
- Vedecké práce v zborníkoch:**
- Trhy v spoločenskom živote malého mesta v medzivojnovom období. (Na príklade mesta Pezinok). In: *Město: prostor, lidé, slavnosti: Sborník příspěvků 10. strážnického symposia (18. - 19. 10. 1988)*. Editor V. Frolec. Uherské Hradiště: Slovákcké muzeum, 1990, s. 234–239.
- Podmienky sociálnej komunikácie v meste Skalica v medzivojnovom období. In: *Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry: (výsledky výskumov v roku 1991)*. [Zostavil D. Ratica]. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1991, s. 20–35.
- Obraz politiky v spoločenských aktivitách obyvateľov mesta Skalice po roku 1918. In: *Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry: výsledky výskumov v roku 1992*. [Zostavil D. Ratica]. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1992, s. 102–114.
- Mestský vinohradníci ako sociálna skupina. (K otázke štúdia prvkov agrárneho charakteru kultúry mesta na Slovensku). In: *Diferenciácia mestského občianstva v každodennom živote*. Zostavili P. Salner, Z. Beňušková. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1999, s. 115–130.
- Multiaspektová analýza ikonografických prameňov: fotografia. In: *Fotografie jako ikonografický pramen: Sborník příspěvků 20. strážnického symposia konaného ve dnech 15. - 16. září 2004*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2004, s. 16–24. [spoluautor Juraj Zajonc].
- Die Urbane Welt in der Slowakischen Ethnologie: Versuch eines Dialogs. In: *Ethnology in Slovakia at the Beginning of the 21st Century: reflections and trends*. G. Kiliánová, K. Köstlin, H. Nikitsch, R. Stoličná (Eds.). Bratislava – Wien: Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied – Institut für Europäische Ethnologie der Universität Wien, 2005, s. 82–96. [spoluautor Peter Salner].
- Sociálne skupiny v meste – platforma na využitie poznatkov o minulosti pri štúdiu transformácie (poznámky k poznávacím a interpretačným možnostiam etnológie). In: *Socioprofesionálne skupiny – subkultúry v meste*. Editorka K. Košťalová. Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 17–26.
- Etnologické aspekty štúdia rodiny vo vinohradníckom prostredí (Modra, 1. polovica 20. storočia). In: *Neroľnícka rodina na Slovensku: zborník príspevkov z rovnomeného seminára*. Editori M. Botíková, L. Herzánová, M. Bobáková. Bratislava: Združenie Prebudená pieseň, 2007, s. 62–75.
- Spomínanie a zabúdanie vinohradníckych miest / Remembering and forgetting events in winery towns. In: *Město - Identita - Paměť*. Editori B. Soukupová, H. Novotná, Z. Jurková, A. Stawarz. Bratislava: Zing Print, 2007, s. 160–175.
- Vinohradnícky spolok: profesijné združenie či rámec podnikania? In: *Trendy regionálneho a miestneho rozvoja na Slovensku*. Editori Z. Beňušková, O. Danglová. Bratislava – Nitra: Ústav etnológie SAV – Centrum pre európsku politiku – Katedra etnológie a etnomuzikológie, 2007, s. 161–182.
- New Methodology? Ethnology in Slovakia during the Socialist Period. In: *Sociology and Ethnography in East-Central and South-East Europe: Scientific Self-Description in State Socialist Countries*. U. Brunnbauer, C. Kraft, M. Schulze Wessel (Hrsg.). München: Oldenbourg Verlag, 2011, s. 185–195. [spoluautorka Gabriela Kiliánová].
- Súčasný sviatok v historickom baníckom meste: symbolické aktivity v etnologickej perspektíve. In: *Vivat akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Editori Z. Denková, M. Kamenický. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici, 2013, s. 53–65. [spoluautor Juraj Zajonc].
- Úvod. In: Popelková, K. a kol.: *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Etnologické štúdie 21. Editorka K. Popelková. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2014, s. 3–10.

- Záver. In: Popelková, K. a kol.: *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Etnologické štúdie 21. Editorka K. Popelková. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2014, s. 248–253. [spoluautor Juraj Zajonc].
- Kapitoly v odborných monografiách:**
- Kapitola 9. Tradície a spôsob života Blatňanov. In: Fekete, S. a kol.: *V svetle siedmich tisícročí*. Bratislava: KASICO, 2001, 505–540.
- Tradície a každodenný život Lozorna. In: *Lozorno: monografia obce*. Zostavil J. Turcsány. Bratislava: Lithotech pre Obecný úrad Lozorno, 2004, s. 129–156.
- Slowakei und Slowaken in der „österreichisch-ungarischen Monarchie in Wort und Bild“ - eine (volkskundliche Produktions- und Rezeptionsgeschichte. In: *Ethnographie in Serie: zu Produktion und Rezeption der „österreichisch-ungarischen Monarchie in Wort und Bild“*. J. Fikfak, R. Johler (Hg.). Wien: Institut für Europäische Ethnologie der Universität Wien, 2008, s. 172–191. [spoluautor ky G. Kiliánová, M. Vrzgulovalá a spoluautor J. Zajonc].
- Tradičná kultúra a každodenný život. In: N. Duchoň, J. Turcsány a kol.: *Bernolákovo 1209 – 2009: dejiny obce*. Bernolákovo: Obec Bernolákovo, 2009, s. 130–146.
- Odborné práce v časopisoch a zborníkoch:**
- Úvod. In: *Mestá a dediny pod Malými Karpatmi: etnologické štúdie*. Editori O. Danglová, J. Zajonc. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2007, s. 5–11. [spoluautorka Oľga Danglová].
- Ústav etnológie SAV a komplexné hodnotenie kvality vedeckých organizácií SAV v roku 2007: poznámky k prípravám akreditácie pracoviska. In: *Etnologické rozpravy*, roč. 15, 2008, č. 1, s. 133–141.
- Emília Horváthová (23. 5. 1931 Valaská – 10. 2. 1996 Bratislava). In: *Ethnologia Europae Centralis* 10, 2011, s. 166–168.
- Deň žien: storočný a „stále mladý“ sviatok. Na margo výstavy Feste. Kämpfe. 100 Jahre Frauentag (4. 3. – 30. 6. 2011. Österreichisches Museum für Volkskunde, Laudongasse 15-19, Wien). In: *Slovenský národopis*, roč. 59, 2011, č. 2, s. 225–227.
- Malokarpatský región ako predmet vedeckej pozornosti etnológie. In: *Zaostrené na kultúrne dedičstvo: prierez starostlivosťou o kultúrne dedičstvo malokarpatského regiónu*. Svätý Jur: Academia Istropolitana Nova, 2011, s. 10–12.
- Folkcool: ľudové divadlo. Svetová premiéra ži- vého časopisu: na margo jedného predstavenia. In: *Slovenský národopis*, roč. 60, 2012, č. 4, s. 446–449.
- Vedecký seminár „Viditeľná i skrytá... Česko (moravsko)-slovenská hranica v 20. storočí“: (18. apríl 2012, Skalica). In: *Slovenský národopis*, roč. 60, 2012, č. 2, s. 206–207.
- Juraj Zajonc slávi päťdesiatku! In: *Slovenský národopis*, roč. 62, 2014, č. 1, s. 133–135.
- Moje mesto: Pezinok. In: *Moje mesto*. Ivanka pri Dunaji: F.R.&G., 2014, s. 71–85.
- Encyklopédie:**
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1, 2*. Bratislava: Veda – Ústav etnológie SAV, 1995. 484+448 s. [autorka 17 hesiel, spoluautorka 1 hesla].
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* [CDROM verzia]. Bratislava: Veda – Ústav etnológie SAV – Gratex International s. r. o., 1995. [autorka 17 hesiel, spoluautorka 1 hesla].
- Encyclopaedia Beliana. Slovenská všeobecná encyklopédia. Štvrtý zväzok. Eh – Gala*. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV, 2005. [spoluautorka 1 hesla]
- Tradičná ľudová kultúra slovom a obrazom. Elektronická encyklopédia*. Hlavná redaktorka G. Kiliánová. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry, SEUK – Ústav etnológie SAV, 2011. [sprístupnené roku 2012.] [online.] [cit. 25. 6. 2012]. Dostupné na internete: <<http://www.ludovakultura.sk/index.php?id=11>>. [autorka 78 hesiel]
- Atlasy:**
- Zvyky spojené s narodením I.; Zvyky spojené s narodením II.; Znak svadobného sprievodu; Snímanie venca mladuchy; Čepčenie mladej ženy; Svadobné zvyky; Zvyky spojené so smrťou; Pohreb mládenca alebo dievky; Návšteva hrobov; Dary na hroby; Vykladanie nad mŕtvym; Forma hrobu; Predvianočné zvyky; Štedrý večer; Symboly Vianoc; Zvyšky z vianočného stola; Chodenie s oceľou; Fašiangy; Fašiangové masky. In: *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku. Atlasul culturii populare a Slovacilor din Romania*. Nadlac: Vydavateľstvo

Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kras-
ku, 1998, mapy 311–329.

Redakčné a zostavovateľské práce:

Etnologické rozpravy, roč. 11, 2004, č. 1–2; roč.
12, 2005, č. 1–2; roč. 13, 2006, č. 1–2; roč.
14, 2007, č. 1–2; roč. 15, 2008, č. 1–2. Zod-
povedná redaktorka K. Popelková.

Tradičná ľudová kultúra slovom a obrazom.
Elektronická encyklopédia. Hlavná redak-
torka G. Kiliánová. Bratislava : Koordinačné
centrum tradičnej ľudovej kultúry, SLUK
– Ústav etnológie SAV, 2011. [sprístupnené
roku 2012.] [online.] [cit. 25. 6. 2012]. Do-

stupné na internete: <<http://www.ludova-kultura.sk/index.php?id=11>>. [členka red-
dakčného tímu]

POPELKOVÁ, Katarína a kol.: *Čo je to sviatok
v 21. storočí na Slovensku?* Etnologické štú-
die 21. Editorka K. Popelková. Bratislava:
Ústav etnológie SAV, 2014. 320 s.

Slovenský národopis, roč. 62, 2014, č. 3. Hosťu-
júca editorka K. Popelková. (Editoriál – tam-
že, s. 311–312).

Bibliografiu zostavil JURAJ ZAJONC,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

PÄŤDESIATKA? UŽ????

Jubileum PhDr. Moniky Vrzgulovej, CSc. (* 13. 6. 1965)

Zdravice pri príležitosti rôznych životných
jubileí zvädzajú k rekapitulácii života a diela
dotyčnej osobnosti. Monika Vrzgulová má
skutočne bohatú a pestrú výkonografiu
(chápem pod tým nielen bibliografiu vedec-
kých prác, ale aj početné organizačné, pe-
dagogické a iné aktivity), na komplexné
hodnotenie (pamätníci toto slovné spojenie
určite ocenia) je však ešte dosť času.

Moniku poznám od chvíle, keď po úspeš-
ných prijímacích pohovoroch nastúpila do
Ústavu etnológie SAV ako interná aspirant-
ka, teda viac ako štvrté storočia. Zamerala sa
na vtedy nie veľmi rozpracovanú problema-
tiku urbánnej etnológie. Dizertačnú prácu
*Živnostníci – kultúrotvorný prvok v mest-
skom prostredí (na príklade mesta Trenčín)*
napísala a keď dozrel čas, aj s prehľadom ob-
hájila a neskôr zverejnila vo svojej prvej mo-
nografii. V dôverne známom prostredí rod-
ného mesta analyzovala (aj s prihliadnutím
na skúsenosti príslušníkov vlastnej rodiny)
dôležitú zložku mestského obyvateľstva,
ktorú komunistický režim (vrátane národop-
isnej vedy) odsunul na druhú koľaj. Úroveň
autorky a jej práce ilustruje ocenenie titulom
Mladý výskumník roka 1998.

Bližšie som Moniku spoznal, keď sa v po-
lovici deväťdesiatych rokov zapojila do pro-
jektu „Osudy tých, ktorí prežili holokaust“,
na ktorom som sa tiež podieľal. Ukázalo sa,

že to bol pre ňu (odborne aj ľudsky) osudový
krok. Emotívne prežívala tragédie židov-
ských obetí, ktoré si vypočula tvárou v tvár
s postihnutými. Získané vedomosti a skúse-
nosti prezentovala rôznymi spôsobmi. Po-
zornosť vyvolala jej monografia *Deti holo-
kaustu* (2007). Podľa môjho názoru však
rovnako dôležité sú aj jej ďalšie výstupy.
Mnohých oslovila kniha *Videli sme holo-
kaust* (2002), ktorá vyšla v dvoch sloven-
ských vydaniach, ale aj v angličtine. V roz-
hovoroch s výskumníkmi, ktorí sa aktívne
podieľali na spomenutom projekte, priblížila
emocionálnu náročnosť priameho kontaktu
s prežitými hrôzami, ale aj odborné reflexie
práce s metódou oral history. Z dialógov
(a pripojených ukážok zo svedectiev) vyplý-
vajú aj ďalšie skutočnosti: poznanie, že ho-
lokaust sa neskončil oslobodením a jeho ná-
sledky sa prejavujú dodnes, ale aj fakt, že sa
nedotkol len obetí, ale zasiahol celú súdobú
spoločnosť. Myslím, že práve toto poznanie
inšpirovalo Moniku, aby napísala múdro iro-
nickú *Príručku vlastenectva pre začiatoční-
kov aj pokročilých* (2008). V súčasnosti sa (ako
prvá na Slovensku) angažuje vo výskume
„divákov“ holokaustu. Tento medzinárodný
projekt sa zameriava na spomienky prísluš-
níkov majority, ktorí sa (zdanlivo) zúčast-
ňovali na dobovom dianí len v roli pozorov-
ateľov.

Monika si veľmi dobre uvedomuje potrebu informovania o tomto úseku našich nedávnych dejín. Prijala preto vedenie Dokumentačného strediska holokaustu, viac ako desaťrošie pracuje na medzinárodných projektoch a fórach pre výskum a vzdelávanie o holokauste, organizuje vzdelávanie učiteľov, píše články, pripravuje prednášky pre študentov aj širokú verejnosť.

Už počas aspirantúry Monika preukázala vlastnosti, ktoré ju charakterizujú dodnes. Je to schopnosť samostatne myslieť a konať, odvaha ponárať sa do dovedy nespracovaných tém. Nechýba jej ochota pribrať k početným rodinným a pracovným povinnostiam dobrovoľne ďalšie bremená. Týka sa to aj funkcií, o ktorých každý vie, že sú nevyhnutné, no mnohí sa im radšej vyhnú. Je dlhoročnou členkou Vedeckej rady Ústavu etnológie (niekoľko rokov ju viedla), zastupuje pracovisko v Sneme SAV, vedie grantové projekty, organizuje konferencie, zostavuje publikácie. Angažuje sa aj v správnych radách Nadácie Milana Šimečku či Židovského komunitného múzea.

Kto Moniku Vrzugulovú pozná, potvrdí, že je nielen tvor pracovný, ale aj spoločenský. Každý z kolegov vie, že sa na ňu môže s dôverou obrátiť, keď potrebuje radu, inšpiráciu či pekné slovo. Nezanedbáva ani lyžovanie a dobrú detektívku. Napriek množstvu záujmov, pracovnému zaneprázdneniu a časovej tiesni na prvom mieste hodnotového rebríčka nespochybniteľne spočíva rodina: manžel a dve dospelávajúce deti.

Monika, určite aj v mene všetkých kolegov, priateľov a známych sa ti chcem pokloniť za všetko, čo si dosiaľ zvládla, a vysloviť nádej, že ešte dlho budeš rozširovať výkonnografiu a v plnej sile rozdávať svoju energiu, toleranciu a kreativitu...

PETER SALNER,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

BIBLIOGRAFIA

PhDr. MONIKY VRZGULOVEJ, CSc.

Monografie

Vrzugulová, M. (1997). *Známi neznámi Trenčania. Živnostníci v meste 1918 - 1948*. Bratislava, Vyd. Peter Popelka, 1997, 82 s.

PhDr. Monika Vrzugulová, CSc. Foto: Archív M. Vrzugulovej

- Vrzugulová, M. (Ed.) (2002). *Videli sme holokaust*. Bratislava, Nadácia Milana Šimečku 2002, 130 s.
- Vrzugulová, M. (2005). *We Saw the Holocaust*. Bratislava, Nadácia Milana Šimečku, 134 s.
- Vrzugulová, M. (2007). *Deti holokaustu*. Bratislava, Dokumentačné stredisko holokaustu, 151 s.
- Vrzugulová, M. (2007). *Príručka vlastenectva pre začiatočníkov a pokročilé*. Bratislava, MONMART, 204 s.
- Vrzugulová, M. (Ed.) (2012). *Videli sme holokaust*. Druhé rozšírené vydanie po desiatich rokoch. Bratislava, Nadácia Milana Šimečku, 190 s.

Editorstvo

- Vrzugulová, M. (2004). *Stratení susedia*. Zborník študentských prác z projektu *Stratení susedia - zabudnutá história*. Bratislava, Nadácia Milana Šimečku, 44 s.
- Vrzugulová, M., Richterová, D. (2008). *Holokaust ako historický a morálny problém v minulosti a súčasnosti. Súčasný stav výskumu. / Holocaust as a historical and moral problem of the past and the present. Current stage of research*. Bratislava, DSH a Úrad vlády SR.

- Vrzgulová, M., Salner, P. (2010). *Reflexie holokaustu*. Bratislava, Dokumentačné stredisko holokaustu, Ústav etnológie SAV, 151 s.
- Vrzgulová, M., Hlavinka, J. (2012). *Výskum a vzdelávanie o holokauste v strednej Európe/ The Research and Education about Holocaust in Central Europe. Zborník z konferencie v slovenskom a anglickom jazyku*. Bratislava, Dokumentačné stredisko holokaustu, 276 s.
- Kapitoly v monografiách**
- Vrzgulová, M. (1997). Frauen der Mittelschichten und ihre Aktivitäten im öffentlichen Raum der Stadt 1918–1945. In: *Bürgertum und bürgerliche Gesellschaft in der Slowakei 1900–1989*. Elena Mannová (Hg.). AEP, Bratislava, s. 223–231.
- Vrzgulová, M. (1998). Ženy stredných vrstiev a ich aktivity vo verejnom priestore mesta. 1918–1945. In: *Meštianstvo a občianska spoločnosť na Slovensku 1900–1989*. Elena Mannová (Zost.). Bratislava, AEP 1998, s. 197–204.
- Vrzgulová, M. (1998). Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku. Atlasul culturii populare a Slovaciilor din Romania. Mojmir Benža (Ved. redaktor). Bratislava – Nadlac, Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Krasuku a Ústav etnológie SAV, mapy na s. 330–355.
- Vrzgulová, M. (1998). Židovskí živnostníci v období Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1945. (K problematike etnickej identity a jej meniacim sa významom v 1. polovici 20. storočia v meste Trenčín.) In: G. Kiliánová (Zost.), *Identita etnických spoločností. Výsledky etnologických výskumov*. Etnologické štúdie 5. Bratislava, Ústav etnológie SAV, s. 107–122.
- Vrzgulová, M. (2000). Jewish Tradesmen and Craftsmen during the Slovak Republic Period 1939 –1945. In: *Identity of Ethnic Groups and Communities. The Results of Slovak Ethnological Research*. Bratislava, Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, s. 105–120.
- Vrzgulová, M. (2001). Holokaust v meste. Jeden z modelov polarizácie. In: D. Luther, P. Salner (Eds.): *Etnicita a mesto. Etnicita jako faktor polarizácie mestského spoločenstva v 20. storočí*. Bratislava, Ústav etnológie SAV, s. 141–156.
- Vrzgulová, M. (2002). Vy nie ste naša, však? In: M. Vrzgulová (Zost.), *Videli sme holokaust*. Bratislava, Nadácia Milana Šimečku, s. 107–130.
- Vrzgulová, M. (2005). But you aren't one of us, are you? In: M. Vrzgulová: *We Saw the Holocaust*. Bratislava, Nadácia Milana Šimečku, s. 110–131.
- Vrzgulová, M. (2006). Návrat domov? (Biografické naratívy žien, ktoré prežili holokaust.) In: P. Salner (Ed.), *Židovská komunita po roku 1945*. Bratislava, Ústav etnológie, s. 9–30.
- Vrzgulová, M. (2006). Živnostníci v meste Trenčín v prvej polovici 20. storočia. In: *Regionálna diferenciácia Slovenska v podkladových štúdiách* (CD). Bratislava: Sociologický ústav SAV, s. 306–316.
- Vrzgulová, M. (2006). Živnostníci v meste Trenčín po roku 1989. In: *Regionálna diferenciácia Slovenska v podkladových štúdiách* (CD). Bratislava: Sociologický ústav SAV, s. 598–604.
- Vrzgulová, M. (2009). Rok 1968 v pamäti jednej generácie. In: M. Londák, S. Sikora a kol.: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, VEDA, s. 511–528.
- Vrzgulová, M. (2009). Mesto v spomienkach jednej vekovej skupiny. Mládež v Trenčíne v 60. rokoch 20. storočia. In: M. Ferencová, J. Nosková (Eds.): *Paměť města. Obraz města, veřejné komemorace a historické zlomy v 19. – 21. století*. Brno – Bratislava: Etnologický ústav Akademie věd ČR, V.V.I., pracoviště Brno, Statutární město Brno, Archiv města Brna, Ústav etnológie SAV, s. 359–378.
- Vrzgulová, M. (2010). Židovsko-nežidovské vzťahy v životných príbehoch s pojených s holokaustom. In: M. Vrzgulová, P. Salner (Eds.), *Reflexie holokaustu*. Bratislava, Dokumentačné stredisko holokaustu, Ústav etnológie SAV, s. 113–140.
- Vrzgulová, M. (2010). Židia na Slovensku po roku 1945: predstavy a realita. Prípady ukrývané deti. In: M. Ludviková, P. Salner, B. Soukupová (Eds.), *Židovská menšina v Československu po druhé svetové válce. Od osvobození k nové totalitě*. Praha, Židovské múzeum v Praze, s. 122–130.
- Vrzgulová, M. (2010). Židovsko-nežidovské vzťahy v životných príbehoch spojených s holokaustom. In: M. Vrzgulová, P. Salner

- (Eds.): *Reflexie holokaustu*. Bratislava: Dokumentačné stredisko holokaustu, Ústav etnológie SAV, 2010. s. 113–140.
- Vrzgulová, M.: Rok 1968 v pamäti jednej generácie. In: *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava: VEDA 2009 (vyšlo v roku 2010 s vročením 2009), s. 511–528.
- Vrzgulová, M. (2011). Holokaust v životných príbehoch žien. In: G. Dudeková a kol.: *Na ceste k modernej žene. Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava, Veda, s. 400–421.
- Vrzgulová, M. (2011). Trenčín – mesto pod hradom. Stratégie lokálnej politiky pri vytváraní imidžu mesta. In: A. Bitušíková, D. Luther: *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku III. Globálne a lokálne v súčasnom meste*. Ústav vedy a výskumu UMB, Banská Bystrica, s. 45–62. Angl. verzia: Image of the City in Local Strategies. In: A. Bitušíková, D. Luther: Cultural and Social Diversity in Slovakia. III. Global and Local in a Contemporary City. Ústav vedy a výskumu UMB, Banská Bystrica, pp. 40–47.
- Vrzgulová, M. (2011). Holokaust v životných príbehoch žien. In: G. Dudeková a kol.: *Na ceste k modernej žene*. Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku. Bratislava, Veda, s. 403–422.
- Vrzgulová, M. (2013). Holokaust na Slovensku: perspektíva divákov. Vyrovnávanie sa s minulosťou? In: A. Bitušíková, D. Luther (Eds.), *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku IV. Spoločenská zmena a adaptácia*. Ústav etnológie SAV, Univerzita Mateja Bela, s. 98–113.
- Vrzgulová, M. (2014). Komu patrí SNP? In: K. Popelková a kol.: *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Bratislava: Ústav etnológie SAV, s. 66–108.
- Vedecké štúdie**
- Kardošová, M. (1990). Živnostníci ako profesionálna skupina a ich význam pre spoločenský život mesta v medzivojnovom období (na príklade Trenčína). In: *Slovenský národopis*, 38(1), s. 91–98.
- Kardošová, M. (1990). Miesto podnikateľa v meste. In: *Národopisné informácie*, 2, s. 129–136.
- Kardošová, M. (1991). Vplyv politických zmien v prvej polovici 20. storočia na hodnotové orientácie obyvateľov Trenčína (na príklade vzťahu k majetku a mestu). In: *Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry. (Výsledky výskumov v roku 1991)*. Bratislava, Národopisný ústav SAV, s. 7–19.
- Kardošová, M. (1991). Spracovanie dreva v Podjavorinskej oblasti v 20. storočí. In: *Slovenský národopis*, 39(2), s. 217–227.
- Vrzgulová-Kardošová, M. (1992). Jednotlivec v spoločenskej štruktúre mesta. In: *Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry. (Výsledky výskumov v roku 1992)*. Bratislava, Národopisný ústav SAV, s. 86–101.
- Vrzgulová, M. (1996). Vplyv makrosociálnych zmien na Slovensku v prvej polovici 20. storočia na hodnotový systém živnostníkov (na príklade mesta Trenčín). In: *Etnologické rozpravy*, 2, s. 17–41.
- Vrzgulová, M. (1996). Rodina živnostníka a postavenie ženy v nej. In: *Slovenský národopis*, 44(4), s. 425–433.
- Vrzgulová, M. (1998). K interpretácii života stredných vrstiev na vyobrazeniach mesta. In: *Slovenský národopis*, 46(1), s. 60–74.
- Vrzgulová, M. (1998). K problematike štúdia a interpretácie ľudových motívov na pohľadniciach. In: O. Danglová, J. Zajonc (Eds.), *Dekoratívny prejav – tradícia a súčasnosť. Etnologické štúdie 6*. Bratislava, Veda, s. 165–179.
- Popelková, K., Vrzgulová, M. (1998). Vrbovce, osada Sabotovci – permanentný život na hranici (k problematike procesov tvorby etnickej identity). In: *Etnologické rozpravy*, 2, s. 66–106.
- Vrzgulová, M. (1999). Spôsoby prezentácie mestských elít a ich mocenských záujmov (Trenčín 1918–1948). In: P. Salner, Z. Beňušková (Eds.), *Diferenciácia mestského občianstva v každodennom živote*. Bratislava, ÚEt SAV, s. 37–51.
- Vrzgulová, M. (2000). Zur Interpretation der Lebensweise staedtischer Mittelschichten im Spiegel der Fotografie: Trenčín (West-slowakei) 1918–1938. In: 2. *Kittseer Herbstgespräche- Forschungsfeld Familienfotografie: Beiträge der Volkskunde /Europäischen Ethnologie zu einem populären Bildmedium*, Museum Schloss Kittsee, s. 61–76.
- Kiliánová, G., Popelková, K., Vrzgulová, M., Zajonc, J. (2001). Slovensko a Slováci v diele „Rakúsko-uhorská monarchia slovom a obrazom“. (K formálnej a obsahovej analýze

- textov a vyobrazení z pohľadu slovenskej etnológie na konci 20. storočia; percepčia diela súdobou slovenskou spoločnosťou a národopisom) In: *Slovenský národopis*, 49(1), s. 5–31.
- Vrzgulová, M. (2001). The Family of the Tradesmen and the Position of Women in the first Half of the 20th Century. In: *Slovenský národopis*, 49(4), s. 419–426.
- Vrzgulová, M. (1998). Makrosociálne zmeny na Slovensku a základné hodnoty živnostníkov (Trenčín 1918–1948). In: *Journal of Urban Ethnology*, 3, s. 67–79.
- Popelková, K., Vrzgulová, M. (2005). Stredné vrstvy v urbánnom prostredí – transformácia skupinových hodnôt? In: *Slovenský národopis*, 53(4), s. 381–397.
- Vrzgulová, M. (2005). Mesto pre turistov. Stratégie pri tvorbe vlastného imidžu. In: *Etnologické rozpravy*, 12(2), s. 157–165.
- Vrzgulová, M. (2005). Ústne histórie 20. storočia a výučba dejín (projekt Oral History: Osudy tých, ktorí prežili holokaust). In: Z. Profantová (Ed., ved. red. a zost.), *Malé dejiny veľkých udalostí v Česko(a)Slovensku po roku 1948, 1968, 1989*. Etnologické štúdie 13. Bratislava: ÚEt SAV a Ústav pamäti národa, Tomáš Písecký – ARM 333, s. 206–214.
- Vrzgulová, M. (2006). Pozície a roly v živnostníckych/podnikateľských rodinách, zachytené v ich interpretáciách životných príbehov. In: *Slovenský národopis*, 54(4), s. 455–465.
- Vrzgulová, M., Popelková, K. (2007). Das Wertesystem des Mittelstandes und die postkommunistische Umwandlung der Slowakei. In: *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*. LXI, č. 110, s. 1–28.
- Vrzgulová, M. (2007). Trenčín medzi tradíciou, transformáciou a globalizáciou. Pevné body lokálnej politiky jedného mesta. In: *Slovenský národopis*, 55(4), s. 464–480.
- Vrzgulová, M. (2007). Oral Histories of the 20th Century and History Education (Oral History Project: the Fates of Those Who Survived the Holocaust). In: Z. Profantová (Ed.), *The Small History of Great Events in Czechoslovakia after 1948, 1968 and 1989*. Bratislava, Veda, s. 193–201.
- Vrzgulová, M. (2007). Každodenný život židovských väzňov v nacistických koncentračných táboroch. In *Z dejín holokaustu a jeho popierania. Acta historica Posoniensia VII*, Bratislava, FFUK, Katedra všeobecných dejín, s. 89–104.
- Vrzgulová, M. (2008). Collective Memory and Urban Identities. In: *Urban people/ Lidé města*, 10(2), s. 41–54.
- Vrzgulová, M. (2011). Voices of the Persecuted and Slovak Collective Memory after 1989. Two Totalitarian Regimes in Biographical Reports. In: *Words and Silences*, Vol. 6, No. 1, December 2011, Pp. 83–91
- Vrzgulová, M. (2012). Media Coverage of International Women's Day Following the Fall of Communism in 1989. *Ethnologia Actualis Slovaca*, 12(2), s. 32–51.
- Vrzgulová, M. (2012). Interpreting Jewish – non-Jewish relations in two biographic narratives In: M. Vrzgulová, J. Hlavinka (Eds.), *Výskum a vzdelávanie o holokauste v strednej Európe/ The Research and Education about Holocaust in Central Europe*. Bratislava, Dokumentačné stredisko holokaustu, s. 235–256.
- Vrzgulová, M. (2014). Spomínanie na holokaust. Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia (9. 9.) v mediálnej produkcii. In: *Slovenský národopis*, 62(3), s. 382–398.
- Vrzgulová, M. (2013). The Year 1968 in the Memory of One Generation. In: *Traditiones*, 42(1), s. 7–27.
- Vrzgulová, M. (2013). Vykročili sme. Historická pamäť a kritická reflexia minulosti. In: M. Bútorá, Z. Bútorová, M. Kollár, G. Mešník (Eds.), *Odiaľ a kam. 20 rokov samostatnosti*. Bratislava, Inštitút pre verejnú otázku a Kalligram, s. 173–181.

Vysokoškolské učebné texty

- Botíková, M., Vrzgulová, M. (2011). Reflexia ľudovej kultúry v dielach žien (spisovateliek a publicistiek) v 19. storočí na Slovensku. In: Príspevky k dejinám etnológie na Slovensku (16. – 20. storočie). 2. rozšírené vydanie, Bratislava, s. 200–222, zverejnené na stránke https://stella.uniba.sk/texty/MB_etnologia.pdf v roku 2012.

BLAHOŽELANIE K JUBILEU doc. Mgr. JURAJA HAMARA, CSc. (* 11. 8. 1965)

Vážený kolega a dobrý priateľ, etnologická obec Ti blahoželá k životnému jubileu – päťdesiatke. Trúfam si to takto vysloviť aj za iných z toho dôvodu, že Juraja poznáme hádam všetci, ktorí v tomto odbore profesionálne pôsobíme a nepoznám prípad, že by bol s niekým rozkmtorený. Starým slovníkom sa dá povedať, že vďaka priateľskej povahe a zmyslu pre humor je v kolektíve obľúbený.

Juraj Hamar vyštudoval kombináciu estetiky a literárna veda, ale tematicky sa orientuje predovšetkým na ľudovú kultúru. Akademickú hodnosť obhájil v Ústave etnológie SAV, vystupuje na etnologických podujatiach, ako externý editor pripravil monometrické čísla Slovenského národopisu, venované ľudovému divadlu (Slovenský národopis, roč. 60, č. 3) a ochrane svetového i slovenského nehmotného kultúrneho dedičstva (Slovenský národopis, roč. 61, č. 5). Jeho obľúbenou témou je ľudové bábkárstvo, ktoré spracoval v monumentálnej dvojzväzkovej publikácii: *Ludové bábkové divadlo a bábkar Anton Anderle* (2008); *Hry ľudových bábkarov Anderlovcov z Radvane* (2010). Napísal monografické práce o rodiných Kozárovciach, vydal zbierky piesní a viaceré práce o estetike. Aj v tejto disciplíne sa zameriava na štúdium ľudového umenia a folklóru z hľadiska estetických kategórií. Je vedúcim Katedry estetiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave.

Druhým svetom Juraja Hamara je umelecká tvorba. Vytvoril vyše stovky scenárov dokumentárnych filmov, videofilmov a televíznych inscenácií o tradičnej ľudovej kultúre, estetike a umení. Umelecké čtenie a poznanie slovenského folklóru pretavil do choreografií folklórnych súborov a scénických programov pre folklórne festivaly vo Východnej, Detve, Myjave, Starom Tekove, Martine i Strážnici. Vyvrcholením tejto tvorby sú scenáre a réžijná realizácia piatich veľkých programov pre SEUK – *Gašparko, Obrázky zo Slovenska, Chorea Slovaca, Zvuky nie sú muky, Slovenské Vianoce*.

Náš jubilant nie je len dušou, ale aj telom folklorista. Od detských čias pôsobil vo folk-

Mgr. Juraj Hamar, CSc. a jeho Gašparko.
Foto: Róbert Ragan

lórnych súboroch ako spevák, tanečník a interpret na viacerých ľudových hudobných nástrojoch. Ako ľudový muzikant sprevádzal vystúpenia tradičného bábkového divadla Antona Anderleho doma a v zahraničí. A nie bez následkov, založil si vlastné bábkové divadlo Teatro Carnevale, kde uplatňuje svoje tvorivé a interpretačné schopnosti.

Stručnú a nie úplnú rekapituláciu „toho čo bolo a je“ zakončím aktivitami k ochrane a propagácii slovenskej ľudovej kultúry. Či už ako generálny riaditeľ SLUK-u, alebo v programových radách folklórnych festivalov, odborných komisiách Ministerstva kultúry, zastupovaní Slovenskej republiky v medzinárodných organizáciách CIOFF a UNESCO. A čo bude? Iste ešte mnoho. Verím, že oslávencovi Jurajovi zostal do nasledujúcich rokov dostatok elánu a chuti do práce. K tomu želim pevné zdravie.

DANIEL LUTHER,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

9. ZASADNUTIE MEDZIVLÁDNEHO VÝBORU DOHOVORU O OCHRANE NEHMOTNÉHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA UNESCO (24. – 28. november 2014, Paríž, Francúzsko)

Na poslednom zasadnutí Medzivládneho výboru v zložení: Afganistan, Alžírsko, Belgicko, Brazília, Bulharsko, Kongo, Pobrežie Slonoviny, Egypt, Etiópia, Grécko, Maďarsko, India, Kirgizsko, Lotyšsko, Mongolsko, Namíbia, Nigéria, Peru, Kórejská republika, Svätá Lucia, Tunis, Turecko, Uganda a Uruguaj sa stretlo viac ako 1070 delegátov zo 138 krajín. Zasadnutiu predsedal José Manuel Rodríguez Cuadros, veľvyslanec Peru pri UNESCO.

Za Slovenskú republiku sa ho zúčastnil vedúci delegácie Doc. Juraj Hamar, CSc., riaditeľ SLUK-u, organizácie zastrešujúcej Koordinačné centrum nehmotnej ľudovej kultúry, a expertka z Ústavu etnológie SAV Mgr. Ľubica Voľanská, PhD.

Výbor zhodnotil aktivity a snahy zúčastnených štátov ako progresívne a pozitívne, keďže prispievajú k implementácii Dohovoru, a ocenil podporu jednotlivých komunít štátnymi inštitúciami. Zároveň sa poďakoval aj darcom, že vďaka ich príspevkom sa mohli uskutočniť rôzne projekty na celom svete, najmä Azerbajdžanu a Holandsku, ktoré v tomto roku opätovne finančne prispeli na projekty súvisiace s budovaním rôznych druhov kapacity v holandskej oblasti v Karibiku (ostrovy, ktoré sú v rozličnej miere súčasťou Holandského kráľovstva) a v Suriname, ako aj Bangladéši a Guatemale.

Ďalej výbor – ako každý rok – riešil agendu spojenú s jednotlivými nástrojmi dohovoru: Zoznamom nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré si vyžaduje naliehavú ochranu; Reprezentatívnym zoznamom nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva; Zoznamom programov, projektov a aktivít, ktoré najlepšie odrážajú zásady a ciele Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva, ako aj agendu spojenú s nástrojom nazvaným Medzinárodná pomoc z Fondu pre ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva, o ktorej rozhoduje Výbor (alebo jeho kancelária, ak ide o hodnoty nižšie ako 25 000 USD) a ktorá je určená najmä krajinám majoritného sveta.

Každý nominačný spis musí spĺňať päťicu kritérií, z ktorých tri sú spoločné pre oba zoznamy. Ak jedno z kritérií nie je splnené, spis je zamietnutý, pričom sa tak môže stať z rôznych dôvodov.

Kritérium 1 (spoločné) – Štát musí preukázať, že prvok je súčasťou nehmotného kultúrneho dedičstva. Musí vysvetliť, aké sociálne a kultúrne funkcie spĺňa pre dotknuté spoločenstvá, ukázať, kto sú jeho nositelia, rolu a zodpovednosť jednotlivých ľudí a komunít v súvislosti s daným prvkom a súčasné spôsoby prenosu znalostí, ktoré sú s ním spojené.

Kritérium 2 – Pre Zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré si vyžaduje naliehavú ochranu: štát musí preukázať, že napriek snahe a vynaloženému úsiliu zo strany dotknutých spoločenskí, životaschopnosť, prenos a existencia prvku sú ohrozené a potrebujú naliehavú ochranu.

Pre Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva: Zápis prvku do tohto zoznamu by mal prispieť k zviditeľneniu nehmotného kultúrneho dedičstva a k zvýšeniu povedomia o jeho dôležitosti a zároveň podporiť dialóg, odrážať kultúrnu diverzitu sveta a predstavovať príklad ľudskej kreativity.

Kritérium 3 – Pre Zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré si vyžaduje naliehavú ochranu: štát by mal, samozrejme v súčinnosti s dotknutými spoločenstvami, navrhnúť koherentný súbor opatrení, ktoré by prispeli k transmisii a praktizovaniu prvku a zároveň boli zacielené na jeho ochranu.

Pre Reprezentatívny zoznam: štát by mal uviesť opatrenia, ktoré boli vytvorené na ochranu a prezentáciu prvku, a mal by navrhnúť, ako bude v budúcnosti možné vyhnúť sa potenciálnemu ohrozeniu prvku, ktoré môže vzniknúť i v súvislosti s jeho zápisom do Zoznamu.

Kritérium 4 (spoločné) – Štáty musia preukázať, akým spôsobom sa spoločenstvá aktívne zúčastňovali procesu prípravy nomi-

načného spisu a ako poskytli slobodný informovaný súhlas s nomináciou.

Kritérium 5 (spoločné) – Štáty musia preukázať, že prvok je zapísaný do Zoznamu nemotného kultúrneho dedičstva v rámci domáceho územia a že sa na zápise rovnako zúčastňovali relevantné spoločnosti, skupiny a mimovládne organizácie. Zároveň by mal preukázať, že „domáci“ Zoznam je pravidelne obnovovaný a doplňovaný.

Zoznam nemotného kultúrneho dedičstva, ktoré si vyžaduje naliehavú ochranu; Zoznam programov, projektov a aktivít, ktoré najlepšie odrážajú zásady a ciele Dohovoru o ochrane nemotného kultúrneho dedičstva, ako aj Medzinárodná pomoc z Fondu pre ochranu nemotného kultúrneho dedičstva (viac ako 25 000 USD) doteraz hodnotil a Výboru pri výbere (resp. schválení/neschválení nominácie) radil Poradný orgán (Consultative Body), ktorý sa skladal zo zástupcov šiestich mimovládnych organizácií a šiestich expertov z celého sveta. V prípade Reprezentatívneho zoznamu nemotného kultúrneho dedičstva ľudstva Výbor dostával odporúčania od tzv. Podporného orgánu (Subsidiary Body), ktorý sa skladal zo šiestich zástupcov štátov – členov Výboru.

Od tohto roka sa však situácia zmenila: na 5. zasadnutí valného zhromaždenia v júni 2014 bolo prijaté rozhodnutie o dodatku k Operačným smerniciam, ktorým sa založil poradný orgán s názvom Hodnotiaci orgán (Evaluation Body). Nový orgán by mal na experimentálnej báze pomôcť pri hodnotení nominačných spisov do všetkých Zoznamov. Výbor sa potom bude rozhodovať zaužívaným spôsobom: niekedy voľbou, zväčša však konsenzom, rozhodnutie by malo byť urobené po diskusii.

Počas 9. zasadnutia bolo do Zoznamu nemotného kultúrneho dedičstva, ktoré si vyžaduje naliehavú ochranu nominovaných 8 prvkov. Zoznam pomáha štátom mobilizovať medzinárodnú spoluprácu a podporu pri zachovávaní kultúrneho dedičstva, samozrejme v kooperácii so samotnými spoločnosťami, ktoré sú jeho nositeľmi. Zapísané boli napokon tri prvky: Tanec Isukuti spoločností Isukha a Idakho v západnej Keni (Keňa); Očistný obrad chlapcov spoločnosti Lango zo stredu severnej Ugandy a Ústne tra-

dície ľudu Mapoyo a ich symbolický odkaz na území ich predkov (Venezuela).

Keňa podávala nomináciu už po druhýkrát (prvýkrát v roku 2012) a tento čin skomentoval Výbor ako dobrý príklad pre ostatné krajiny, ktoré sa rozhodnú svoje nominácie v prípade neodporúčania na zápis stiahnuť, doplniť, prepracovať a opäť podať v niektorom z nasledujúcich kôl.

V súčasnosti je tak v Zozname zapísaných 38 prvkov (pozri <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00-745>).

Odporúčania nezapísať dostalo 5 prvkov: Kun Lbokkator (Kambodža); Tradičné hrnčiarstvo točené na ručne poháňanom kruhu v Potravlje a Veli Iž (Chorvátsko); Festival Wirshato (Etiópia); Ústne tradície Tolupanes z la Montañade la Flor (Honduras) a Propagácia a ochrana Patiala Ghárana patriacej medzi ghárany (filozofické školy) klasickej hudby v Pakistane. Všetky štáty okrem Kambodže svoje nominácie stiahli, na zasadnutí sa preberal len nominačný spis Kun Lbokkator (Kambodža), čo bolo pomerne nezvyčajné. Vo väčšine takýchto prípadov totiž štáty volia postup stiahnutia nominácie alebo zabezpečenie dostatočnej podpory zo strany členských krajín Výboru (lobbying), aby sa ich nominácia otvorila a počas diskusie napokon Výbor mohol zmeniť názor a prvok do Zoznamu zapísať. Keďže delegácia z Kambodže nebola na tohtoročnom zasadnutí Výboru vôbec prítomná, je len ťažko možné dešifrovať tento postup.

V rámci ďalšieho nástroja Dohovoru Medzinárodná pomoc z Fondu pre ochranu nemotného kultúrneho dedičstva o podporu nižšiu ako 25 000 USD žiadali tri projekty (pozri <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=750>): Rekonštrukcia fonografov a ústnej pamäte prvku Tango v Buenos Aires (Argentína); Podpora kapacít mimovládnych organizácií, ktoré súvisia s nemotným kultúrnym dedičstvom v Mongolsku, a Ochrana ústnych tradícií ľudu Dzaio z provincií Lao Cai a Lai Chau vo Vietname. Podpora bola poskytnutá Mongolsku a Vietnamu.

O podporu vyššiu ako 25 000 USD (preto bolo v týchto prípadoch potrebné rozhodnutie Výboru) žiadali dve nominácie: Vytvorenie a propagácia súpisu nemotného kul-

túrneho dedičstva v Albánsku a Dokumentácia a súpis nehmotného kultúrneho dedičstva v Sudáne, ktoré boli v základných charakteristikách veľmi podobné (pozri <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=747>).

S potrebou naliehavej ochrany je spätá aj nutná finančná podpora. Keďže Fond nebol dostatočne využívaný, od roku 2016 Výbor schválil nový formulár. Ten by v sebe spájal oba nástroje: štát, ktorý bude nominovať prvok na zápis do Zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva vyžadujúci si naliehavú ochranu, tak zároveň môže požiadať o finančnú podporu ochranných opatrení (Združenie formulárov ICH 01 a 04). Mal by sa tak zjednodušiť čoraz častejšie kritizovaný byrokratický prístup nástrojov Dohovoru (delegát z Afganistanu prirovnal vyplňovanie nomináčného spisu k písaniu kandidátskej dizertačnej práce).

Poradný orgán, ktorý hodnotil nominácie, prostredníctvom svojej hovorkyne Naile Ceribašićovej skonštatoval, že napriek opakovaným odporúčaniam sa v nominačných spisoch opakujú tie isté nedostatky, niektoré i formálneho charakteru: nedostatočná jazyková korektúra, informácie, ktoré sa nachádzajú na nesprávnych miestach vo formulári, nekoherentnosť textu a neznalosť textu Dohovoru. Opäť bolo zdôraznené, že to, čo sa hodnotí, nie je prvok samotný – jeho hodnotu pre spoločnosť nositeľov nikto nespochybňuje –, ale nominačný spis. Nie je totiž z finančných dôvodov možné, aby hodnotitelia dané miesto navštívili a mali možnosť nominovaný prvok vidieť či zažiť sami.

Ako odpoveď na prílišnú zložitosť formulárov Poradný orgán vyhlásil, že v minulosti existovali napríklad aspoň v prípade komplikovaného navrhovania rozpočtu pre ochranné opatrenia jednotlivých prvkov snahy poskytnúť štátom jednotný formulár (vo forme programu Excel), lenže záchranné opatrenia sa ukázali byť príliš rôznorodé na to, aby formulár dokázal zohľadniť všetky možnosti, keďže tieto musia v prvom rade kopírovať potreby jednotlivých prvkov, ktoré sú veľmi individualizované.

Pri pohľade na ďalší z nástrojov Dohovoru treba skonštatovať, že do Zoznamu programov, projektov a aktivít, ktoré najlepšie od-

rážajú zásady a ciele Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva, boli nominované 4 aktivity. Z nich jedna – Ochrana kultúrnych prejavov spojených s „carillon“: uchovávanie, prenos, výmena a zvyšovanie povedomia z Belgicka, bola do Reprezentačného zoznamu zapísaná. Ostatné tri nominácie: Maďarská metóda výchovy k hudbe a humánnosti: Kodályho koncept (Maďarsko); Vytváranie kultúrneho priestoru, ochrana, rozvoj a vzdelávanie v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva v Beautiful Indonesia v Parku miniatúr (Indonézia); Xcaret, model uchovania a šírenia prírodného a kultúrneho dedičstva v štáte Quintana Roo a v Mexiku (Mexiko) odporúčanie na zápis nedostali (pozri <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=746>). Maďarsko a Mexiko sa napriek prvotným úvahám o prípadnom otvorení a snahe o zápis rozhodli svoje nominácie stiahnuť, Indonézia sa spoliehala na opätovné otvorenie spisu počas rokovania. Pri diskusii o tomto spise bolo možno pozorovať niekoľko tendencií – a najmä: diskutujúce štáty nastavili spôsob, akým sa neskôr rokovalo aj o ostatných nominačných spisoch, ktoré nedostali odporúčania na zápis do niektorého zo zoznamov. Každý príspevok do diskusie sa začal zdvorilostnou formuláciou o vďaka Poradnému či Podpornému orgánu za skvelo odvedenú prácu, ale po dôkladnom preštudovaní expertov pochádzajúcich vždy z diskutujúcej krajiny sa tieto štáty rozhodli položiť nominujúcej krajine zopár otázok, ktoré by nejasnosti mohli vysvetliť. Otázne ostáva, aká je úloha hodnotiacich orgánov – teda Poradného a Podporného, keď sú ich rozhodnutia (ktoré urobili po dôkladnej analýze všetkých nominačných spisov a ku ktorým dospeli konsenzom ešte pár týždňov pred samotným zasadáním Výboru) v rámci diskusie spochybňované priamo na zasadnutí. Navyše: pravidlá neumožňujú pri hodnotení akceptovať nové informácie uvedené nominujúcim štátom o prvku počas diskusie na zasadnutí Výboru – ten by sa mal rozhodovať výlučne podľa informácií obsiahnutých v príslušnom nominačnom spise. Pri rokovaní o tomto nominačnom spise sa vyskytlo niekoľko bodov, ktoré sa do debaty vracali i počas nasledujúcich dní: terminologické problémy – napríklad s termími

„muzeumifikácia“ a „folklorizácia“ ako ne-
žiaducich javov spojených s uchovávaním
nehmotného kultúrneho dedičstva – európske štáty vo Výbore, rovnako ako Svätá Lucia
argumentovali na jednej strane tým, že sa
nedajú uprostred procesu stanovovať nové
pravidlá o tom, čo by sa malo a nemalo po-
važovať za vhodné praktiky ochrany ne-
hmotného kultúrneho dedičstva. Naopak,
práve múzeá v súčasnosti často zohrávajú
v problematike nehmotného kultúrneho de-
dičstva veľmi dôležitú úlohu. Rovnako sa
riešila otázka, kto je pri tomto prvku komu-
nita: či všetci návštevníci parku alebo jed-
notlivé komunity, čo pripravujú program
súvisiaci s patričným regiónom, spoločen-
stvom, ktorého miniatúrna vzorka architek-
túry alebo iného hmotného kultúrneho de-
dičstva sa v parku nachádza. So stúpajúcou
mierou urbanizácie obyvateľstva na svete,
ako aj v súvislosti so zvyšujúcou sa mierou
prepojenia všetkých ľudí bude zrejme nutné
prehodnotiť obsah niektorých kritérií či de-
finícií týkajúcich sa nehmotného kultúrne-
ho dedičstva v súčasnosti. Okrem obsahov-
ých otázok sa delegácia z Brazílie pokúsila
zmeniť postup: navrhla najskôr prvok zapísať
a následne prispôbiť znenie kritérií
v predošlých odsekoch. Logiku tohto postu-
pu spochybnila delegácia z Belgicka, ktorá
argumentovala, že najskôr sa predsa Výbor
musí presvedčiť o tom, že kritériá boli splne-
né, až potom môže zmeniť rozhodnutie Po-
radného orgánu. Navyše by sa bol vytvoril
precedens, ktorý by spochybnil i ďalšie
procedurálne kroky. Sekretariát na výzvu
Bulharska podporil logiku argumentov bel-
gickej delegácie, preto sa o rozhodnutí hla-
sovalo. Hlasovanie o zmene postupu (aby sa
nevytvoril precedens, Brazília navrhla tento
postup výnimočne pre prípad Indonézie
v rámci šetrenia času) dopadlo v prospech
zachovania bežnej praxe, a teda proti zme-
ne. Dalo by sa povedať, že išlo o predčasné
hlasovanie o zapísaní či nezapísaní prvku
Vytváranie kultúrneho priestoru, ochrana,
rozvoj a vzdelávanie v oblasti nehmotného
kultúrneho dedičstva v Beautiful Indonesia
v Parku miniatúr na Zoznam. Pri ustálenom
postupovaní schvaľovania – paragraf po pa-
ragrafe – totiž niektoré štáty nestihli zareagovať
pri prvom paragrafe a ten ostal nezme-
nený – hovoriac o tom, že prvé kritérium

nebolo splnené. Nesplnenie jedného kritéria
znamená pre prvok nemožnosť zápisu. Ďalšie
paragrafy s ostatnými kritériami síce boli
pozmienené, no indonézska delegácia mu-
sela napokon vyjadriť v príhovore plnom
emócií svoje veľké sklamanie s nezapísaním
prvku. Keďže Poradný orgán a Podporný or-
gán udelili v tomto roku mimoriadne vysoký
počet zamietavých odporúčaní a prispeli tak
ku sklamaniu u množstva spoločenstiev
a nositeľov tradícií, vyjadrila reprezentácia
Indonézie obavy, že bude pomaly ťažké
presvedčať vlády jednotlivých štátov, aby
venovali pozornosť a financie otázkam ne-
hmotného kultúrneho dedičstva, keď vynalo-
žené úsilie nie je korunované úspechom
zápisu.

Posledným nástrojom dohovoru je **Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva**. Jeho úlohou je zvyšovanie povedomia o nehmotnom kultúrnom dedičstve a zabezpečenie ocenenia tradícií a know-how jednotlivých spoločenstiev, ktoré odrážajú kultúrnu rozmanitosť. Sedem zo 161 štátov, ktoré pristúpili k Dohovoru, zapisovalo v tomto roku do Reprezentatívneho zoznamu svoju vôbec prvú nomináciu: ide o Bosnu a Hercegovinu, Burundi, Kórejskú ľudovodemokratickú republiku, Kazachstan, Libanon, Maurícius a Srbsko. V súčasnosti sa na Reprezentatívnom zozname nachádza 314 prvkov (pozri <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00748>).

Výbor sa v tomto roku zaoberal 46 nomi-
načnými spismi, z nich 32 bolo odporuče-
ných na zápis, 6 na vrátenie štátom na
nasledovné dopracovanie a 8 prvkov nebolo
odporučených na zápis.

Napokon na Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva pribudlo v tomto roku 34 prvkov. Z nich nasledujúcich 32 bolo odporučených na zápis už Podporným orgánom: Lavaš, príprava, význam a vzhľad tradičného chleba ako kultúrneho prejavu v Arménsku; Tradičné umenie a symbolika Kelaghayi, výroba a nosenie ženských hodvábných šatiek (Azerbajdžan); Pujillay a Ayarichi, hudba a tance kultúry Yampara (Bolívia); Výšivka zo Zmijanje (Bosna – Hercegovina); Capoeira (Brazília); Výroba Chiprovski kilimi / kobercov (Bulharsko); Rituálne tance spojené s kráľov-

ským bubnom (Burundi), Baile Chino (Čile); Arirang – ľudová pieseň z Kórejskej ľudovodemokratickej republiky, pričom je zaujímavé, že prvok s podobným názvom a obsahom už bol zapísaný Kórejskou republikou v roku 2012.

Na Reprezentatívnom zozname sa podľa odporúčania Podporného orgánu ďalej ocitli: Tradície spojené s dymovou saunou vo Vōromaa (Estónsko); Gwoka: hudba, piesne, tance a kultúrne praktiky reprezentujúce identitu Guadeloupe (Francúzsko); Know-how spojené s pestovaním mastichového stromu na ostrove Chios (Grécko); Tradičná výroba nástrojov a náradia z mosadze a mede ľudu Thatheras z Jandiala Guru, Pandžáb, India; Tradičné poľnohospodárske praktiky spojené s pestovaním „vite ad albello“ (šľachtenie vinnej révy) na ostrove Pantelleria (Taliansko); Washi, remeslo spojené s výrobou japonského ručne zhotovovaného papiera (Japonsko); Kazašské tradičné umenie hry na dombru – Dombra Kuy (Kazachstan); nadnárodná nominácia Tradičné znalosti a zručnosti spojené s výrobou kirgizských a kazašských júrt (obydlí turkických nomádov) / Kazachstan a Kirgizská republika); Al-Zajal, recitovaná a spievaná poézia (Libanon); Tchopa, posvätný tanec ľudu Lhomwe z južného Malawi; Sprievod masiek a bábok v Markala (Mali); Tradičný maurícijský hudobný štýl Sega (Maurícius); Mongolské hádzanie kostenými kockami – hra (Mongolsko); Praktiky a know-how spojené s arganovníkom (Maroko); Praktiky a vyjadrenie žartovania v Nigeri (Niger); nadnárodná nominácia Al-Ayyala, tradičné interpretačné umenie Sultanátu Omán a Spojených arabských emirátov; Oslavy Virgen de la Candelaria z Puno (Peru); Cante Alentejano, viachlasný spev z Alentejo, južné Portugalsko; Nongak, hudba, tanec a rituály v Kórejskej republike; Slava, oslavy svätých ochrancov rodiny (Srbsko); Ebru, turecké umenie mramorovania (Turecko); Askiya, umenie vtipu (Uzbekistan) a Ľudové piesne Ví a Giām spoločenstva Nghê Tinh (Vietnam).

Šesť nominácií do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva malo byť vrátených nominujúcim štátom s odporúčaním na ich prepracovanie: Rituál a oslavy ľudu Sebeiba v oáze

Djanet (Alžírsko); Festival fakieľ ľudu Yi (Čína); Bārān Khāhi, rituál vyvolávania dažďa z dediny Kaburān, Tafresh (Irán); Rituály hrania na bubny Tamboradas (Španielsko); Kopachkata, tanec z obce Dramche, Pijanec (FYROM) a napokon nadnárodná nominácia Chorvátska, FYROM-u, Srbska, Rumunska, Moldavska a Turecka Oslavy jari: Hidrellez alebo Deň svätého Juraja.

Alžírsku a FYROM-u sa napokon po úspešnom lobbingu podarilo v diskusii otvoriť svoje nominácie a zapísať oba prvky na Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva.

Odporúčanie nezapísať dostalo 8 nominácií: Kultúra kaviarní v okolí Buenos Aires: rituály, praktiky a sociálne vzťahy (Argentína); Tradičné umenie vyšívania Nakshi Kantha (Bangladéš); Tahtib, hra s paličkami (Egypt); Ékpè (leopardia) iniciačná spoločnosť (Nigéria); Procesa do kláštora Moisei – Ukladanie Panny Márie (Rumunsko); Alardhah Alnajdiyah, saudsokoarabský tanec, bubnovanie a poézia; Radvanský jarmok (Slovenská republika) a Pašiová hra zo Skofja Loka (Slovinsko). Všetky štáty stiahli nominácie svojich prvkov, aby sa prípadne mohli pokúsiť o ich opätovnú nomináciu v niektorom z nasledujúcich cyklov. V prípade nezapísania prvku do Reprezentatívneho zoznamu by tak totiž mohli urobiť až po štvorročnej prestávke.

Reprezentatívny zoznam vždy predstavuje najhorúcejšiu tému pri diskusiách, ide totiž o akúsi „výkladnú skriňu“ nehmotného kultúrneho dedičstva na svete.

V diskusiách, ktoré sa týkajú schvaľovania zápisov do rôznych zoznamom nehmotného kultúrneho dedičstva v rámci Výboru, je možné sledovať dve odlišné tendencie – na jednej strane je snaha o podporu rozhodnutí Poradného a Podporného orgánu, ktorú po niekoľko rokov systematicky dodržiava Belgicko, zväčša i Lotyšsko a v tomto roku nový člen Výboru – Svätá Lucia. Na druhej strane je asi najviditeľnejším zástancom názoru, aby sa zapísali všetky nominované prvky a štáty mali čo najviac prvkov v Zoznamoch, Brazília, podporená Španielskom, ale aj ostatnými krajinami z 3., 4. a 5. Volebnej skupiny. Noví členovia našej, druhej volebnej skupiny, rovnako zastávajú tento názor.

Zaujímavý obraz o tom, ako hlboko je prepletená politika a zákulisie s rozhodovaním Výboru o zapísaní či nezapísaní nejakého prvku do Reprezentatívneho zoznamu, ponúka fakt, že niektoré zo štátov, ktoré boli členmi Podporného orgánu v následnej diskusii počas zasadnutia Výboru smerovali svojím hlasovaním proti svojim vlastným rozhodnutiam nezapísať nejaký prvok.

V rámci diskusií medzi členskými krajinami Výboru je možné sledovať, aké kultúrne hodnoty v rôznych krajinách vystupujú do popredia. Napríklad v prípade nominácie prvku z Ugandy (Očistný obrad chlapcov spoločenstva Lango zo strednej severnej Ugandy) navrhla delegácia z Belgicka, aby sa súčasťou nominácie stal aj súhlas samotných chlapcov, ktorých sa obrad týka. Návrh však nenašiel podporu u ostatných krajín. Niekoľkokrát sa diskusia zvrtila na upozornenie na opatrnosť pri hodnotení kultúrnych štandardov iných krajín a snahu o akúsi hegemoniu a moc prikazovať, aké prvky nehmotného kultúrneho dedičstva sú a aké nie sú vhodné pre zachovanie a poskytnutie ochrany. Dohovor pritom stanovuje určité pravidlá (dodržiavania ľudských práv, alebo ochrana zvierat...), no je zrejmé, že je nemožné stanoviť ich presne. Potom hrozí to, že sa budú myšlienky a princípy nehmotného kultúrneho dedičstva ohýbať či meniť podľa potreby – ako v prípade kohútích zápasov v prvku navrhovanom Čínou, kde sa diskusia začala uberať smerom snažiacim sa dokázať, že by sa spomínané kohútie zápasovanie nemali vnímať ako boj pre pobavenie divákov, ale ako zápas dokazujúci silu a obratnosť zvierat...

Veľmi veľa záležitostí na osobe samotného predsedajúceho, ktorý podľa slov tajomníčky Sekretariátu Výboru Cecile Duvellovej má svojím individuálnym prístupom vycítiť, aká je nálada v miestnosti: či sa Výbor skôr prikláňa k myšlienke zápisu alebo nie. Potom vskutku stačí, ako predsedajúci položí otázku: či všetci súhlasia, alebo kto je proti. Ako sme upozornili už v prípade nezapísania prvku Vytváranie kultúrneho priestoru, ochrana, rozvoj a vzdelávanie v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva v Beautiful Indonesia v Parku miniatúr z Indonézie –, kde Indonéziou oslovené štáty, ktoré chceli zmeniť rozhodnutie Poradného orgánu ne-

mali vopred pripravené preformulovanie jednotlivých odsekov textu rozhodnutia smerujúce k zápisu prvku, a teda nie všetky stihli vyjadriť dostatočnú podporu načas, keďže ešte nebolo čomu – predsedajúci pokračoval príliš rýchlo. Pri diskusiách o nomináciách, ktoré nasledovali po tejto skúsenosti, sa štáty, ktoré sa usilovali o zmenu v zápise do niektorého zo zoznamov, poistili a poslali Sekretariátu navrhované zmenené znenie textu vopred elektronickou poštou.

Počas rokovania výboru Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva 26. novembra 2014 v Paríži sa delegácia Slovenskej republiky rozhodla momentálne pozastaviť nomináciu prvku Radvanský jarmok do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva a dôsledne zvážiť ďalší postup. Podporný orgán Výboru, ktorý hodnotil všetky nominácie do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva, skonštatoval, že nominácia po formálnej a štylistickej stránke spĺňala všetky kritériá, čo znamená pozitívny signál do budúcnosti. Vyskytol sa však problém prítomný i vo viacerých ďalších nomináciách, ktorý súvisí so všeobecným vývojom ľudskej spoločnosti v súčasnosti – ako sú urbanizácia a globalizácia. Tieto sú spojené s komplikovaným definovaním nositeľov tradícií a spoločenských.

Vzťah nositeľov tradícií k nehmotnému kultúrnemu dedičstvu v súčasnej dobe bol od začiatku rokovaní v Paríži predmetom vášnivých diskusií. Od jednoznačného definovania, kto sú nositelia prvku nehmotného kultúrneho dedičstva, sa totiž odvíjajú aj všetky nasledujúce informácie, ktoré Výbor považuje za nutné doplniť v prípade opätovného uchádzania sa prvku Radvanský jarmok o zápis do Reprezentatívneho zoznamu NKD ľudstva. V záujme presvedčivej argumentácie v prospech prvku Radvanský jarmok bude potrebné zvýšiť zainteresovanosť viacerých skupín, ktoré sa s ním identifikujú. Rovnako je potrebné vytvoriť dôslednejšie a konkrétne ochranné opatrenia proti komercializácii podujatia, ktoré by malo rovnako vychádzať predovšetkým z iniciatívy nositeľov samotných.

Napriek všetkému považujeme celý proces za mimoriadne cennú skúsenosť, ktorú je možno využiť i pri nasledovných nomi-

náciách či iných rôznorodých snahách o zviditeľnenie nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku v konkrétnosti i vo všeobecnosti.

Výbor sa zaoberal aj ustanovením „pokusného“ Hodnotiaceho telesa pre hodnotenie všetkých nominácií pre roky 2015 – 2019. Bude zložené zo šiestich expertov a šiestich zástupcov mimovládnych organizácií, vždy dvojica za jednu volebnú skupinu. Procedúra voľby bola nasledovná – všetci členovia Výboru volili všetkých dvanástich zástupcov. V našej volebnej skupine bol zvolený zástupca zo Srbska, Saša Srečković.

V posledný deň rokovania sa určilo aj miesto konania nasledujúceho – 10. zasadnutia Medzivládneho výboru: bude sa konať od 30. novembra do 4. decembra 2015 v jednom z členských štátov Výboru – v Namíbií po pozvaní, ktoré sprostredkovala Trudie Amulunguová, predsedajúca 10. zasadnutia Medzivládneho výboru Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO.

EUBICA VOLANSKÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

Medzinárodná konferencia KULTURELLE VIELFALT – MIGRATION – ZENTRUM UND PERIPHERIE. NEUE ZUGÄNGE ZUR GESCHICHTE DER DEUTSCHEN IN DER SLOWAKEI [Kultúrna rozmanitosť – migrácia – centrum a periféria. Nové prístupy k dejinám Nemcov na Slovensku] (17. – 18. apríl 2015, Berlín, Nemecko)

V polovici apríla sa zišli asi dve desiatky bádateľov z oblasti humanitných a sociálnych vied v Berlíne, aby spoločne diskutovali o rôznych aspektoch výskumu dejín, kultúry, jazyka, či súčasných sociálnych a kultúrnych procesov týkajúcich sa Nemcov na Slovensku. Hlavní organizátori podujatia – Historický ústav SAV v Bratislave a Collegium Carolinum, Forschungsinstitut für die Geschichte Tschechiens und Slowakei [Výskumný ústav pre dejiny Česka a Slovenska] v Mníchove – pripravili medzinárodnú konferenciu ako interdisciplinárne fórum. V konferenčnej výzve upozornili na fakt, že dejiny nemeckej menšiny na Slovensku sa málokeď študovali v kontexte etnickej rozmanitosti a z pohľadu vzájomných vzťahov rôznych minoritných a majoritných skupín. Výsledkom bolo, že vznikali buď práce iba o nemeckej menšine, alebo práce o určitom regióne, ktoré prípadne popisovali aj viaceré etnické skupiny, ale opäť jednotlivo a oddelene. Preto organizátori žiadali referentov, aby sa sústredili nielen na kultúrne, sociálne alebo ekonomické dejiny Nemcov na Slovensku, resp. v stredovečnej Európe, ale

aj aby sa usilovali skúmať javy, procesy, či aktérov sledovať v kontexte dejín, kultúry a spôsobu života príslušného regiónu a vo vzťahu k jeho multietnického charakteru. Tiež chceli, aby sa účastníci zamysleli nad možnými novými metodologickými a teoretickými prístupmi. Vytýčili pritom tri tematické okruhy s otázkami, na ktoré sa mali referáty prednostne zamerať.

1. Kultúrna rozmanitosť: Etnická a náboženská diverzita bola a do istej miery naďalej zostáva určujúcou charakteristikou obyvateľstva Slovenska. Aké dôsledky spoložitia etnických a náboženských skupín v lokálnych / regionálnych podmienkach a v rôznych historických obdobiach možno sledovať? Aký vplyv mala napríklad politická moc na používanie jazykov v každodennom živote?

2. Migrácia: Určujúcim javom dejín nemeckej menšiny na Slovensku boli migrácie, počnúc stredovekými príchodmi nových osadníkov z Nemecka do Uhorska, cez rôzne etapy novovekej cezhraničnej i vnútroštátnej migrácie až po nútené vysťahovanie nemeckých obyvateľov z Československa po druhej

Účastníci medzinárodnej konferencie na dvore slovenskej ambasády v Berlíne. Foto: Archív Brunhilde Reitmeier-Zwiczckovej

svetovej vojne. Akým spôsobom prebiehala (dobrovoľná alebo nedobrovoľná) migrácia, aké mala dôsledky pre migrantov, ale aj pre (majoritné a minoritné) obyvateľstvo, ktoré neodišlo? Aké vzájomné kultúrne a sociálne interakcie vznikali medzi rôznymi skupinami v dôsledku migrácie? Aké výsledky vzájomných kontaktov etnických skupín možno študovať v rôznych sférach každodenného života nemeckých, slovenských resp. iných obyvateľov na Slovensku v rôznych historických obdobiach a v súčasnosti.

3. Centrum a periféria: Dejiny Slovenska a dejiny jeho obyvateľov je možné sledovať a interpretovať z pohľadu konceptov centrum a periféria. Potom možno klásť otázky o význame jednotlivých regiónov a ich hospodárskeho, politického, kultúrneho, sociálneho a iného rozvoja vo vzťahu k regionálnemu / nadregionálnemu centru. Aké vzťahy vyvíjala nemecká menšina na Slovensku k akým centrá? Aký význam mali určité centrá pre ekonomický, kultúrny, sociálny, náboženský a iný rozvoj nemeckej menšiny? Centrum prirodzene môže byť rôznym spôsobom definované a význam rozličných centier sa v toku dejín mohol meniť.

Spoluorganizátorom podujatia bolo slovenské veľvyslanectvo v Nemeckej spolkovej republike, ktoré poskytlo svoje priestory v nedávno zrekonštruovanej modernej budove zastupiteľstva v diplomatickej štvrti Berlína a postaralo sa aj o stravovanie účastníkov. Medzinárodnú konferenciu podporili ďalej Karpatendeutsches Kulturwerk Slowakei e.V. [Karpatskonemecký kultúrny inštitút, Slovensko a.s.] so sídlom v Karlsruhe a Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas [Ústav pre nemeckú kultúru a dejiny juhovýchodnej Európy] na univerzite v Mníchove.

Konferenciu otvorili veľvyslanec Slovenskej republiky v Nemecku Igor Slobodník a Martin Zückert z Collegia Carolina piatok 17. 4. 2015 predpoludním. M. Zückert v úvodnom referáte podrobne rozvinul celú koncepciu konferencie. Zároveň uvažoval o perspektívnych metodologických prístupov pre štúdium dejín a kultúry nemeckej menšiny na Slovensku (v rámci Uhorska, Habsburskej monarchie, resp. Československa), pričom sa venoval najmä možnostiam mikrohistórie a lokálnemu štúdiu dejín i kultúry. Nasledoval prvý blok príspevkov, venovaný

téme „kultúrna rozmanitosť“. Jörg Meier (Katedra germanistiky, Univerzita Klagenfurt) rozobral úlohu nemeckého jazyka v stredovekých i novovekých dejinách Slovenska. V závere príspevku sa sústredil na výsledky výskumu súčasného používania rôznych jazykov obyvateľmi Slovenska a na postavenie nemeckého jazyka v tomto kontexte. Referát Jozefa Tancera (Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky FF UK, Bratislava), prečítaný v zastúpení (referent ochorel), sa venoval najprv metodologickej úvahe o možnostiach výskumu etnických skupín. Tancer pritom vychádzal najmä z prác Rogersa Brubakera. V ďalšej časti prezentoval svoje výsledky empirického štúdia používania nemeckého jazyka v Bratislave v medzivojnovom období. Sledoval otázku, aký význam nadobúdala nemecký jazyk v biografických respondentov. Tematicky blok uzavrela Gabriela Kiliánová (Ústav etnológie SAV, Bratislava), ktorá sa oprela o výsledky svojich etnografických výskumov z mesta Medzev. Na príklade jedného kultúrneho fenoménu sledovala interakcie Medzevčanov, ktorí sa hlásili k slovenskému alebo nemeckému materskému jazyku. Analyzovala výsledky spolužitia dvoch jazykových skupín v každodennej kultúre po roku 1945 a v súčasnosti.

Popoludní 17. 4. pokračovalo podujatie tematickým blokom „centrum a periféria“. Juraj Šedivý (Katedra archívniectva a pomocných vied historických, FFUK Bratislava) upútal účastníkov konferencie analýzou rôznych nemeckých stredovekých textov zo Slovenska / Horného Uhorska 14. až 16. storočia. Zaoberal sa otázkou, nakoľko možno uvažovať o Slovensku ako o jazykovej periférii Nemecka resp. Rakúska a aké časové posuny v procesoch jazykového prenikania z nemeckých centier na Slovensko možno sledovať na vybranom materiáli. Karl Schwarz (Evanjelická teologická fakulta, Univerzita Viedeň) vo svojom obsažnom referáte podrobne rozobral priebeh reformačného hnutia v Hornom Uhorsku, pričom poukázal na jeho európske súvislosti a zároveň regionálne špecifiká. Príspevok Petra Šoltésa (Historický ústav SAV, Bratislava) sa venoval otázke konštruovania etnických stereotypov v štatistickej a topografickej literatúre 19. storočia. Sústredil sa na popisy spišských

Nemcov a vytváranie tzv. národného charakteru v sledovaných literárnych zdrojoch. Tematický blok „centrum a periféria“ zakončil svojím referátom Dušan Kováč (Historický ústav SAV, Bratislava). Zaoberal sa národnou mobilizáciou Nemcov v hornom Uhorsku v 19. storočí, zvlášť v období po zjednotení Nemecka (1871). Upozornil na význam spolkov, ktoré prevzali dôležitú úlohu v budovaní kolektívnej identity uhorských Nemcov.

Navečer 17. 4. podujatie prešlo k tretiemu tematickému bloku „migrácia“. Dušan Segeš (Historický ústav SAV, Bratislava) predniesol prehľad migračných vln zo Slovenska do zahraničia na konci 19. a začiatkom 20. storočia. Rozoberal kvantitatívny nárast resp. pokles počtov migrantov v jednotlivých časových obdobiach, ich etnické zloženie a ekonomické i sociálne príčiny vysťahovalectva.

V sobotu 18. 4. 2015 dopoludnia konferencia pokračovala témou „migrácia“. Michal Schvarc (Historický ústav SAV, Bratislava) sústredil svoju pozornosť na málo prebádané dejiny odchodov Nemcov zo Slovenska v rokoch 1939 a 1944/1945. Upozornil zvlášť na tzv. presídľovaciu akciu Nemcov z roku 1939, pričom akciu organizovanú na Slovensku osvetlil v kontexte celoštátneho programu Nemeckej ríše. Išlo o presídľovanie (neraz i pod nátlakom) prisťahovníkov nemeckých menšín z rôznych európskych krajín do Nemecka. Presídľenci boli podrobení rôznym formám „prevýchovy“, aby sa „vhodne“ začlenili do nemeckej spoločnosti. Osudy účastníkov presídľovacieho programu boli neraz tragické. Tretí tematický okruh sa skončil vystúpením Klaasa Hinricha Ehlersa (Collegium Carolinum a Freie Universität, Berlin). Predniesol výsledky svojho empirického výskumu medzi nemeckými presídľencami zo Slovenska v okolí Mecklenburgu. Na základe analýzy biografických rozhovorov s respondentmi poukázal na stratégie akulturácie karpatských Nemcov v novom prostredí i zachovávanie si kolektívnej identity emigračnej skupiny.

Na záver konferencie si účastníci vypočuli referát Konrada Gündischa (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas, Mníchov). V erudovanom príspevku Gündisch rozoberal postavenie Nemcov v Hornom Uhorsku v stredoveku a na začiat-

ku novoveku, ich úlohu v politickom a kultúrnom dianí.

Medzinárodná konferencia *Kultúrna rozmanitosť - migrácia - centrum a periféria* priniesla celú mozaiku nových výsledkov historických, empiricko-kultúrnych a jazykových výskumov nemeckej menšiny na Slovensku alebo zo Slovenska v Nemecku. Empirické poznatky účastníci prezentovali spravidla v kontexte vzťahov Nemcov k iným etnickým a religióznym skupinám, alebo

v regionálnych i európskych súvislostiach. Zároveň podujatie poskytlo priestor pre diskusie o inovačných prístupoch pri štúdiu menšín a o možnostiach aplikovať ich v konkrétnych výskumoch. Príspevky z konferencie budú publikované v konferenčnom zborníku v nemeckom jazyku.

GABRIELA KILIÁNOVÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislava

Správa zo zasadnutia COST Akcie 1402 AGEISM – A MULTI-NATIONAL, INTERDISCIPLINARY PERSPECTIVE (27. – 28. apríl 2015, Dublin, Írsko)

Program COST – European Cooperation in Science and Technology – bol založený v roku 1971 a je najstarším a najrozšírenejším európskym medzivládnyim rámcom pre nadnárodnú spoluprácu vo vede a technike. Podporuje vytváranie sietí výskumných aktivít v rámci všetkých členských štátov COST, ktorých je momentálne 35: Belgicko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, bývalá juhoslovanská republika Macedónsko, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Chorvátsko, Írsko, Island, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Spojené kráľovstvo, Srbsko, Španielsko, Švajčiarsko Švédsko, Taliansko a Turecko. Spolupracujúcim štátom je Izrael.

Princípy fungovania mechanizmu programu COST sú nasledovné:

1. Všetky členské krajiny COST môžu navrhovať výskumné akcie.
2. Účasť v akciách je dobrovoľná.
3. Projekty prihlásené do akcie sú financované národne.
4. Spolupráca sa uskutočňuje vo forme vzájomne dohodnutých aktivít, čo vlastne znamená koordináciu národných výskumných projektov.

COST teda nefinancuje samotný základný výskum, ale prostredníctvom tzv. akcií spája výskumné skupiny, ktoré sa venujú špecifickým otázkam v rôznych krajinách, podporuje vytváranie sietí, konferencie, krátkodobé výmeny vedeckých pracovníkov a publikačnú činnosť. Koordinačná činnosť podporuje rámcový program EÚ pre výskum a technologický rozvoj.

Jednou z hlavných vlastností COST je jeho pružnosť: neexistujú žiadne stanovené oblasti spolupráce, ale samotní vedci predkladajú návrhy na akcie COST-u – v súlade so zásadou „zdola nahor“. Každá akcia COST trvá štyri roky a vyžaduje zapojenie výskumných pracovníkov z aspoň 5 členských štátov COST. V súčasnosti funguje asi 300 COST akcií.

Podľa údajov z prezentácie národného koordinátora prof. Ing. Milan Dada, PhD., dekana Elektrotechnickej fakulty Žilinskej univerzity v Žiline¹, sa participácia slovenských účastníkov na akciách COST neustále zvyšuje – všeobecne – i konkrétne pri účasťach mladých vedeckých pracovníkov na letných školách/workshopoch – samozrejme, zodpovedajúc tomu sa zvýšilo i množstvo financií poskytnutých účastníkom jednotlivých akcií zo Slovenska.

¹ http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//HORIZONT_2020/Informacny_den_-_ERI/COST_Presentacia_Informacny_den_-_Europске_vyskumne_infrastruktury_26_6_2014md.pdf

COST je otvorený pre všetky disciplíny. Posledných 8 rokov sa sústreďuje na týchto 9 vedeckých domén:

1. Biomedicína a molekulárne biovedy (Biomedicine and Molecular Biosciences – BMBS)
2. Výživa a poľnohospodárstvo (Food and Agriculture – F & A)
3. Lesy, ich produkty a služby (Forests, their Products and Services – FPS)
4. Materiály, fyzikálne a nanovedy (Materials, Physical and Nanosciences – PHY-MANO)
5. Chémia a molekulárne vedy a technológie (Chemistry and Molecular Sciences and Technologies – CHEMOL)
6. Veda o zemskom systéme a riadenie životného prostredia (Earth System Science and Environmental Management – ES-SEM)
7. Informačné a komunikačné technológie (Information and Communication Technologies – ICT)
8. Doprava a rozvoj miest (Transport and Urban Development – TUD)
9. Jednotlivci, spoločnosť, kultúra a zdravie (Individuals, Society, Culture and Health – INSOCH).

COST významne podporuje multidisciplinárne skúmanie v tzv. „transdoménových oblastiach“ rozsiahlych multidisciplinárnych akcií, ktoré prechádzajú cez všetkých deväť uvedených domén.

Pôsobenie našej vednej disciplíny je najpravdepodobnejšie v deviatej doméne.

V januári 2015 sa Ústav etnológie SAV zapojil s projektom *Rodinné histórie. Medzigeeneračný prenos reprezentácií politických a spoločenských zmien*, kde vedúcou riešiteľkou je PhDr. Monika Vrzgulová, CSc., do COST Akcie 1402 *Ageism – a multi-national, interdisciplinary perspective*. Členmi riadiaceho výboru sú Mgr. Lubica Voľanská, PhD. z Ústavu etnológie SAV a MSc. Gábor Szudi z Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. Ich zástupkyňou je RNDr. Mgr. Tatiana Bužeková, PhD. z Katedry etnológie a muzeológie Univerzity Komenského v Bratislave.

Dlhodobým cieľom Akcie 1402 Ageism je spochybníť praktiky ageizmu a dovoliť starším ľuďom naplno využiť svoj potenciál. Prostriedkami naplnenia tohto cieľa je pod-

pora vedeckého výskumu týkajúceho sa rôznych oblastí ageizmu, spojenia a integrácie viacerých vedných disciplín, podpora spolupráce s inštitúciami činnými v oblasti verejnej správy na národnej a medzinárodnej úrovni, podpora spolupráce profesionálov z akademického aj neakademického prostredia s mimovládnyimi organizáciami a staršími ľuďmi, ako aj podpora novej generácie výskumníkov.

COST Akcia 1402 teda sleduje 3 špecifické ciele: stimuláciu vedeckého bádania s možnými výsledkami ako špeciálne vydanie *European Journal of Ageing*, kniha *Ageism in Europe* (2016) a pod., zvyšovanie povedomia verejnosti o ageizme, kde sa plánuje letná škola o možnostiach ovplyvňovať stratégie politik na rôznych úrovniach a komunikácii s médiami (2017) a napokon podpora najmladšej generácie výskumníkov (prostredníctvom letných škôl). Jeden z výsledkov aktivít Akcie 1402 je webová stránka, ktorá napomáha šírenie informácií a sieťovanie záujemcov o problematiku ageizmu v európskych krajinách a Izraeli: <http://notoageism.com/>.

Druhé stretnutie členov riadiaceho výboru Akcie 1402 Ageism a pracovných skupín v rámci nej vytvorených sa uskutočnilo v apríli tohto roku v Dubline. Pracovné skupiny sa venujú piatim nasledujúcim témam: 1. zdravie, 2. právo a súdnictvo, 3. pracovný trh, 4. médiá, 5. stereotypy. Obe vyššie spomenuté zástupkyne sú členkami piatej pracovnej skupiny, zástupca skupiny tretej.

Pri stretnutiach je zvykom, že prvý deň konferencie patrí sčasti prednáškam a diskusiám o situácii najstarších občanov v súvislosti s ageizmom v krajine, kde sa stretnutie koná, ako aj rozvíjaniu stratégií pre ďalšie roky trvania Akcie. Druhý deň je venovaný intenzívnym stretnutiam pracovných skupín, či v rámci nich podľa ich veľkosti aj podskupín.

Diskriminácia na základe veku je v Írsku podľa Eamona O'Sheu z Irish Centre for Social Gerontology novou témou, ktorej sa začala venovať pozornosť len nedávno. Systém služieb je pomerne dobre rozvinutý, túto myšlienku podporila aj Pat Dohertyová z platformy Age Friendly Ireland (www.agefriendly.ie, www.agefriendlyworld.org), ktorej príspevok sa týkal komunálnej úrovne starostlivosti o najstarších občanov – mestá

v Írsku totiž patria k prvým, ktoré sa zapojili do iniciatívy tvorby prostredia priateľského pre život starších spoluobčanov.

Predsedníčka COST Akcie 1402, profesorka Liat Ayalonová z Bar Ilan University z Ramat Ganu v Izraeli, vo svojom príhovore upozornila na fakt, že aj v prezentáciách, ktoré odzneli, sa vyskytlo množstvo nerefektovaných stereotypných predstáv, čo je niečo, s čím bude tiež treba pracovať do budúcnosti (ako bádatelia samotní niekedy prispievajú k posilňovaniu niektorých stereotypných predstáv).

Keďže toto stretnutie bolo viac-menej stále ešte „rozbiehacie“, účastníci pracovných skupín sa prostredníctvom krátkych prezentácií zoznamovali s jednotlivými projektami, ktoré sú do Akcie 1402 Ageism zapojené prostredníctvom ich zástupcov v pracovných skupinách.

Predsedačím pracovnej skupiny č. 5, ktorá sa venuje internalizovanému ageizmu, je Prof. Klaus Rothermund z Institut für Psychologie, Friedrich-Schiller-Universität v Jene, kde sa venuje ageizmu ako „sebanaplňujúcemu“ sa proctvu. Témy výskumov ďalších

účastníkov skupiny sa týkajú definície stredného veku, ageizmu v súvislosti so vzhľadom človeka, porovnávaní subjektívneho vnímania veku u účastníčok Jomkipurskej vojny (1973) s vnímaním žien, ktoré sa vojny nezúčastnili, výsledkom German Ageing Study v súvislosti s internalizovaným ageizmom, prepojení ageizmu a rodu, ageizmu a sexuality, anti-ageizmu a urbanizmu, rodinnej solidarity a ageizmu v rodinnom prostredí. Spoločným menovateľom všetkých tém bolo spojenie ageizmus v kontexte.

Výsledky spoločného brainstormingu a plánované aktivity pracovných skupín vedúci pracovných skupín prezentovali v závere dňa pred plénom. Nasledujúce stretnutie sa uskutoční v septembri 2015 v Berlíne.

Pripojenie k akejkolvek prebiehajúcej COST akcii je pomerne jednoduché², ostáva len veriť, že bude viac tém akcií, ku ktorým môže naša vedná disciplína prispieť svojim uhlom pohľadu.

LUBICA VOLANSKÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

MEDZINÁRODNÝ DOKTORANDSKÝ SEMINÁR NA KATEDRE ETNOLÓGIE A MUZEOLÓGIE FiF UK V BRATISLAVE (14. – 15. máj 2015, Bratislava)

V dňoch 14. – 15. mája 2015 sa v priestoroch Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave uskutočnil medzinárodný doktorandský seminár s názvom International (Slovak-Hungarian) doctoral seminar. Hlavným organizátorom bola Katedra etnológie a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Partnermi podujatia boli Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity v Szegede a Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Cieľom seminára bolo prehĺbenie a rozšírenie aktuálnych poznatkov v oblasti etnológie a kultúrnej antropológie, ako aj vzájomná výmena poznatkov, podpora a upevnenie medzinárodnej

spolupráce medzi doktorandmi. Časový harmonogram seminára bol rozdelený do dvoch dní, počas ktorých odzneli príspevky doktorandiek reflektujúcich aktuálne prístupy vo výskumoch vzťahujúcich sa k ich doktorandskému štúdiu.

Seminár otvorila úvodným slovom vedúca Katedry etnológie a muzeológie FiF UK v Bratislave Prof. PhDr. Marta Botíková, CSc. a privítala účastníkov zúčastnených inštitúcií. Slovo ďalej odovzdala vedúcemu Katedry etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede Prof. Dr. Gáborovi Barnovi, ktorý stručne predstavil formu, ciele a špecifiká doktorandského štúdia tohto odboru v Szegede.

² Viac informácií je možné získať na webových stránkach: http://www.cost.eu/participate/join_action; <https://www.vedatechnika.sk/SK/COST/Stranky/default.asp>; <http://www.minedu.sk/cost/>

Účastníčky a účastník slovensko-maďarského doktorandského seminára. Foto: Zuzana Pešianská

Úvodný príspevok Natálie Blahovej (Ústav etnológie SAV v Bratislave) s názvom *Types of Volunteering in Urban Environment* bol zameraný na výskumy angažovanej antropológie v kontexte dobrovoľníctva. Ťažiskom príspevku bola oblasť firemného dobrovoľníctva, ktoré prepája zamestnancov firmami, neziskových organizácií, samosprávy, ale aj širokú verejnosť s cieľom prispieť k rozvoju komunity. Z hľadiska metodológie autorka upozornila najmä na dôležité etické otázky, ktoré sú s daným výskumom prepojené.

Zsófia Pintérová (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede) sa v príspevku *Gastronomic Festivals near Szentes as Invented Traditions* venovala tradícii gastronomických festivalov v oblasti Szentes, najskôr v rovine jednotlivca a následne ich funkcií v širšom lokálnom a regionálnom kontexte. Okrem Festivalu vína, koláčov či Festivalu chutí sa podrobnejšie zamerala na Festival leča a Festival hydiny v Szentesi, ktoré vnímala ako významné prvky kreujúce a posilňujúce lokálnu identitu obyvateľov tohto mesta.

V problematike identifikačných procesov lokálnej komunity pokračovala doktorandka Dita Csütörtökyová (Katedra etnológie a muzeológie FiF UK v Bratislave) s príspevkom *Identification Processes of Local Community Related to Cultural Heritage*, v ktorom sa tejto problematike venovala príklade súťaže Dedina roka (súčasť Programu obnovy dediny). Autorka vychádzala z teoretickej základne smeru Critical heritage studies a sledovala, akým spôsobom sa obyvatelia lokálnej komunity zapájajú do aktívnej selekcie a prezentácie svojho kultúrneho dedičstva. Empirické dáta čerpala zo svojich terénnych výskumov v obci Sebechleby. Autorka prehodnocovala charakter tohto procesu a tézu posilňovania identifikačných procesov lokálnej komunity prostredníctvom súťaže označila za problematickú, zjednodušujúcu a poukázala najmä na jej praktický prínos.

Oblasť vizuálnej antropológie predstavila Viktória Terendiová (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede) v prezentácii s názvom *Visual Ethnographical Analysis of Private Photos from the 20th Cen-*

tury (*Cultural and Social Aspects*), v ktorej sa zamerala na analýzu rodinných a osobných fotografií. Autorka na príklade osudov dvoch rodín sledovala, ako sa v priebehu 20. storočia v rodnom meste Hódmezővásárhely menili životné situácie ich členov a ako nimi boli hodnotené. Osobitnú pozornosť autorka venovala výskumným metódam, pričom okrem pološtruktúrovaných rozhovorov využila archívny výskum a analýzu dobovej tlače.

Druhý deň seminára otvorila svojou prezentáciou s názvom *Bridal Chests from Makó. Methodological Problems by the Adaptation of a Collection in Museums* doktorandka Vivien Apjoková (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede). Poukázala v nej najmä na metodologické problémy pri práci so svadobnými truhlicami, a to na príklade spolupráce s etnografickým múzeom v meste Makó v Maďarsku. Zamerala sa na vývoj a funkciu svadobných truhlíc v kontexte materiálnej kultúry a na typy ich používateľov. Autorku zaujímalo, nakoľko je možné hovoriť o špecifickom lokálnom výtvarnom prejave uplatnenom na svadobných

Príspevok Kristíny Bobekovej (Ústav etnológie SAV v Bratislave) *The Archive of Slovak Proverbs* bol rozdelený do dvoch častí. V prvej autorka predstavila koncepciu projektu Archív slovenských prísloví - vznik, metodiku, obsah archívu a poskytla tiež informácie o súčasnom stave archívu. V druhej časti sa autorka venovala možnostiam využitia archívneho materiálu a zároveň predstavila projekt Digitalizácia a vedecké spracovanie paremiologického archívu Márie Kosovej, ktorý je v prípravnej fáze. Archív slovenských prísloví je unikátnou zbierkou príslovných výrokov, ktorý samotná autorka vnímala nielen ako jedinečný kultúrne dedičstvo Slovenska, ale aj jazykový.

Doktorandka Ágnes Demeová (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede) vystúpila s príspevkom *Comparative Analysis of Three Handwritten Books from the Turn of the 18th and 19th Century*. Tri historické rukopisy (diela: Sziveket újító bokréta, István Korsi collection, Song book from Nyitra) analyzovala najskôr po formálnej, obsahovej a vizuálnej stránke, až napokon pristúpila k popisu konkrétnych metodologických problémov. Charakterizo-

vala populárnu poéziu a načrtla jej vzťah k folklóru a literatúre, pričom poukázala na nejednotnosť terminológie, metód prepisu a spôsobov tvorby digitálnych verzií.

Zuzana Pešťanská (Katedra etnológie a muzeológie FiF UK v Bratislave) v prezentácii *Risk Perception in the Female Reproductive Health (Pregnancy, Childbirth and Breast-feeding)* načrtla teoretické východiská svojej dizertačnej práce, v ktorej priblížila teóriu Mary Douglasovej „Mriežka-skupina“ cez koncept symbolického znečistenia. Vo svojom výskume sa venovala téme rizika a reprodukčného zdravia žien-rodičiek v troch fázach telesných zmien - tehotenstva, pôrodu a dojčenia. Z hľadiska empirického materiálu sa autorka zamerala na pôrodné asistentky, tehotné a dojčiace ženy. Výskum bol realizovaný na gynekologicko-pôrodníckom oddelení v jednej z nemocníc na strednom Slovensku.

Poslednú doktorandskú prezentáciu s tematikou sociálnych reprezentácií v kontexte alternatívnej medicíny s názvom *Tendencies in the Contemporary Alternative Medicine - Healers, Methods and Cultural Contexts* predstavila Anikó Vukovová (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede). Svoj výskum smerovala do oblasti sebareprezentácie ľudových liečiteľov (bylinkárov a chiropraktikov), analyzovala postoje pacientov k ľudovým liečiteľom a porovnávala vykonávateľov alternatívnej medicíny a tradičných ľudových liečiteľov. Problematiku sociálnych reprezentácií v ľudovom liečiteľstve uchopila prostredníctvom konceptov ľudová vedomosť a módnosť. Uplatnila pritom bohatú škálu výskumných metód, medzi ktorými boli pološtruktúrované interview, zúčastnené pozorovanie, archívny výskum a analýza reklám a článkov o ľudových liečiteľoch. Seminár zakončila prezentácia PhDr. Gabriely Kiliánovej, CSc. (Ústav etnológie SAV v Bratislave) s názvom *Devín castle*. Autorka na príklade hradu Devín sledovala priebeh procesu vytvárania pamätného miesta a národného symbolu poukazujúc pritom na mýtus výlučnosti.

Súčasťou dvojdňového podujatia bola aj spoločná prehliadka Bratislavy po významných kostoloch, pútnických miestach (kostol Najsvätejšej trojice, kostol Svätého Štefana Uhorského kráľa, Veľký a Malý kostol

Evanjelickej cirkvi, Kalvária a Farský kostol Panny Márie Snežnej) a historickej časti mesta – Vinohrady.

Je dôležité vyzdvihnúť súčasné aktivity doktorandiek z Katedry etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Szegede, Katedry etnológie a muzeológie FiF UK v Bratislave a Ústavu etnológie SAV v Bratislave, ktoré majú záujem stretávať sa a diskutovať o aktuálnych trendoch v etnológii a kultúrnej antropológii. Upevnenie spolupráce

a dôležitosť takýchto stretnutí bolo podporené prísľubom – o rok v Szegede.

KRISTÍNA BOBEKOVÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

ZUZANA PEŠŤANSKÁ,
DITA CSÜTÖRTÖKYOVÁ,
*Katedra etnológie a muzeológie FiF UK
v Bratislave*

Konferencia DOKTORANDSKÉ ŠTÚDIUM A VÝSKUM V MEDZINÁRODNOM KONTEXTE (OTÁZKY, TRENDY, PERSPEKTÍVY) (3. – 4. jún 2015, Trnava)

V dňoch 3. – 4. júna 2015 sa na pôde Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave konala vedecká konferencia doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov pod názvom *Doktorandské štúdium a výskum v medzinárodnom kontexte (otázky, trendy, perspektívy)*. Ako napovedá samotný názov, nosnou témou konferencie bola problematika doktorandského štúdia na Slovensku a v zahraničí. Primárnym cieľom organizátorov bolo vyvolať diskusiu o aktuálnych otázkach a problémoch doktorandov, o ich postavení, systéme štúdia a vedeckej činnosti.

Dvojdňovej konferencie sa zúčastnili doktorandi a doktoranky zo Slovenska a z Poľska. Program bol rozdelený na dve paralelné sekcie – etnologickú a germanistickú – v ktorých doktorandi a doktoranky predstavili svoje aktuálne vedecké projekty. Väčšina príspevkov prezentovala najmä teoreticko-metodologické aspekty projektov dizertačných prác, no zastúpenie mali aj príspevky prezentujúce empirický materiál.

Hlavným organizátorom konferencie bola Filozofická fakulta Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave v spolupráci s Katedrou pedagogiky, Katedrou germanistiky a Katedrou etnológie a mimoeurópskych štúdií¹.

Konferenciu slávnostne otvoril rektor

UCM v Trnave Jozef Matúš a na jeho slová nadviazala dekanka FF UCM v Trnave Katarína Nováková, ktorá zároveň otvorila sekciu hlavných referátov pozvaných odborníkov k doktorandskému štúdiu a vysokoškolskej pedagogike.

Ako prvá spomedzi pozvaných odborníkov vystúpila Ružena Kozmová z UCM v Trnave s referátom *Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť*. V príspevku prezentovala ciele a podmienky realizácie vzdelávania doktorandov v novoakreditovanom doktorandskom programe Nemecký jazyk a kultúra v odbornej komunikácii na UCM v Trnave. Na jej príspevok následne nadviazala Alexandra Bitušková z UMB v Banskej Bystrici, poradkyňa pre European University Association (Council for Doctoral Education), ktorá tému doktorandského štúdia predstavila v európskom a globálnom kontexte. Jej vskutku veľmi podnetný a zaujímavý príspevok s názvom *Doktorandské štúdium v Európe: výzvy a odporúčania* predstavil súčasné európske trendy a ciele doktorandského štúdia. Svoju pozornosť zamerala aj na postupy prijímania a status doktoranda, na školiteľstvo ako dôležitú súčasť garancie kvality. V závere neopomenula ani takú tému, ako sú pretrvávajúce bariéry,

¹ Vedecká konferencia bola organizovaná ako výstup ESF projektu *Podpora rozvoja ľudských zdrojov vo výskume a vývoji na FF UCM v Trnave* ITMS: 26110230104.

prevažne finančné a legislatívne. Rozvojom a aktuálnym stavom vysokoškolskej pedagogiky na príklade Katedry pedagogiky a psychológie FEM SPU v Nitre sa v referáte s názvom *Vysokoškolská pedagogika v podmienkach Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre* zaoberala Timea Šeben Zaťková. Sekciu hlavných referátov ukončila Katarína Nováková, dekanka FF UCM v Trnave, predstavením spôsobu realizácie doktorandského štúdia na Katedre etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave. Veľmi inšpiratívne boli, okrem iného, aj prezentované aktivity doktorandov a doktorandiek katedry, najmä výskumné mobility zrealizované v exotických krajinách.

Po obedňajšej prestávke pokračovalo rokovanie v etnologickej sekcii, ktorú viedol Radoslav Hlúšek z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave. Na úvod odznel hlavný referát významného českého etnolingvistu a iberoamerikanistu Františka Vrhela z Ústavu etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe, ktorý zaujal viacerých prítomných – referát potom plynulo prešiel do plodnej diskusie. S etnolingvistickou orientáciou jeho vedeckej činnosti súvisela aj téma jeho príspevku o postupoch a metodologických nástrojoch lingvistickej antropológie s dôrazom na štrukturalizmus a kognitívnu antropológiu.

V dlho očakávanej doktorandskej sekcii ako prvé prezentovali svoj príspevok s názvom *Výskum v Afrike - výzva pre doktorandov?* Veronika Danielová a Emília Biháriová, obe z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave. Na základe dvoch vybraných tém – skúmania prostredníctvom druhotných prameňov a terénneho výskumu mimoeurópskych kultúr na príklade Afriky – doktorandky poukázali na úskalia a výzvy, s ktorými sú často konfrontované. V rokovaní pokračoval Silvester Trnovec z Ústavu orientalistiky SAV v Bratislave s príspevkom *Otázky kultúrnej asimilácie vo francúzskej západnej Afrike na príklade Senegalu - pojmy, metodológia a problémy výskumu*. Ako vyplýva už priamo z názvu, predstavené boli nové trendy a perspektívy výskumu danej problematiky, venoval sa tiež základným výskumným otázkam, kategorizácií pojmov a v neposlednom rade aj metodologickým problémom, dostupnosti

primárnych prameňov a ich výpovednej hodnoty. Doktorand z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave, Adam Uhnák, vo svojom príspevku vychádzal zo sebareflexie počas výskumov realizovaných v centrálnej časti Mexika. V príspevku s názvom *Stereotypy a predsudky ako súčasť terénneho výskumu v špecifickom kultúrnom priestore na príklade oblasti centrálneho Mexika* analyzoval konkrétne udalosti a situácie vznikajúce vo vzťahu medzi výskumníkom a respondentom. Problematiku súčasných migračných pohybov predostrela vo svojom referáte s názvom *Možnosti a problémy užití kvalitatívneho prístupu pri výskume ukrajinskej menšiny v Bratislave a v Brně* doktorandka Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave Taťána Součková. Okrem jej pohľadu na možnosti a úskalia používania kvalitatívneho prístupu pri výskume ukrajinskej menšiny v úvode predstavila túto výraznú skupinu migrantov v kontexte ich jazyka, kultúry a etnického vedomia. Príspevok, ktorý nasledoval, odznel v anglickom jazyku a jeho hlavným aktérom bol Christopher Helton, doktorand Katedry porovnávacej religionistiky FiF UK v Bratislave. Počas svojej prezentácie predstavil najmä výzvy plynúce z moderného chápania hinduizmu cez optiku viacerých konceptov. Etnologickú sekciu prvého dňa konferencie ukončil príspevok Barbory Bartovej z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave s názvom *Užitie jazyka jidiš na Slovensku v minulosti a dnes - prezentácia doterajších výsledkov kvalitatívneho výskumu*, ktorá naznačila a zhrnula doterajšie možnosti a smerovanie danej problematiky. Nasledovala diskusia podnetná nielen pre prezentujúcich, ale pre jej všetkých účastníkov. Príjemným zavŕšením prvého dňa konferencie bola v podvečerných hodinách prehliadka mesta a pamätihodností, ktorú ocenili najmä mimotrnavskí účastníci. Záverečnou bodkou spoločného dňa bolo neformálne stretnutie všetkých účastníkov konferencie, ktoré sa nieslo vo veľmi uvoľnenej a príjemnej atmosfére.

Etnologickú sekciu druhého dňa konferencie, opäť organizačne usmerňovanej Radoslavom Hlúšekom, otvorila Monika Banach, doktorandka z Inštitútu etnológie

a kultúrnej antropológie Jagelovskej univerzity v Krakove. Príspevok prezentovaný v anglickom jazyku primárne vychádzal z empirického materiálu získaného doktorandkou počas výskumu v regióne Ixil v Guatemale v rokoch 2013 až 2014. Prostredníctvom gender perspektívy v problematike stravovania autorka poukázala na procesy zmien súčasnej religiozity obyvateľov regiónu Ixil. Metodologické aspekty výskumu pracovnej migrácie, integrácie a identifikácie predstavila vo svojom príspevku Miriama Bošelová z Katedry etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre. Cieľom príspevku s názvom *Etnologické aspekty migrácie, etnickej identifikácie a integrácie Slovákov z Rumunska v slovenskom prostredí (teoreticko-metodologické východiská)* bolo predstaviť navrhnutý metodologický rámec výskumu špecifickej podskupiny migrantov. Inštitút etnológie a kultúrnej antropológie UJ v Krakove mal na konferencii ďalšieho zástupcu – Vojtecha Bagína, ktorý sa prezentoval s príspevkom *Pašerák a tí iní – o distribúcii pašeráckych narácií v slovensko-poľskom pohraničí*. Cieľom príspevku bolo opísať vplyv epidemiológie reprezentácií na súčasný stav narácií o pašeráctve v areáli slovensko-poľského pohraničia. Náčrt projektu dizertačnej práce prezentovala aj Denisa Uhliariková z Ústavu orientalistiky SAV v Bratislave. V príspevku s názvom *Medzi tradíciou a modernitou: Kmene Bhllov severného Gudžarátu v transformačnom procese modernizácie* venovala svoju pozornosť problematike sociálnej kategórie ādivāsī (zo sanskrtu pôvodní obyvatelia). Petra Kolláriková z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave prostredníctvom svojho príspevku predstavila procesy asimilácie, integrácie a multikulturalizmu na príklade mesta Trondheim v Nórsku.

Po krátkej prestávke etnologická sekcia pokračovala prezentáciou doktorandky trnavskej katedry etnológie Zuzany Turiničovej, ktorá sa v príspevku s názvom *Možnosti vy-*

užitia sociologických metód pri výskume lokálneho aktivizmu v urbánnom prostredí zaoberala problematikou výskumu lokálneho aktivizmu súvisiaceho s činnosťou komunitných záhrad. Metodologické prístupy projektu svojej dizertačnej práce predstavila aj doktorandka Katedry etnológie a muzeológie FiF UK v Bratislave Veronika Macková, ktorá pozornosť upriamila na výskum komunikácie senioriek v prostredí slovenského vidieka. Prostredníctvom príspevku s názvom *Rituálne aktivity spojené so vstupom do dospelosti – komparácia rituálnych aktivít na základe rodových odlišností* predstavila teoreticko-metodologickú bázu svojho výskumu aj doktorandka Katarína Rabatinová z Ústavu etnológie SAV v Bratislave. Priestor na predposlednú prezentáciu využila Miriam Stašková z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave, ktorá, najmä prostredníctvom audiovizuálnej ukážky, prezentovala spôsoby a možnosti využívania audiovizuálnych technológií v etnologickom výskume. Druhý spoločný deň rokovania doktorandov uzatvoril príspevok Petra Hrabovského z Katedry etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre, ktorý poukázal na veľmi zaujímavý fenomén pretrvávania ženských kruhových tancov v horehronskej obci Šumiac.

Po diskusií dekanka FF UCM v Trnave Katarína Nováková slávnostne ukončila konferenciu a vyhodnotila aj najlepších prednášajúcich jednotlivých sekcií. Nadväzujúc na jej slová si na záver dovoľím konštatovať, že všetky príspevky, ktoré počas dvoch dní v Trnave odzneli, boli tematicky naozaj veľmi pestré a obohatené zaujímavými diskusiami a stretnutie prispelo k vzájomnému spoznaniu doktorandov a doktorandiek z viacerých inštitúcií zo Slovenska a z Poľska.

MIRIAMA BOŠELOVÁ,
Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF
v Nitre

Medzinárodná konferencia SLOVÁCI – HISTÓRIA A KULTÚRA (12. jún 2015, Poznaň, Poľsko)

Dňa 12. júna 2015 usporiadalo Muzeum narodowe rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego v Szreniawie neďaleko Poznane medzinárodnú konferenciu s názvom *Słowaci – historia i kultura* [Slováci – história a kultúra]. Bola to už desiatá konferencia venovaná etnickým menšinám, ktoré žijú na území Poľska.

Z prihlásených referátov organizačný výbor konferencie vybral príspevky tak, aby pokrývali čo najširší okruh otázok dotýkajúcich sa histórie a kultúry Slovákov a rozdelil ich do tematických kategórií.

Konferenciu otvorili riaditeľ hostujúceho múzea J. Maćkowiak a predseda organizačného výboru konferencie Z. Kłodnicki. Úvodná téma referátov bola zameraná na predstavenie etnickej histórie Slovenska, charakteru tradičnej kultúry Slovenska a Turčianskeho sv. Martina – duchovného centra Slovenska, ktoré pripravili etnológovia J. Botík, R. Stoličná a historik M. Rozenberg. Druhá časť referátov bola zameraná na Slovensko očami Poliakov. Referáty o reflexii Slovenska u niektorých cestovateľov v 19. storočí pripravili literárna vedkyňa J. Goszczyńska a historik M. Jarnecki. O stereotypoch obrazu Slovákov v poľskej kultúre referovala folkloristka T. Smolińska. Tretia časť referátov bola venovaná pohľadom na často kontroverznú problematiku slovensko-poľského pohraničia. Za poľskú stranu k tejto téme pripravili referáty historici J. Jarnecki a M. Garek, za slovenskú stranu reprezentanti Spolku Slovákov v Poľsku, historička M. Majeríková-Molitoris a historik a právnik J. Ciągwa. Konferencia pokračovala príspevkami, ktoré sa venovali výsledkom výskumu identity. Veľmi zaujímavý referát pripravil etnológ E. Kłosek o poľsko-slovenských dilemách v určovaní identity obyvateľov na Bukovine v Rumunsku, ktorú v 19. storočí osídlili ľudia z Hor-

ných Kysúc. Podobne bol zameraný príspevok M. Lachowiczowej, ktorá skúma otázky etnickej a náboženskej identity na okolí Prešova. Ďalšie referáty boli zamerané na prezentáciu výsledkov výskumu Slovákov v poľskej časti Oravy a Spiša. V tejto sekcii odznel referát jazykovedkyne M. Papierz, ktorá predstavila jazykovú situáciu slovenskej menšiny v Poľsku. O stave slovenského menšinového školstva v Poľsku informoval M. Smondek, pracovník Spolku Slovákov v Poľsku. Nasledovali dva referáty pripravené z materiálov pochádzajúcich z poľskej Oravy a Spiša získané v rámci vedeckého projektu: Atlas tradičnej ľudovej kultúry slovenských menšín v Európe. Výsledky z oblasti agrárnej kultúry spracoval P. Slavkovský a analýzu výskumu kulinárnej kultúry pripravila R. Stoličná. Ostatný referát v tejto sekcii predstavil V. Bagín, ktorý robí výskumy v pohraničných slovensko-poľských obciach a zameriava sa na fenomén pašeráctva. Na záver konferencie odznel referát predsedu Spolku Slovákov v Poľsku L. Molitoris o aktivitách tejto inštitúcie.

V obedňajšej pauze konferencie boli účastníci pozvaní na otvorenie výstavy o slovenskej menšine v Poľsku, ktorú pripravili pracovníci múzea. Expozíciu tvorili materiálne artefakty, najmä tradičný odev a nábytok, ktoré autori doplnili fotografickým a iným obrazovým materiálom. Pri otvorení výstavy bol prezentovaný aj katalóg s niekoľkými odbornými textami k danej problematike.

Náročný jednodňový program bol ukončený diskusiou a záverom, že referáty budú publikované v zborníku do konca roka 2015.

RASTISLAVA STOLIČNÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

12. KONGRES SOCIÉTÉ INTERNATIONALE D'ETHNOLOGIE ET DE FOLKLORE (SIEF)

(21. – 25. jún 2015, Záhreb, Chorvátsko)

Pod názvom *Utópie, realita, dedičstvo: Etnografie pre 21. storočie* sa konal v chorvátskom hlavnom meste Záhrebe už 12. kongres medzinárodnej etnologickej komunity, združenej v Medzinárodnej spoločnosti pre etnológiu a folkloristiku. Kongres privítal 900 delegátov z 57 krajín, ktorí rokovali v 111 sekciami. Organizáciu tohto obrovského podujatia zabezpečovala Katedra etnológie a kultúrnej antropológie, ktorá je začlenená do štruktúry Fakulty humanitných a spoločenských vied Univerzity v Záhrebe. Od profesorov po poslucháčov, v spolupráci s Etnologickým ústavom (Institút za etnológiu i folkloristiku), ako aj s administrátorskou podporou NomadIT, prešla zložitá príprava plynulo do pohodového času veľkých, plenárnych i malých sekciových stretnutí, ale aj prestávok s kávou a koláčikom, spoločných bohato zásobených bufetových obedov, filmových sekcií, zhromaždení, schôdzí, stretnutí špecializovaných sekcií SIEF, vydavateľských výstav publikácií a recepcií. Ku kongresu patrili aj exkurzie po meste a okolí.

Keď Valdimar Hafstein, súčasný (aj na ďalšie obdobie znovuzvolený) prezident SIEF podotkol, že kongres je nielen súčasťou akademického, ale aj výročného kalendára v cykle sviatkov (ako ste si všimli, konal sa v čase letného slnovratu), iste nemal na mysli preskakovanie svätajánskych ohňov. Kongres bol miestom stretnutia a bol vskutku sviatkom porozumenia, na ktorom sa aj vďaka voľbe (geograficky aj ekonomicky) prístupnej krajiny, turisticky príjemnej a atraktívnej, stretli kolegyne a kolegovia zo všetkých európskych regiónov, ako aj zo zámořských krajín.

Zo Slovenska naše vedecké inštitúcie zastupovala nevelká skupina kolegyň z Ústavu etnológie SAV, z Centra vedy a výskumu UMB v Banskej Bystrici a z Katedry etnológie a muzeológie FiF UK v Bratislave. Podujatie tohto typu nie je ľahké spravodajsky opísať, a preto sme sa rozhodli, že každá z kolegyň pridá svoje postrehy z hlavných, plenárnych

prednášok aj z jednotlivých sekcií, na ktorých sme sa zúčastnili, resp. ktoré sme usporiadali.

Spoločné, „kľúčové“ prednášky boli tou súčasťou kongresu, ktorá rekapituluje, ukazuje smerovania aj upozorňuje na možné zlyhania a nedorozumenia vo vlastnom výskume, ako aj v pohľade na kultúrne prejavy „tých druhých“. Niekde na pomedzí medzi umeleckým a vedeckým textom bola prednáška klasika škandinávskej, najmä švédskej etnológie, ktorého poznáme z jeho štúdií v Ethnologii Scandinavice, emeritného profesora Univerzity v Lunde Orvara Löfgrena. Nad ústrednou témou kongresu (*Utópie, realita, dedičstvo*) sa zamyslel cez metaforu kufru – kufra, do ktorého v našej každodennosti odkladáme spomienky, ale aj výzvy súčasného života, a napokon toho, do ktorého vkladáme nádeje a beznádeje budúcnosti, ktorý reprezentuje materiálnu kultúru a ekonomickú silu či slabosť... Každodenná kultúra je žitá v týchto dočasných rámcoch. Držia pospolu, alebo sa rozpadajú? Kongres dostal inšpiráciu v mnohých smeroch uvedené otázky rozpracúvať, prakticky vo všetkých sekciami, či sa týkali tela a telesnosti, rodovo špecifických pohľadov na kultúru, problematiky štúdia migrácií, domova, stravy, múzeí, archívov, digitálnej, resp. virtuálnej reality, či otázok kultúrneho dedičstva, mesta, vidieka, náboženstva, politiky aj konkrétnych životných príbehov. Vstupný plenárny prejav skutočne pomenoval smerovanie kongresu v najširšom diapazóne našej vednej disciplíny.

Ďalší deň začal plenárnym vystúpením – prednáškou Jasny Čapo-Žmegačovej, ktorá reprezentovala domácich usporiadateľov a predniesla zaujímavé výsledky migračných štúdií, ktoré svojim výskumom predstavuje. Jasna Čapo-Žmegačová pôsobí v Ústave etnológie a folkloristiky v Záhrebe a zároveň je mimoriadnou profesorkou antropológie na tunajšej univerzite. Vo svojej profesionálnej dráhe sa zaoberala problematikou etno-

logického aj demografického štúdia rodiny, z ktorej prešla na širšie zamerané štúdium rôzneho druhu migrácií. V súčasnosti vedie projekt, ktorý by sa dal označiť ako syntéza migračných a urbánných štúdií. V prednáške poukázala na rôzne motivácie návratovej migrácie do Chorvátska – na príklade Chorvátov vracajúcich sa z Austrálie. Kým prvá generácia hľadá „rodnú dedinu a miesto na cintoríne“, druhá generácia prichádza podnikať, často pritom využíva rôzne medzery mladej krajiny (služby, bankovníctvo a i.) a vytvára transnacionálnu spoločenskú vrstvu súčasnej spoločnosti.

Druhá kľúčová prednáška Deborah Kapchanovej z New York University pod názvom „Slow Ethnography, Slow Activism: Listening, Witnessing and the Longue Durée“ mala protichodné hodnotenia pre svoj poetický charakter. Záverečný mimoriadne dlhý potlesk nasledoval po emotívne nabitej ukážke súfijského liečenia cez spontánny kolektívny plač – rozhovor s bohom, cez ktorý autorka podčiarkovala potrebu „bytia s paradoxom“. Počúvanie vznešeného (*sublime*) uprednostňovala pred skratkovitým, škatuľkujúcim poznávaním. Kládla si otázku, ako môže počúvanie ušľachtlosti poskytovať politické lekcie pre etnografiu. Jej vízia politického aktivizmu vychádzala z filozofie pomalosti cez metódy etnografie počúvania, porozumenia, ako inak, v dlhom trvaní.

Ďalšiu kľúčovú plenárnu prednášku s názvom „The Experience of Culture: Approaches to an Ethnography of the Immediate in Complex Relations“ predniesol Bernhard Tschofen z Inštitútu štúdií populárnej kultúry (Institute of Popular Culture Studies) na Univerzite v Zürichu. Zdôrazňovaním potreby ukotvenia etnografického výskumu v empirických dátach, ako aj ich dôkladného analytického spracovania predstavoval príspevok akoby reakciu na vystúpenie Deborah Kapchanovej, ktoré odznelo v predošlý deň. Zároveň obe prednášky ukázali dva rozličné póly, medzi ktorými sa v súčasnosti etnologický výskum pohybuje.

Z množstva zasadnutí sekcií (panelov) ťažko nájsť tie najzaujímavejšie. Referovanie je samozrejme najhodnotnejšie „z prvej ruky“. Bolo veľmi povzbudivé vidieť sekcie naplnené poslucháčstvom. Zväčša sa organizátorom sekcie podarilo udržať pozornosť

počas všetkých zasadnutí, no stalo sa aj to, zvlášť keď neboli pripravení diskutéri, že sekcia pomaly „zanikala“. Isté však je, že referujúci zväčša dodržiavali vyhradený čas a väčšina z nich ponúkala vizuálnu powerpointovú prezentáciu. Aj keď *kuloáre* boli príjemné, nezmätli nad vedeckým programom kongresu.

SPS 003: Remembering and forgetting the communist past in post-communist Europe: politics, social practices and everyday life

Panel venovaný kolektívnej pamäti v krajinách komunistickej a postkomunistickej Európy sa zamerával na diskusiu o socio-kultúrnych a politických aspektoch procesov pamätania (kolektívnej pamäti) a zabúdania (vrátane zámerného zabúdania), týkajúcich sa socialistickej/komunistickej minulosti. Panel organizovali Rigels Halili z Univerzity Mikuláša Kopernika v Toruni a Małgorzata Głowacka-Grajperová z Varšavskej univerzity.

Osem príspevkov panelu v dvoch sekciách prinieslo veľmi bohaté a veľmi rôznorodé pohľady na problematiku kolektívnej pamäti a komunistickej minulosti. Zuzanna Bogumiłová (Inštitút sociológie, Akadémia špeciálneho vzdelávania, Varšava) prezentovala výsledky výskumu o súčasných reflexiách o represiaciach v bývalom Sovietskom zväze, najmä v súvislosti s vplyvom pravoslávneho náboženstva v súčasnej ruskej spoločnosti „putinovského“ režimu. Alexandra Bituščíková (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici) sa vo svojom príspevku zamerala na procesy premenovávania verejných priestorov a zmeny urbánných symbolov a rituálov v meste Banská Bystrica po roku 1989. Slobodan Naumovič z Belehradskej univerzity sa venoval pamiatkam robotníckeho a industriálneho dedičstva v Bore cez vizualizáciu – najmä fotografické zbierky. Ene Kopersaarová z estónskej Tartu univerzity sa sústredila na žáner životných príbehov v baltských štátoch ako aktu internalizácie a externalizácie pamäťových režimov.

Rómska problematika o živote Rómov počas a po páde komunizmu, prezentovaná prostredníctvom spomienok Rómov a Nerómov, bola hlavnou témou príspevku Zsuzsy Plainerovej z Rumunského inštitútu pre výskum

národných menšín. Mary Beth Steinová z George Washington University sústredila svoj záujem na nemecké mesto Rostock s dôrazom na štátom podporované kampane „Join in“ vo východnom Nemecku. Lotyšské realie prezentovala Ilze Boldāne-Zelenkovová z Lotyšskej univerzity v Rige. Predmetom jej výskumu boli spomienky na sociálne a kultúrne prostredie sovietskych vojenských sídlisk a zmeny v období po roku 1990. Posledný príspevok tematicky úzko súvisel s predchádzajúcim: Dagnosław Demski z Poľskej akadémie vied vo Varšave sa vo svojej prezentácii zameral na praktiky novousadlíkov v priestore bývalej sovietskej vojenskej základne, ktoré umožňujú využiť dedičstvo minulosti pre vytváranie nových lokálnych identít.

Disc 002 Engaged anthropology: Reality?Necessity? Utopia?

Diskusie o etnológii ako o vednej disciplíne všeobecne boli na SIEF-e tri: prvý a zároveň jediný frankofónny panel sa sústredil na súčasnosť európskej etnológie. Druhý prezentoval súčasné výzvy angažovanej antropológie a tretí si kládol otázku, či existuje zmysel pre komunitu, ktorá zjednocuje antropológiu, etnológiu a folkloristiku. Panel organizovala Svetová rada antropológických spoločností (World Council of Anthropological Associations) v zastúpení Vesny Vučinič-Neškovičovej a Klausu Rotha. Diskusie sa viedli v duchu potreby sústredenia sa na spoločné metodologické problémy, ako aj potrebu verejnej služby vedy v globálnych kontextoch.

Panel venovaný angažovanej antropológii, bol organizovaný päticou nemeckých doktorandov, ktorí založili bloggerské miesto www.transformations-blog.com. Kládli si otázky ohľadom reflexie účelu výskumu, jeho verejného dosahu a komunikovateľnosti. Na príkladoch kolaboratívneho blogovania rôznych antropológov názorne ukazovali, ako sa zmenili potreby čitateľov mimo akademického prostredia a vyzvali účastníkov, aby sa prispôsobili multimedialnému a žánrovému dopytu v duchu *píšme pútavo, tvorivo, jasne, bez paternalizmu*.

V príspevkoch tohto panelu s bohatým zastúpením (vyše 40 poslucháčov v jednej seminárnej miestnosti) sa kriticky diskutovalo o príležitosti antropológických zistení v spojení s „politicky korektným“ diskur-

zom. Begonya Enguixová (Universitat Obrera de Catalunya) argumentovala, že produkcia textov, prednášanie a účasť vo verejných diskusiách je tiež súčasťou angažovanej antropológie. Fabio Mugnaini (Università di Siena) viedol niť od fašizácie folklóru až po predaj lokálnych nostalgických stereotypov turistom v podaní, ako ich deklarovali pre UNESCO. Otázky identity reflektovala aj Julia Tiemannová (Göttinger Institut für Demokratieforschung) o mediačnej úlohe etnológa v online participatívnych projektoch miestnych zastupiteľstiev. Helena Tužinská kládla otázky ohľadom zodpovednosti a zodpovedateľnosti v interkultúrnej komunikácii. Reflexiu aktivistického výskumu a advokácie predniesla Pavla Burgos Tejrovska (FHS UK Praha) v analýze komunitných projektov vedených www.anthropictures.cz. Azda najväčší potlesk i ticho nasledovali po príspevku Marka Piševa a Miloša Milenkovića (Univerzita Belehrad) o chuligánoch vs salafistoch k potrebe skúmania subkultúr bez kmeňovej exotizácie.

Body 001: The Body and age

Panel nazvaný „Telo a vek“ bol súčasťou kongresového tematického okruhu „Telo /stelesnenie“ („Body/embodiment“). Tento tematický okruh sa zameriaval na aspekty tela, stelesnenia a emócií v kontexte kultúrnych praktík, živej skúsenosti, politik a sociálnych hnutí. Rámcoval šesť sekcií. Okrem už zmienenej (i) „Telo a vek“ to boli (ii) Poukazovanie na utópiu: politiky exemplárnosti („*Gesturing toward utopia: the politics of exemplarity*“), (iii) Prejavovanie emócií ako kultúrne dedičstvo („*Articulation of emotions as cultural heritage*“), (iv) Stelesnenie a hyperestetická utópia („*Embodiment and hyperaesthetic utopia*“), (v) Poznávanie prostredníctvom činnosti: manuálna práca a sociálna životaschopnosť („*Knowing by doing: manual work and social resilience*“), (vi) Telo, emócie, rod („*Body, emotion, gender*“).

Panel „Telo a vek“ pripravili a viedli Marta Botíková a Tatiana Bužeková. Organizačne bol rozdelený do troch stretnutí, v rámci ktorých bolo prednesených sedem príspevkov. Prvá časť bola venovaná téme starnutia. Marija Geiger Zemanová a Zdenko Zeman, obaja z Inštitútu sociálnych vied Ivo Pilar, sa vo svojej prezentácii venovali rodovým aspek-

tom a štandardom fyzického starnutia a kozmetických úprav z perspektívy starých ľudí. Druhá v poradí vystúpila Ľubica Voľanská s príspevkom o zobrazovaní tela v autobiografických textoch senioriek a seniorov v Bratislave a vo Viedni na začiatku 21. storočia. Po nej nasledovala Anne Leonora Blaakildeová z Kodanskej univerzity. Tá nám vo svojom príspevku popísala interpretácie každodenností cez počúvanie rádia u starých (70+) ľudí. Na druhom stretnutí panelu vystúpil Martin Heřmanský z Karlovej Univerzity v Prahe s príspevkom o telesných praktikách u subkultúry emo z perspektívy rodovej analýzy. Päivi Roivainenová z Univerzity v Turku hovorila o detských interpretáciách oblečenia z pohľadu rodu a času. Tretia, posledná, časť sekcie bola venovaná telu a biomedicíne. Najskôr Zuzana Pešťanská vystúpila s príspevkom o tom, ako pôrodné asistentky klasifikujú ženy-rodičky na rizikovom oddelení nemocnice. Pri interpretácií použila kultúrnu teóriu Mary Douglasovej a teóriu morálneho podkladu z oblasti kultúrnej psychológie. Nasledoval posledný príspevok sekcie o prispôsobovaní sa liečbe a zmenenému telu po transplantácií obličiek, ktorý predniesol Andrei Mihail z Univerzity v Bukurešti.

Gen 003 Performing Identities: age and gender related viewpoints to the poetics of past, present and future

V sekcii zameranej na predstavovanie identity z pohľadu veku a rodu Marta Botíková predniesla príspevok, v ktorom sa sústredila na otázku symbolického významu fotografií starých ľudí v etnologickej fotografii, postavený na napätí medzi barthesovským *studium* a *punctum*. V diskusii odpovedala na viaceré otázky o spôsobe „dokumentácie“ v etnologickej fotografii na Slovensku v medzivojnovom období. Príspevky etnologičiek zo škandinávskych krajín boli zamerané najmä na folklórnu umeleckú performativnosť. Takéto boli – rozbor speváckeho repertoáru a spôsobov interpretácie speváčok epických piesní z Estónska (Janika Orasová, Estónske literárne múzeum), podobná téma spracovaná na fínskom materiáli (Heidi Haapoja, Univerzita Helsinky), ako aj otázka súčasnej tvorivosti a poetickej improvizácie na príklade fínskych raperov (Venla

Sykäri, Univerzita Helsinky). Menej organicky do zámerov sekcie zapadali statusové performancie, ktoré viac sledovali sociálne rozmery skúmanej problematiky, aj keď cez výborne spracované témy – postavenia mladej vdovy v súčasnej lotyšskej spoločnosti (Eva Egläja, Inštitút literatúry, folklóru a umenia Lotyšskej univerzity), resp. otázka schudobnenia a performancie tohto stavu na základe výskumnej sondy medzi staršími ženami v Nemecku (Alexandra Rauová, LMU Mníchov).

Reli 006 Making a better future with ancient past: heritage and utopia in neo-paganism and neo-shamanism

Panel „Vytvorenie lepšej budúcnosti pomocou dávnej minulosti: dedičstvo a utópia v neopaganizme a neošamanizme“, ktorého sa zúčastnila Tatiana Bužeková s príspevkom „Spoločná práca pre budúcnosť: koncepcia liečenia v neošamanizme“, bol venovaný výskumným otázkam, považovaným skôr za marginálne oblasti spoločenskovedného bádania. V kľúčových slovách zodpovedal hlavnej téme kongresu. No neboli to len kľúčové slová: súčasná spiritualita, ktorá má synkretické podoby, odkazuje na multivokalitu západnej spoločnosti a často je indikátorom dôležitých spoločenských zmien a trendov. Svedčili o tom aj témy príspevkov v paneli, venovaná rozmanitým predstavám a praktikám, zodpovedajúcim nielen hľadaniu nových foriem duchovného života, ale aj politickým a ekonomickým procesom. Zahŕňovali otázky súčasného oživenia šamanických predstáv v spoločnostiach, kde šamanizmus patrí k tradičným náboženským systémom, lokálneho vývoja hnutia New Age, či modifikácie folklórnych reprezentácií v súlade so synkretickou víziou spirituality. „Ozdobou“ panelu bol príspevok Véronique Champion-Vincentovej, významnej francúzskej etnologičky, ktorá sa venovala fenoménu oživenia pôvodnej spirituality severoamerických Indiánov v súčasnosti.

Súčasťou kongresu bol aj filmový program, ktorý zdôraznil význam využitia nových médií a digitálneho umenia v humanitných a sociálnych vedách. V priebehu troch dní bolo možné vidieť filmy v rôznych tematických oblastiach – kultúrne dedičstvo, každodennosť, udržateľný rozvoj a kultúrne

zmeny. Prezentovali sa metodologické a technologické prístupy, ktoré by prispeli k rozvoju vizualizácie kultúry prostredníctvom použitia nových médií, digitálnej etnografie a experimentálneho videa. Jedným z odkazov filmovej sekcie bola aj podpora využitia etnografických filmov v oblasti angažovanosti vedy, či už išlo o otázky sociálnej zmeny, zachovania kultúrneho dedičstva a prispenia k udržiavaniu kolektívnej pamäte, hlavne v prípadoch konfliktov a násilných udalostí. Prezentované boli nielen filmy od skúsených etnografov a filmových tvorcov, ale aj práce študentov etnológie a kultúrnej antropológie.

Working Group meetings

Špecifickou aktivitou SIEF v období medzi kongresmi je pomerne voľne organizovaná sieť pracovných skupín. Videli sme ich prehliadku pri oceňovaní ich aktivít na Valnom zhromaždení. Ide o pracovné skupiny tematicky, aj podľa charakteru zdrojov, sústredené na sieťovanie spolupracovníkov. Niekoľko z nich sa nám podarilo aj navštíviť na ich pracovných stretnutiach. Pracujú rôzne dlho pod názvom Archívy; Kultúrne dedičstvo a vlastníctvo; Etnológia náboženstva; Výskum stravy – jedna z najstarších a najproduktívnejších skupín; Historický prístup v kultúrnej analýze – skupina zameraná na metodológiu historickej etnológie; Múzeá a materiálna kultúra; Lokálna znalosť – zaoberajúca sa ekologickými témami; Výročné obyčaje – skupina, ktorá má vlastnú webovú stránku; Priestor a miesto – skupina, ktorej vedenie sa práve presunulo zo Szege-du do Prahy, keď sa jej vedúcim stal kolega Jiří Woitsch; a nakoniec Pracovná skupina mladých vedeckých pracovníkov. Spolupráca v týchto skupinách dodáva fungovaniu SIEF medzikongresovú životnosť a zmysluplnú náplň.

Young Scholars

Pracovná skupina mladých vedeckých pracovníkov predstavuje sieťovacia platformu pre etnológov, folkloristov, kultúrnych antropológov na začiatku ich vedeckej kariéry. Jej zámerom je vytvoriť prostredie pre diskusiu v oblasti vedeckej práce, každodenných záležitostí štúdia a pedagogickej činnosti. Z pohľadu aktivít pracovná skupina

plánuje vytvoriť sieťovacia stránku, organizovať konferencie, workshopy, semináre, festivaly dokumentárnych filmov. Ďalším cieľom skupiny je tvorba databázy inštitúcií poskytujúcich vzdelanie v oblasti etnológie, folkloristiky a kultúrnej antropológie v Európe, ktorá by podporila spoluprácu a výmenu informácií medzi vedeckými a vzdelávacími inštitúciami. Vznikol by sa tým prehľad o disciplínach a inštitucionálnych charakteristikách a kontextoch.

Cieľom stretnutia v rámci konferencie bolo predstavenie pracovnej skupiny mladým vedeckým pracovníkom a študentom zúčastnených SIEF. V úvodnej časti stretnutia zakladajúci člen Jón Thór Pétursson a dve zakladajúce členky pracovnej skupiny – Arnika Peselmannová a Mathilde Lamothová – hovorili o dôvodoch vzniku, cieľoch skupiny, ako pracuje v rámci SIEF a o výzvach do budúcnosti. Následne sa volil nový člen rady pracovnej skupiny, ktorá sa tým rozšírila zo štyroch členov na päť. Pracovná skupina bola zakončená neformálnym stretnutím pri drobnom občerstvení. Tu už diskusia medzi mladými vedeckými pracovníkmi a študentmi prebiehala na voľnej priateľskej báze vzájomného spoznávania sa.

Teaching

Pre pedagogickú prácu a jej inšpirácie bolo na tohtoročnom SIEF kongrese vítané stretnutie zástupcov škôl, na ktorých sa v nejakej podobe vyučuje etnológia. Podľa jednej z uvedených štatistík je takýchto katedier v Európe viac ako 200 a ich sieťovanie je jednou z úloh tejto budúcej pedagogickej platformy SIEF. Diskusia asi 50 reprezentantov katedier mala za cieľ zozbierať ich rôznorodé aktuálne výzvy. Najčastejšie pomenovaná bola potreba dobrej praxe vo vzťahoch s verejnosťou a vo verejnej službe.

Valné zhromaždenie

V predposledný večer sa v najväčšej z posluchární Filozofickej fakulty Záhrebskej univerzity konalo aj Valné zhromaždenie SIEF. Ako je to pre takéto organizačné štruktúry obvyklé, vypočuli sme si správu o činnosti, odznali zaslúžené poďakovania za podporu a spoluprácu pri organizovaní tohto obrovského kongresového podujatia, poďakovanie odstupujúcim členom i dopĺňujúce voľby členov

výboru. Boli udelené ocenenia vedúcim pracovných skupín, ako aj Cena pre mladého vedeckého pracovníka/pracovníčku, ktorej nominácie sú otvorené v priebehu celého medzikongresového obdobia. Hodnotila sa spolupráca s ďalšími antropologickými a etnologickými spoločnosťami (EASA, AFS, WCAA), ohlásený bol zámer pripraviť Letnú školu SIEF pre doktorandov v Tübingene v roku 2016, a celkom na záver Valného zhromaždenia bol ohlásený ďalší kongres – v tej chvíli už za 635 dní, v marci 2017 v nemeckom Göttingene. Keďže dobré plánovanie je základom úspechu tohto typu podujatí, ohlásené bolo už aj ďalšie miesto konania kongresu SIEF v roku 2019 v španielskom Santiagu de Compostela.

O záhrebskom kongrese SIEF sme podali správu aspoň takto výberovo nielen preto, že obsahly materiál viac ani neumožňuje, ale aj preto, aby sme upútali pozornosť slo-

venskej etnologickej obce – viac si, nech sa páči, nájdite podľa Vašich špecifických záujmov a potrieb na stránke <http://www.sief-home.org/>.

Na základe podkladov účastníčok kongresu spracovala

MARTA BOTÍKOVÁ,
TATIANA BUŽEKOVÁ,
HELENA TUŽINSKÁ,
ZUZANA PEŠŤANSKÁ,

*Katedra etnológie a muzeológie FiFUK
v Bratislave,*

ALEXANDRA BITUŠÍKOVÁ,
*Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií
FF UMB v Banskej Bystrici,*

EUBICA VOLANSKÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

Vedecká konferencia FOLKLÓR A KULTÚRNE DEDIČSTVO (30. – 31. júl 2015, Kokava nad Rimavicou)

V dňoch 30. – 31. júla 2015 sa pri príležitosti XXV. ročníka folklórneho festivalu Koliesko, ktorý sa uskutočnil v dňoch 30. júla – 2. augusta 2015 v Kokave nad Rimavicou, konala vedecká konferencia pod názvom Folklorizmus a kultúrne dedičstvo. Konferencia bola organizovaná pod záštitou Národného osvetového centra v Bratislave v spolupráci s obcou Kokava nad Rimavicou, Národopisnou spoločnosťou Slovenska, Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici a Katedrou etnológie a mimoeurópskych štúdií FF UCM v Trnave. Odborne konferenciu pripravili Petra Krnáčová, Katarína Babčáková a Hana Hlôšková. Všetci referujúci a návštevníci sa spoločne stretli v priestoroch penziónu Močiar vzdialeného len niekoľko kilometrov od obce Kokava nad Rimavicou. Pozvanie prijali aj kolegovia z Česka, Poľska, Srbska a Maďarska. Konferencia bola zameraná predovšetkým na dva základné tematické okruhy:

a) teoretické východiská scénického folklorizmu na Slovensku. K histórii a zmenám po roku 1989. Folklorizmus a kultúrne dedičstvo.

b) vývoj dramaturgie FF Koliesko. Počiatky FF Koliesko a špecifiká jeho dramaturgického smerovania. Úloha územnej samosprávy, tretieho sektora a osvetového strediska pri formovaní a organizovaní FF Koliesko.

Pred tým, ako zazneli jednotlivé príspevky, privítali všetkých zúčastnených Petra Krnáčová a Katarína Babčáková, ktorá bola zároveň riaditeľkou Programovej rady festivalu Koliesko 2015.

Program konferencie bol rozdelený do šiestich tematických blokov, prvému predsedala Janina Hajduk Nijakowska z Poľska. „Otváracím“, a teda prvým bol príspevok Alexandry Bitušíkovej (Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií FF UMB) s názvom *Nehmotné kultúrne dedičstvo v kontexte globálnych zmien*. V ňom sa autorka zamýšľala nad samotným termínom *kultúrne dedičstvo*, nad jeho používaním a chápaním, či už vo sfére vedeckej alebo verejnej. Rovnako hľadala odpovede na otázky, ako vnímať kultúrne dedičstvo, či je správne jeho delenie na hmotné a nehmotné, prípadne, kto dokáže adekvátne rozhodnúť o tom, ktorému ja-

vu pripísať, či nepripísať tento „honor“. Rovnaké otázky si kladla aj Teresa Smolińska (Katedra Kulturoznawstwa i Folklorystyki, Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa, Uniwersytet Opolski, Opole – Poľsko) v príspevku *Kontrowersje wokół folklorizmu jako niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Taktiež uvažovala nad tým, akým spôsobom narábať s kultúrnym dedičstvom, ako ho prezentovať, propagovať a ako vyberať prvky do zoznamu kultúrneho dedičstva. V príspevku sa nevyhla ani kritike výberu niektorých javov poľskej ľudovej kultúry, ktoré sú zapísané na zozname nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO. Ďalší príspevok mal názov *Na zozname nehmotného kultúrneho dedičstva* a jeho autorkou bola Katalin Király (Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku, Budapešť – Maďarsko). Príspevok bol zameraný predovšetkým na predstavenie zvyku *turlične ozdobovanie kostola* v obci Mende (Maďarsko), ktorý je zapísaný na zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Maďarska. Autorka referovala o následkoch, vplyve, realizácii a samotnom vnímaní tohto javu obyvateľmi obce po jeho zápise na zoznam.

Prvý príspevok druhého bloku, ktorému predsedala Teresa Smolińska, niesol názov *Folklorizm atrakcji. Wykorzystanie folklorizmu w animacji kulturalnej*. Jeho autorka – Janina Hajduk-Nijakowska (Katedra Teatra, Filmu i Nowych mediów, Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa, Uniwersytet Opolski, Opole – Poľsko) poukázala na dôležitú úlohu médií, ktoré svojou činnosťou prezentujú javy ľudovej kultúry. Ďalším bol príspevok Hany Hlôškovej (Katedra etnológie a muzeológie FiF UK, Bratislava) s názvom *Tradičná, masová, populárna kultúra a folklorizmus*, ktorý bol venovaný najmä problematike „autentického“ folklóru a chápania tohto pojmu. Autorka sa zamýšľala nad tým, kde sú hranice autenticity, kedy je jav prezentovaný autenticky, v čom tkvie autenticita a čo sa za ňou vlastne skrýva. Daniel Luther (Ústav etnológie SAV, Bratislava) v príspevku *Folklor a folklorizmus v legislatíve* uvažoval nad pojmami „folklór“ a „folklorizmus“ a nad tým, kedy dochádza k javu, ktorý nazývame „folklorizmus“.

Tretiemu a zároveň poslednému bloku prvého dňa predsedal Daniel Luther. Odzneli v ňom dva príspevky. Prvý, s názvom *Úlo-*

ha osvetového strediska pri profilovaní FF Kolesko, predniesla Mária Ambrušová (Novohradské osvetové stredisko, Lučenec), druhý predstavila Stanislava Zvarová (Gemersko-malohontské osvetové stredisko, Rimavská Sobota) a niesol názov *Klenovská rontouka – úloha tretieho sektora*. V oboch príspevkoch sa autorky zaoberali spomenutými folklórnymi festivalmi, ich históriou, formovaním, organizačnými problémami, perspektívami, vplyvom na obce, v ktorých sa festivaly organizujú, ako aj vplyvom na ich blízke okolie či samotný región, v ktorom sú organizované.

Druhý deň konferencie začal v poradí štvrtým blokom, ktorému predsedala Petra Krnáčová. Úvodný príspevok tohto dňa s názvom *Podíl Národopisné výstavy československé 1895 na formování scénického folklorizmu* predstavil Miroslav Válka (Ústav evropské etnologie FF MU, Brno – Česká republika). V príspevku sa okrem iného venoval kontextom a významu celej výstavy, ako aj opisu výstav a programov, ktoré mohli návštevníci tohto historicky významného podujatia navštíviť. S príspevkom *Folklorový festival Myjava a dedinské folklórne skupiny na západnom Slovensku / história, vplyv, perspektíva* vystúpil Jozef Lehocký. Okrem už z názvu vyplývajúcich tém autor predstavil pripravovanú publikáciu, ktorá by mala uzrieť svetlo sveta v priebehu dvoch rokov a bude syntetizujúcou prácou jeho doterajšej výskumnej a publikačnej činnosti. Tretím príspevkom tohto bloku bol príspevok Slavomíra Ondejku (Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium, Košice) a mal názov *Folklorový súbor Hornád a jeho premeny na pozadí spoločenského diania*. Autor sa venoval formovaniu folklórneho súboru od jeho založenia až do súčasnosti a vykreslil, k akým zmenám v produkcii súboru dochádzalo v ďalších obdobiach jeho fungovania a s akým repertoárom sa súbor predstavuje v súčasnosti.

Piatemu bloku konferencie predsedala Jana Pospíšilová. V ňom sa ako prvá so svojím príspevkom s názvom *K dramaturgickej koncepcii FF Východná a jej naplňaniu v rokoch 2011 – 2013 (folklorizmus a kultúrne dedičstvo v praxi)* predstavila Katarína Babčáková (Národné osvetové centrum, Bratislava). Autorka sa venovala koncepcii festivalu v spo-

mínanom období a predstavila FF Východná ako nosné a najreprezentatívnejšie podujatie, na ktorom sa propaguje kultúrne dedičstvo. Príspevok Vladimíra Urbana (Dom ľudového tanca, Košice) niesol názov *Folklorizmus v Košiciach po roku 1989*. Príspevok mal za cieľ predstaviť a opísať formovanie košických folklórnych súborov a rovnako folklórnych skupín z okolia Košíc, ako aj folklórnych festivalov a podujatí v regióne Abov po roku 1989. Tretím príspevkom tohto bloku bol príspevok Martiny Takáčovej (Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF, Nitra) s názvom *Etnologická sonda do choreografickej tvorby a umeleckého smerovania významných choreografov amatérskeho folklórneho hnutia na Slovensku v druhej polovici 20. storočia*. Autorka vychádzala z výpovedí choreografov a predstavila ich pohľad na scénický ľudový tanec v danom období. Taktiež uvažovala nad tým, aké faktory ovplyvňovali ich tvorbu, umelecký vývoj a zároveň smerovanie amatérskeho folklórneho hnutia na Slovensku. S ďalším príspevkom pod názvom *Vplyv súťaže sólistov tanečníkov v ľudovom tanci Šaffova ostroha na folklórne hnutie* sa predstavila Agáta Krausová (Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF, Nitra). V príspevku charakterizovala predovšetkým zmeny propozícií v jednotlivých obdobiach konania súťaže, dôvody týchto zmien a ich vplyv na samotných súťažiacich.

Posledný, šiesty blok konferencie, ktorému predsedala Hana Hlôšková, otvorila Jana Pospíšilová (Etnologický ústav AV ČR, Brno – Česká republika) príspevkom *Vypravěčská tradice na jižním Valašsku a role významných nositelů*, v ktorom sa zaoberala príležitosťami v oblasti moravského Valašska, na ktorých sa od 70. rokov 20. storočia rozvíjala rozprávačská tradícia. Ako ďalší vystúpil jeden zo zakladateľov festivalu Koliesko, Ivan Murin, s príspevkom *Kolektivna pamät a jej obsahy*. V príspevku sa zamýšľal nad samotnou kategóriou *kolektivna pamät*. Tretí príspevok tohto bloku s názvom *Moravský skandál. Nové (?) cesty a cíle výtvarného folklorismu* patrilo Helene Beránkovej (Etnografický ústav Moravského zemského múzea, Brno – Česká republika). Autorka sa problematikou kultúrneho dedičstva zaoberala cez prizmu autorsky „provokujúcich“ kalendá-

rov, ktoré v poslednom období vzbudili veľký rozruch predovšetkým na Morave. S posledným a teda záverečným príspevkom s názvom *Jánošíkov dukát* sa predstavila Lucie Fabišíková (Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF, Nitra). V príspevku sa venovala vzniku, histórii, formovaniu, zmyslu a funkciám festivalu Jánošíkov dukát a rovnako predstavila jeho perspektívy.

Príspevky, ktoré na konferencii odzneli, budú publikované v periodiku *Etnologické rozpravy* – ich vydavateľom je Národopisná spoločnosť Slovenska pri SAV. Okrem prezentácie zaujímavých a podnetných príspevkov však konferencia nastolila veľa otázok predovšetkým z hľadiska používaných termínov – folklór, folklorizmus, kultúrne dedičstvo, tradičné, ľudové, autentické, pôvodné. Tieto termíny sa síce často používajú, sú populárne a v rôznych tvaroch sa objavujú v bežnej komunikácii či v médiách, avšak ich použitie nie vždy korešponduje s ich obsahom a podstatou, ktorú vyjadrujú. Preto často dochádza k nesprávnemu pochopeniu a následnej dezinterpretácii týchto termínov, čo spôsobuje stratu ich „vedeckej stability“. Aj z tohto dôvodu je preto organizovanie konferencií takéhoto typu veľmi dôležité a potrebné. Ideálne by však bolo, ak by sa na podobných konferenciách zúčastňovali nielen vyštudovaní odborníci a dlhoroční pracovníci v odbore, ale aj študenti etnológie či jej príbuzných odborov, ktorí, žiaľ, na tejto konferencii absentovali. Práve vedecký záujem mladej generácie o témy kultúrneho dedičstva, folklóru či folklorizmu môže kvalitatívne pozdvihnúť vnímanie ľudovej kultúry a jej formy prezentácie a rovnako kvalitatívne posunúť folkloristiku ako vednú disciplínu.

Prejavy ľudovej kultúry sa už dlhodobo stávajú neodmysliteľnou, populárnou, no často gýčovou a prvoplánovou súčasťou reklamných spotov, hesiel, propagačných materiálov, letákov, bulletinov a pod., využívajú na posilnenie cestovného ruchu aj ako vynikajúci spôsob propagácie Slovenska v zahraničí. Vedecká podpora, kontrola a konštruktívna kritika zo strany etnologickej vedy je preto v tejto oblasti nevyhnutná.

PETER HRABOVSKÝ,
Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF